

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Θ'. ΤΕΥΧΟΣ 197-8 15-31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1908

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ 1908

ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ 1909

ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ.—ΣΠΥΡ. ΜΕΛΑΣ.
ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ.—ΣΙΜΟΣ ΜΕΝΑΡΔΟΣ.
ΑΛΕΚΟΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ.—ΓΡΗΓ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ.
Α. ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ.—Δ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ.
ΑΓΙΣ ΘΕΡΟΣ.—ΠΕΤΡΟΣ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗΣ.—ΙΩΝ.
Θ. Ι. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ.

ΕΙΣ ΤΑ ΕΡΕΙΜΙΑ ΤΟΥ ΜΥΣΤΡΑ

Όταν η άμαξα, ή οποία σέ φέρει εις την πόλιν του δονακώδους Εύρώτα, διελθοῦσα τὸ Ἀρκαδικὸν ὄροπέδιον, ἀρχίζει νὰ κατέρχεται ἀπὸ τὰ κλιμακοειδῆ ὑψώματα, τῶν ὁποίων αἱ τελευταῖαι ῥάγεις σχηματίζουν τοὺς λόφους, οἷου ἠγεῖρετο ἡ ἀρχαία Σπάρτη, τὸ βλέμμα σου τρυφᾷ εἰς τὴν ὑπέροχον σκηνογραφίαν, τὴν ὁποίαν ἀνοίγει ἐνώπιόν σου ἡ φύσις.

Πρὸς τὰ κάτω ἔχεις τὴν πανήγυριν τῆς ὀλοπρασίνου κοιλάδος τοῦ Εὐρώτα, στενῆς κατ' ἀρχάς, ἀπλουμένης κατ' ὅσον προχωρεῖ μεταξύ τοῦ Ταύγετου καὶ τῶν Μαναλαίων, πεπουλημένης μὲ τῆς ἐλαίας τὴν γλαυκὴν θαλαρότητα καὶ τῆς κυπαρίσσου τὴν ῥαδινὴν χάριν καὶ τῆς ἀμπέλου τὴν χρυσιζουσαν δροσερότητα. Καὶ ἀνὰ μέσον τῶν ἐσπεριδοειδῶν καὶ τῶν κυπαρίσσων κυλᾷ τὰ ὕδατά του πρὸς τὴν θάλασσαν ἑλισσόμενος ὁ Εὐρώτας, οἷον ἐλούοντο αἱ δρυάδες τοῦ κόσμου τῶν μύθων καὶ οἱ ἥρωες τῶν μαχῶν τῆς ἱστορίας. Ἀπέναντί σου ἐπιμήρης, καὶ μὲ τὰς δειράδας του τὰς ἀνερχομένας κλιμακωτὰς εἰς τὰ ὕψη, ὁ Ταύγετος, ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ ὁποίου ἐτράφησαν τῶν Ἀσκαίων γυναικῶν οἱ παῖδες.

Ἐμπροσθεν τῶν ὑψηλοτέρων ὄροσειρῶν τοῦ Ταύγετου σειρὰ ὄφρων, βουνῶν ἀποκρήμων, ὡς πρόχωμα ἐγείρεται βαθείας πρὸς τὸ ἔσωτερον τοῦ Ταύγετου σχηματίζοντων ἀνὰ μεταξύ τῶν φάραγγας, τὰς φάραγγας ταύτας αἱ ὁποῖαι ποικιλοτρόπως ἐκλείσθησαν καὶ περιεβλήθησαν τῆς λαϊκῆς παραδόσεως τὸ μυστήριον κατὰ τοὺς πολέμους τῶν Σπαρτιατῶν πρὸς τοὺς Μεσσηνίους.

Εἰς ἓν ἐκ τῶν βουνῶν αὐτῶν, ὄφρον ὄρους τραχείαν, διακρίνεις ἓν κομψὸν κάστρον, τὸ ὁποῖον περιβάλλει τὴν κορυφήν, ἀληθῆς στέμμα ἀπὸ μακρὰν φαινόμενον μὲ τὴν χαρίεσσαν ποικιλίαν τῶν εὐρύθμων ἐπάλλεων αὐτοῦ.

Τοῦτον τὸν δρόμον ἀπὸ τοῦ Ἀρκαδικοῦ ὄροπέδιον θὰ κατῆλθεν καὶ ὁ Γουλιέλμος Βιλλαρδουίνος, ὁ μεγαλομανὴς πρίγκιψ τοῦ Πριγκιπάτου τοῦ Μορέως, ὅτε, ἀφ' οὗ ἐμεγάλωσε τὴν κληρονομίαν τῶν γονέων του, μὲ χαρὰν ἐπερίπατε καὶ ὑπερηφάνειαν εἰς τὸν τόπον, οἷον

ἐκέρδισεν, μᾶς λέγει ὁ ἀρχαῖος χρονογράφος. Τὸ βλέμμα του, ἀνθρώπου ἐξησκημένου εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ὄχυρῶν θέσεων, ἀντίρριψε τὰ βουνὰ ταῦτα τοῦ Ταύγετου, τὰ ὁποῖα σχηματίζουν τὴν πρώτην σειρὰν τῶν προπόδων αὐτοῦ, ὡς ἄλλοι προμαχῶνες ὑψούμενοι. Καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῶν βουνῶν, μᾶς λέγουν τὰ περιεργότερα μεταξὺ τῶν περιέργων χρονικῶν τοῦ μεσαιῶνος, τὰ Χρονικά τοῦ Μορέως, «ἤθρεν βουνὸν παράξενον, ἀπόκομμα εἰς ὄρος, — κάστρον ἐποίηε ἀριρὸν (ὄχυρὸν), Μυζηθρᾶν ὠνόμασέν το». Καλυτέραν περιγραφὴν τοῦ βουνοῦ τοῦ Μυστρά, καὶ εἰς ὀλίγας λέξεις, βουνὸν παράξενον, ἀπόκομμα εἰς ὄρος, δὲν θὰ δινηθῶ ἐγὼ νὰ κάμω ἀπὸ τὸν παλαιὸν Μοραίτην χρονογράφον.

Δρόμος περὶν ἀνὰ μέσον ἐλαιῶνων καὶ κηπῶν καὶ κυπαρίσσων μᾶς φέρει εἰς τὸ χαριέστατον σημερινὸν χωρίον, τὸν νέον Μυστράν. Γέφυρα, διὰ τοῦ χειμάρρου τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, ἐνώνει τὸν Νέον Μυστράν μὲ τὸ βουνὸν τῆς Βυζαντινῆς νεκροπόλεως. Μόλις διέλθης τὴν γέφυραν θέαμα καταπληκτικῆς μεγαλοπρεπειᾶς καταλαμβάνει τὴν ψυχὴν σου. Νὰ φαντασθῆς κόσμον δλόκληρον ἐρειπίων πολυιδῶν, — κάστρον, περιτειχισμάτων, πύργων, μοναστηρίων, οικημάτων, παλατιῶν, — τὰ ὁποῖα ἐκηρδῶσιν ἐξαίφνης ἐνώπιόν σου, νομίζεις ὅτι ἐκηρδῶσιν ἐξ αὐτῶν τῶν σπλάγγων τοῦ βουνοῦ.

Ἦκουσα ὑψηλῆς μορφῶσεως περιγηγιάς, ἀφ' οὗ ἐστάθησαν κατάπληκτοι πρὸ τοῦ ἐκπάγλου θεάματος, — τῆς φύσεως καὶ τῆς ἐρειπώσεως, — νὰ ἀναφωνῶσιν, ὅτι μεταξὺ τῶν θαυμασιῶν θεαμάτων, τὰ ὁποῖα βλέπουσι περιεργόμενοι τὸν κόσμον, οὐδὲν εἶδον νὰ ὁμοιάζῃ μὲ τὸ θέαμα τῆς εἰσόδου ταύτης τοῦ Μυστρά καὶ ἀδύνατον νὰ τὸ λησμονήσῃ τις οὐδέποτε. Καὶ ἀποκρυσταλλῶναι τὸν θαυμασμόν των ὁ Βαγγῆς ἀναφωνῶν εἰς τὸ Ταξίδιον του εἰς τὴν Σπάρτην: «Υπάρχουσιν εἰς τὸν κόσμον καὶ ἄλλαι πόλεις τοῦ Μεσαιῶνος, ἢ πόλις les Beaux εἰς τὴν Προβηγκίαν, ἢ πόλις San Gemigniano παρὰ

την Σιέναν· ή γραφικότης των μᾶς διασκεδάσει, ἀλλ' ὁ Μυστράς γεμίζει τὴν ψυχὴν μου μὲ ποίησιν».

Ἄνερχόμεθα τὸν δρόμον, ὁ ὁποῖος μᾶς φέρει πρὸς τὴν *Μητρόπολιν*, τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ὅπου ἄλλοτε ἦτο τὸ μέγαρον τοῦ Μητροπολίτου τῆς Λακεδαιμονίας. Ἀριστερά, πρὸς Ν. βλέπομεν τὰ ἐρείπια ν' ἀναρριχῶνται

ΜΥΣΤΡΑΣ — ΕΚΙΤΣΟ ΝΑΟΥ ΠΑΝΤΑΝΑΣΣΗΣ
ΥΠΟ Α. ΖΑΧΟΥ

πρὸς τὴν ἀνωφέρειαν τοῦ βουνοῦ. Δεξιὰ ἔχομεν ἴχνη τοῦ πρώτου, τοῦ ἐξωτερικοῦ περιτειχίσματος, τὸ ὅποιον, μὲ πύργους ἀπὸ ἀποστάσεως εἰς ἀπόστασιν, περιέβαλον τὴν πόλιν ὅλην.

Πέραν τοῦ περιτειχίσματος ἀπλώνεται τῆς κοιλάδος τοῦ Εὐρώτα ἡ χλιδή, μὲ τὴν θαλλουσαν βλάστησιν αὐτῆς, τὴν ἀνερχομένην ἕως τοὺς πρόποδας τοῦ Ταῦγέτου.

Τὴν προσοχὴν σου ἐλκύει καὶ τὸν θαυμασμόν σου διὰ τὴν γραφικότητά της διεγείρει ἡ μονὴ τῆς Παντιανάσσης. Περικλειομένη εἰς εὐρὴν περίβολον, μὲ τὰς ὑψητενεῖς κυπαρίσσους αὐτῆς, μὲ τὸ κομψὸν γραφικὸν κωδωνοστάσιόν της, — τὸ ὁποῖον τόσον ὠραία ἐξωγράφισεν ὁ ἀρχιτέκτων κ. Ζάχος, — κινεῖ εἰς τὴν ψυχὴν σου τὴν χορδὴν τῶν λησμονημένων ποιήσεων τοῦ περασμένου μεσαιωνικοῦ κόσμου. Μὲ τὴν αἰσθησὶν αὐτῆς τῆς ποιήσεως καὶ τοῦ μεσαιωνικοῦ μυστηρίου

ἀνοίγει τὴν ψυχὴν σου εἰς ὅλα τὰ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα θὰ σοῦ γεννήσῃ ἡ ἐπίσκεψις μᾶς νεκρᾶς πόλεως εἰς ἀνθρώπους, ζωντανῆς ὁμως μὲ τὰ ἐρείπειά της εἰς ἀναμνήσεις.

Διὰ νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὸν ναὸν τῆς *Μητροπόλεως* διέρχεσαι δύο αὐλὰς, αἱ ὁποῖαι μὲ τοὺς ὑψηλοὺς τῶν τοίχους σὲ φέρουν εἰς μοναστηρι μεσαιωνικόν. Ἡ στοᾶ, ἡ ὁποία εἶναι ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ, ὁ σκοτεινὸς νάρθηξ, αἱ κιονοστοιχίαι καὶ αἱ στεναὶ καμάραι τῶν πλαγίων κλιτῶν, ὁ ὑπεράνω αὐτῶν γυναικονίτης, — τὰ πάντα ἐξυπνοῦν εἰς τὴν ψυχὴν σου τοὺς μυστικοπαθεῖς ἐκείνους Βυζαντινοὺς, οἱ ὁποῖοι συνηθροῖζοντο εἰς τὸν ναὸν τοῦτον νὰ λατρεύσουν τὸν Θεὸν τῶν πατέρων των.

Ἀπὸ τὴν *Μητρόπολιν* προχωροῦμεν πρὸς Α. Τὸ τμήμα τοῦτο τῆς Βυζαντινῆς πόλεως, ἡ Βυζαντινὴ αὐτὴ συνοικία, πιθανώτατα ἐλέγετο τοῦ *Βροντοχίου*. Καὶ οἱ δύο ναοὶ τοὺς ὁποῖους θὰ ἐπισκεφθῶμεν ἔχουσι τὸ ἐπώνυμον τοῦτο, Ἅγιος Θεόδωρος τοῦ *Βροντοχίου*, μονὴ τῆς Θεοτόκου τῆς Ὀδηγητρίας τοῦ *Βροντοχίου*. Μοναὶ ἦσαν καὶ αἱ δύο, πρώτῃ δ' ἐκτίσθη τὰ τέλη τῆς ΙΓ' ἐκ. ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου ὑπὸ τοῦ μεγάλου πρωτοσυγκέλλου Παχωμίου, ἐπιφανοῦς Βυζαντινοῦ καὶ μεγάλου πατριώτου. Ὀλίγον ἔπειτα ἐκτίσθη ἡ μονὴ τῆς Θεοτόκου τῆς Ὀδηγητρίας, τῆς ὁποίας τὸ καθολικὸν λέγεται σήμερον Ἄφεντικό. Συγχρόνως, τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΔ' ἐκ. ἐκτίσθη καὶ ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἡ *Μητρόπολις*. Τοὺς χρόνους ἐκείνους, τὰ τέλη τῆς ΙΓ', τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΔ' ἐκ., ἤρχισε νὰ συνοικίζεται ἡ πόλις τοῦ Μυστρά, καὶ ἀπὸ τότε ἤρχισαν νὰ κίττωνται τὰ ποικίλα κτίρια αὐτῆς, ἐκκλησιαστικὰ καὶ ἀστικά. Πρῶτον δὲ κατῳικήθη, ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας τῶν μνημείων δεκνύεται, ἡ συνοικία τοῦ *Βροντοχίου*, τὸ κάτω τμήμα τῆς Βυζαντινῆς πόλεως.

Ἐνταῦθα ἠγέρθη καὶ ἡ *Εὐαγγελίστρια*, μικρὸς ἀλλὰ κομψὸς ναὸς. Διερχόμενοι παρ' αὐτὴν φθάνομεν εἰς τὸν Ἅγιον Θεόδωρον, ναὸν ἄλλοτε κατηρειπωμένον, ὁ ὁποῖος ἐν τῇ ἀρχικῇ αὐτοῦ μορφῇ ἔχει τελείως ἀναστηλαθῆ σήμερον ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας. Τὸ μεγαλοπρεπὲς τύμπανον καὶ ὁ εὐρὺς αὐτοῦ τροῦλλος ποικίλουσιν εὐαρέστως τὰς ἀλλὰς ἀπὸ τῶν ἐρειπίων ποικίλας ἐντυπώσεις.

Διότι τοῦτο τὸ ἐξαιρετικὸν ἔχουσι τὰ μνημεῖα τοῦ Μυστρά, ὅτι οὐδὲν ὁμοιάζει πρὸς τὸ ἄλλο, καὶ πανταχοῦ ἔχομεν καὶ νέον νὰ ἴδωμεν, καὶ διαφορικὰ ὠραῖον νὰ θαυμάσωμεν. Ὀλίγον πάρα κάτω ἀπὸ τὸν Ἅγιον Θεόδωρον, ἠρειπωμένος ὁ ναὸς τοῦ Ἄφεντικοῦ σώζει ἀκόμη τὴν χαριστάτην ποικιλίαν τῶν πολυαριθμῶν αὐτοῦ τροῦλλων καὶ καμαρῶν, τὸ ὠραῖον τοῦ κωδωνοστάσιον, καὶ εἰς τὴν ἐρείπωσιν αὐτοῦ, εἰς τὴν νέκρωσιν, ἡ ὁποία τὸ περιβάλλει, μὲ τὰ ἔρημα

τριγύρω του οἰκήματα τῶν μοναχῶν, σοῦ διεγείρει ἀλησμόνητον αἰσθημα γραφικότητος καὶ μεγαλοπρεπειας.

Γνήσιος τύπος τοῦ κλασσικοῦ βυζαντινοῦ ὄνυμου τὸ Ἄφεντικό, ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν ἐνδιαφέρουσαν μὲ τὴν *Παντιανάσσαν*, ἡ ὁποία δεκνύουσα μερικὰς ἀντιδράσεις φραγκικὰς, εἶναι γραφικώτερα. Διερχόμενοι διὰ μέσου ἐρειπίων, — καὶ πάντοτε ἐρειπίων — ἀκολουθοῦντες παλαιὰν βυζαντινὴν ὁδόν, ἀναβαίνομεν εἰς τὴν *Παντιανάσσαν*, τὴν καλύτερον σωζομένην Ἑκκλησίαν τοῦ Μυστρά, θαυμάζομεν ἐκ τοῦ πλησίον ἤδη τὸ ὠραῖον τῆς κωδωνοστάσιον, τὰ ποικίλα ἐπὶ τῶν τοίχων κοσμήματά της, ἰδίως τοῦ ἱεροῦ, περιπατοῦμεν εἰς τὴν πρὸς τὴν κοιλάδα ἀναπεπταμένην στοᾶν αὐτῆς, — ἴσως ὑπὸ τὰς ὑψητενεῖς καμάρας αὐτῆς περιπατῶν ἄλλοτε ὠνευροπόλησεν ὁ τελευταῖος ἡμῶν αὐτοκράτωρ, Δεσπότης τοῦ Μυστρά, τὴν ἀναγέννησιν μᾶς νέας μεγάλης Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἔως τώρα εὐρισκόμεθα εἰς τὴν Κάτω Πόλιν τοῦ Βυζαντινοῦ Μυστρά, καὶ ἤδη, διερχόμενοι τὴν *Πύλιν* τῆς *Μονεμβασίας* ἀναβαίνομεν πρὸς τὴν Ἄνω Πόλιν, τὴν ἀριστοκρατικὴν συνοικίαν, τὴν πόλιν τῶν μεγιστάνων τοῦ Δεσποτάτου τῆς Πελοποννήσου. Εἰς τὸ ἄκρον πλατείας εὐρείας (cour d'honneur) ὑψοῦται μακρὸς ὁ

ΜΥΣΤΡΑΣ — ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ ΠΑΝΤΙΑΣΣΗΣ
ΒΡΟΝΤΟΧΙΟΥ — ΥΠΟ Α. ΖΑΧΟΥ

τοῖχος καὶ ὑψηλὸς τῆς μεγάλης αἰθούσης τοῦ θρόνου τῶν Δεσποτῶν. Τὴν αἰθουσαν ταύτην ἐκαθαρίσαμεν ἀπὸ τῶν ἐπιχωματώσεων, καὶ δύναται ἤδη ὁ θελγόμενος ἀπὸ τὰ μνημεῖα τοῦ παρελθόντος νὰ θαυμάσῃ τὴν ἀπέραντον ἔκτασιν της, τὰ πολυεῖδη παράθυρά της, τὴν κόγχην ἐν τῇ ὁποίᾳ, ὡς καὶ εἰς τὰ Παλάτια τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦτο τεθειμένος τοῦ Δεσπότη ὁ θρόνος. Ἀπέραντα εἶναι τὰ Παλάτια τῶν Δεσποτῶν, κάστρον δλόκληρον, ὠχυρωμένον μὲ πολυποικίλα παρατήματα: στρατώνας, οἰκήματα, πύργους, πύλας ὠχυρωμένας, ἐξώστας πολεμικοὺς, προμαχῶνας, — τοιαῦτα ἦσαν τὰ Παλάτια τῆς Κωνσταντινουπόλεως, — κάστρον δλόκληρον, τοιαῦτα εἶναι τὰ Παλάτια τοῦ Πεκίνου, τῆς Μόσχας, τῆς Ἀλάμπρας.

Ἐνταῦθα, περικλεισμένη ὑπὸ τὸν δεύτερον περίβολον εἶναι ἡ πόλις ἡ ἀριστοκρατικὴ τοῦ Μυστρά. Μικρὰ παλάτια μεγιστάνων, οἰκήματα μεγάλα, — τριώροφα πολλακίς, — πληροῦσι τὸν περὶ τὰ Παλάτια χώρον καὶ ἀναρριχῶνται πάντοτε πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ. Καὶ ἡμεῖς ἄς ἀνέλθωμεν. Δεξιὰ μας, ὀπισθεν τῶν Παλατίων, βλέπομεν πύλιν ὠχυρωμένην, προασιζομένην ὑπὸ δύο πύργων προσκτισμένων εἰς τὰ ἄκρα αὐτῆς, — τὴν *Πύλιν* τοῦ *Ναυπλίου*. Εἰσερχόμεθα εἰς τὴν Ἄνω ταύτην Πόλιν τοῦ Μυστρά διὰ τῆς Πύλης τῆς *Μονεμβασίας*, ἀπὸ τῆς ὁποίας μεγάλη λεωφόρος διερχομένη διὰ τῆς

ΜΥΣΤΡΑΣ — ΓΥΝΑΙΚΟΝΙΤΗΣ ΝΑΟΥ ΠΑΝΤΙΑΣΣΗΣ — ΥΠΟ Α. ΖΑΧΟΥ

μεσαιωνικής πόλεως τοῦ Γερακίου ἦν ὡνε τὴν πρωτεύουσαν τοῦ δεσποτάτου μετὰ τὸ ἐπίγειον αὐτοῦ, τὴν Μονεμβασίαν. Ἀπὸ τὴν Πόλιν τοῦ Ναυπλίου ἤρχιζεν ἄλλη λεωφόρος πρὸς τὸ Ναυπλίον· αἱ δύο αὗται παρῶλοι πόλεις ἦσαν, ὅπως λέγουσιν τὰ Χρονικά τοῦ Μορέως, οἱ πρῶτοι «λιμῶνες, ὅπου ἤρχονταν τὰ πλευτικά τοῦ βασιλέως τῶν Ῥωμαίων».

Προχωροῦντες πρὸς τὰ ἀνω βλέπομεν ἑαδινήν ὑψομένην πρὸς τὰ ἀριστερά μας, τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, παρεκλήσιον τῶν Παλατιῶν, κτισθέν, ὅπως καὶ ταῦτα, ὑπὸ τῶν Καντακουζηνῶν, τῶν πρώτων δεσποτῶν τοῦ Μυστραῦ.

Ἦδη ἐξερχόμεθα εἰς τὸ ΒΑ. ἄκρον τῆς κλιτύος τοῦ βουνοῦ, καὶ βαδίζομεν παραπλευρῶς πρὸς τὸ ὄχυρόν περιτειχίσμα, μετὰ πύργους στρογγυλοῦς ἐπιμελοῦς τοιχοδομίας προσαυξόμενον, τὸ ὅποιον περιέβαλλεν ὅλην τὴν Βυζαντινὴν Πόλιν. Κάτωθεν ἐνός ἐξώστου πολεμικοῦ, ἐνός μάχιστου, μετὰ ὅλην ἀπὸ τὴν ὁποίαν οἱ ἀμυνόμενοι ἔχοντο κατὰ τῶν πολιορκητῶν ζέον ἔλαιον, ῥητίνην, πίσσαν, ἀναβαίνομεν τὴν ἀπό-

κρημον πρὸς τὸ κάστρον τοῦ Γουλιέλμου ἀνωφείαν.

Μικρὸν τὸ κάστρον, ὠχυρωμένον ὅμως μετὰ τὰ ἐφόδια τῆς πολεμικῆς τέχνης τῶν χρόνων ἐκείνων. Σειρὰ ἐπάλξεων μετὰ τοξότιδας, καὶ μετὰ δρόμον περιφερικὸν περιβάλλει τὸ περιτειχίσμα. Ἐντὸς τοῦ κάστρου ἐρείπια οἰκίσκων καὶ δρομίσκοι, — συνοικισμὸς στρατιωτικὸς — πύργος κεντρικὸς εἰς τὸ πρὸς τὸν Ταῦγετον ἄκρον τοῦ κάστρου (donjon) εἶναι τὸ ὑστατον καταρῦγιον, τέταρτον τοῦτο ἀμυντήριον τῆς τόσον ἰσχυρῶς ὠχυρωμένης πόλεως. Ἀπὸ τὰς τρεῖς πλευρὰς τοῦ κάστρου, ἀμέσως μετὰ τὸ τεῖχος, κατέρχεται ἀπόκρημνος ὁ βράχος. Ἀπὸ τὴν πρὸς τὸν Ταῦγετον πλευρᾶν, ὁ βράχος τόσον ἀποτόμως κρημνίζεται εἰς φάραγγα, ὥστε τεῖχος δὲν ὑπάρχει, τεῖχος εἶναι αὐτὸς ὁ βράχος.

Εἰς τὴν ἄκρον αὐτὴν τοῦ βράχου ἀφροντοῖς ἰστάμεθα θαυμάζοντες τὸ ἐνώπιόν μας ἀπλούμενον ἐκπαγλὸν θέαμα τῆς φύσεως καὶ τῶν ἐρειπίων.

Ἐμπρὸς μας ἀλλοῦται ἡ κοιλὰς τοῦ Εὐρώτα μετὰ τὴν πλουσίαν βλάστησιν αὐτῆς, διὰ μέσον τῆς ὁποίας βλέπεις νὰ λαμποκοπᾷ ὀρειοειδῶς κατερχόμενος πρὸς τὴν θάλασσαν ὁ Εὐρώτας. Ἡ θαυμασία σκηνογραφία κλείεται ἀπέναντί σου ἀπὸ τὰς νοτιωτέρας ὑπωρείας τῶν ὄρειων τοῦ Πάρωνος· καὶ μακρὰν, ὀπισθεν μίαν τῶν πτυχῶν αὐτοῦ, πρὸς τὰ ΝΑ. φαντάζεσαι τὴν ἄλλην ἐκείνην, τὴν ἄγνωστον μεσαιωνικὴν ἀρόπολιν, τὸ Γεράκι, σταθμὸν στρατιωτικῶν εἰς τὸ μέσον τῆς μεγάλης πρὸς τὴν Μονεμβασίαν στρατιωτικῆς λεωφόρου.

Ἄν δ' ἐντείνης τὸ βλέμμα σου μακρὰν πέραν πρὸς Νότον, θέλεις διακρίνει, ὅταν ἤρεμος εἶναι ὁ καιρὸς, καὶ τὴν θάλασσαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμβαλλεῖ ὁ Εὐρώτας.

Ὅπισθεν τοῦ βράχου τοῦ Μυστραῦ, ὁ ὁποῖος κρημνίζεται εἰς βαθεῖαν φάραγγα, ὑψώνονται αἱ δευράδες τοῦ Ταῦγετου, ἀνερχόμεναι κλιμακωταί εἰς τὰ ὕψη, ποιικιλλόμεναι εἰς τὴν αὐστηρὰν μονοτονίαν τῶν βράχων μετὰ τὴν πρασίνην χλοερότητα τῆς εἰς τὰς ὑψηλότερας ταύτας ζώνας φουομένης ἐλάτης. Τὰ ὕψη ἐκεῖνα τοῦ ὑψηροῦ Ταῦγετου, τὸ ἀπέραντον μήκος καὶ αἱ ἀπόκρημνοι εἰς τὰ πλευρὰ του εἰσχωροῦσαι χαράδραι, ἢ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ ἀπλουμένη πλουσία ἀλλ' αὐστηρὰ καὶ εἰς τὴν χλιδὴν τῆς κοιλᾶς τοῦ Εὐρώτα, — σοῦ ἀποκαλύπτουν τὸ μυστήριον, πῶς ἐκεῖ ἐξετράφησαν τὰ τένα τῶν ἀρχαίων Λακωνῶν, καὶ πῶς εἰς τὰ ὕψη ἐκεῖνα ἦλθον οἱ Φράγχοι νὰ κτίσουν τὸ κάστρον τῶν, καὶ οἱ μεγαστάνες κατόπιν τοῦ Βυζαντίου νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν ἀναγέννησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου.

Διότι μίαν νέαν Ἑλλάδα πλήρη ζωῆς καὶ δρόσου, μᾶς ἀποκαλύπτουν τὰ πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ κάστρου εἰς τὴν κλιτὴν τοῦ βουνοῦ ἀπλουμένα ἐρείπια.

Ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ κάστρου βλέπεις κόσμον ὀλόκληρον ἐρειπίων ν' ἀναπῆδᾷ ἐκ τοῦ βράχου. Εἰς τὸν νοῦν ἔρχεται εὐκόλως τὸ διάγραμμα τῆς πόλεως. Τὸ ἐξωτερικὸν περιτειχίσμα περικλείει τὰς ἐκκλησίας, τὰς ὁποίας πρῶτον ἐπεσκέφθημεν. Ὑψηλότερα εἰς τὸ μέσον τῆς κλιτύος, ἐγείρονται τὰ Παλάτια μετὰ τὸ δεύτερον περιτειχισμῶν τῶν, τὸ ὅποιον, ἐξακολουθοῦν καὶ συναντῶν τὸ πρῶτον, φθάνει ἕως τοὺς βράχους, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑψοῦται τὸ κάστρον.

Καὶ τὰ ἐρείπια ταῦτα, τὰ ὁποία ἀντιμετώπισαν ἀγερώχως τὴν δῆσιν καὶ τὸν χρόνον, ἴστανται μάρτυρες ἀφροντοῖς τῆς μεγάλης παρὰ τὸν Ταῦγετον ἐπιχειρηθείσης ἀναγεννήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου. Ἀπὸ τὰ ὕψη τοῦ κάστρου βεβαίως ὁ τελευταῖος μας αὐτοκράτωρ ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος, προσβλέπων τὸν Ταῦγετον καὶ τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα, συγχάως θὰ ὠνειρεύθη μίαν νέαν, ἀπὸ τῆς τέφρας τοῦ Βυζαντινοῦ κόσμου ἐγειρομένην μεγάλην Ἑλληνικὴν Αὐτοκρατορίαν.

Σελ. 133 ἀντὶ ἀντιθέσεως γο. ἐπιδράσεις φραγκικᾶς.

Τὴν νέαν αὐτὴν δύναμιν, τὴν νέαν αὐτὴν ζωὴν μᾶς τὴν μαρτυροῦν ἰδίως αἱ τοιχογραφίαι, μετὰ τὰς ὁποίας ἐπέστρωσαν τοὺς ναοὺς τῶν οἱ καλλιτέχνην τοῦ Μυστραῦ. Διότι ἀληθῆς καλλιτέχνης ἦτο ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, μετὰ χεῖρα σταθερὰν καὶ τολμηράν, ἐξωγράφησε τὰς κλασσικῆς εὐγενείας μορφὰς τῶν ἀγγέλων τῆς Περιβλέπτου καὶ τοῦ Ἀφεντικοῦ, τὰς πλήρεις κινήσεως καὶ ἐλευθερίας σκηνὰς τῆς Νέας καὶ Παλαιᾶς Διαθήκης, αἱ ὁποῖαι σ' ἐκπλήττουν διὰ τὸν πλοῦτον τῆς σκηνογραφίας, διὰ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τοῦ χρώματος καὶ τῆς γραμμῆς, διὰ τὸν τόνον τὸν ζωηρόν, ὁ ὁποῖος ἀποδίδει τὴν φύσιν αὐτὴν καὶ σὲ θωπεύει μετὰ τὴν θερμὴν πνοὴν τῆς ζωῆς.

Ζωὴν ἤλθον νὰ ζητήσουν εἰς τὰ βουρὰ τοῦ Ταῦγετου καὶ τοῦ Πάρωνος οἱ μετὰ τὸν ἐπίσημον βυζαντινὸν τύπον κουρασμένοι μεγαστάνες τοῦ Βυζαντίου. Τὴν ζωὴν καὶ τὴν φύσιν, ἡ ὁποία ἐδυναμόωσε τὸ κεκμηδὸς βυζαντινὸν τῶν αἵμα, ἐξωγράφησε εἰς τάπητα χλιδῆς καὶ φαιδρότητος χρωμάτων λαός, ὁ ὁποῖος ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τοὺς πατέρας του τὴν χαρὰν τῶν χρωμάτων, ὅπως καὶ ἐκεῖνοι ἠγάπησαν τὴν χαρὰν τοῦ λευκοῦ μαρμάρου.

Ἐν Ἀθήναις, 26 Νοεμβρίου 1908.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

ΑΠΟ ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ἈΝΘΡΩΠΟΥ

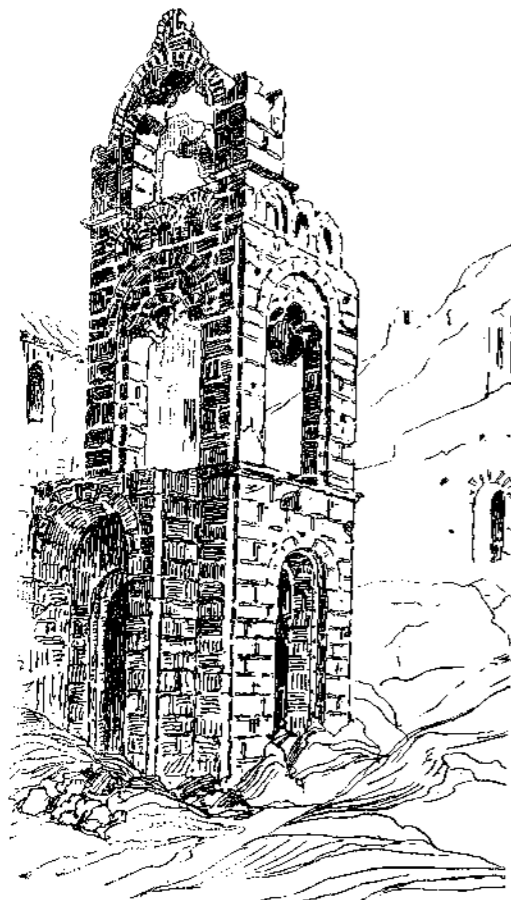
Δὲ θέλω τῆς ἀγάπης μου τὸ ναι
Νά μου τὸ ποῦνε τῶν ἀνθῶν τὰ φύλλα
Στὴν ὁμορφὴν τοῦ βραδυνοῦ
Ἀνέμου ἀνατριχίλα.

Δὲ θέλω τῆς ἀγάπης μου τὸ ναι
Νά μου τὸ πῆ τὸ κρούσταλλο ρυάκι
Οὔτε τὸ εὐκόλοσφυτο στὴν ἀμμουδιὰ
Τ' ἀφράτο κυματάκι.

Δὲ θέλω τῆς ἀγάπης μου τὸ ναι
Νά μου τὸ κελαϊδήση
Κάτω ἀπ' τὸ μπαλκόνι μας τὸ χελιδόνι.
Δὲ θέλω τῆς ἀγάπης μου τὸ ναι
Νά μου τὸ τραγουδήση
Ἀπὸ ψηλὸ κλαρὶ τ' ἀηδόνι.

ὦ, τῆς ἀγάπης μου τὸ ναι
Πὲς το μετὰ τὸ τραγοῦδι τῶν ἀντρεω-
[μένων,
Τῶν στοιχειωμένων σου κυμάτων
Θεοῦ ἐσύ, ὠκεανέ.

ΣΠ. ΜΕΛΑΣ

ΜΥΣΤΡΑΣ — ΚΩΔΩΝΟΣΤΑΣΙΟΝ ΠΑΝΑΓΙΑΣ
ΒΡΟΝΤΟΧΙΟΥ — ΥΠΟ Α. ΖΑΧΟΥ

ΝΕΟΙ ΑΠΟΛΟΓΟΙ

Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ

Από ξένη γειτονιά ήρθε κ' έστησε τὸ λιμέρι του ἔδωπέρα ἕνας μεγάλος μαλλιαρὸς σκύλος. Γιατί ήρθε, γιατί ἄφισε τὰ παλαιά του μέρη, γιατί ἀπαρνήθηκε τὰ φεντικά του, γιατί διάλεξε τὴν ψηλὴ κ' ἀπόμερη γειτονιά μὲ τὰ λιγοστά σπιτάκια, κανέναν δὲν τὸ ξέρει.

Ἦρθε κουρασμένος, ξάπλωσε τὸ μεγάλο του κορμὶ σ' ἕναν μανδρότοιχο, ἔχωσε τὸ κεφάλι του συλλογισμένους ἀνάμεσα στὰ μπροστινά του πόδια καὶ κάθησε ἀκούνητος, μὲ μισοκλεισμένα μάτια, σὰν νάτανε ἀπὸ χρόνια φερμένος.

Ἄπ' τὴν ἡμέρα ποὺ ήρθε δὲν ἄλλαξε θέσι. Πότε-πότε σηκώνεται, μὲ μιὰ τεμπέλικη περπατησιὰ, σὰν νάχε περπατήσει μερόνυχτα δλάκερα, γυρεύει τὴν τροφὴ του στὴ γειτονικὰ πόρτα, ποὺ καλογνωρίστηκε μὲ μιὰ γρηὰ γυναίκα, καὶ ξαναγυρίζει στὴ γωνιά του.

Ὅταν πρωτοφάνηκε στὴ γειτονιά, τ' ἄλλα σκυλιὰ τὸν βάλανε μπροστὰ μὲ γαυγίσματα καὶ μὲ φοβέρες. Τὰ μεγάλα, μὲ σηκωμένες τὶς τρίχες, τοῦ δείχνανε τὰ δόντια τους καὶ τὰ μικρὰ τὸν τριγυρίζανε μὲ φόβο, σκύβανε μπροστὰ του φοβισμένα τὰ μικρὰ τους κεφαλάκια καὶ τὸν γαυγίζανε, πηδώντας μιὰ μπροστὰ καὶ μιὰ πίσω. Αὐτὸς ὅμως δὲν ἔπαινε χαμπάρι. Στὸ τέλος τὸν βαρέθηκαν καὶ τὸν ἀφήκανε ἤσυχο κ' ὕστερα σιγά-σιγά, μέρα μὲ τὴ μέρα, τὸν συνειθίσανε καὶ τὸν κάνανε καὶ χάρι. Περνοῦσαν μπροστὰ του, τοῦ κουνούσαν τὴν οὐρὰ καὶ τὸν καλημερίζανε.

Αὐτὸς ὅμως οὔτε τὶς ἀγριαδες τους λογαρίαζε, οὔτε τὰ καλημερίσματά τους. Τὸ ἴδιο καὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Περνοῦσαν γιὰ δὲν περνούσαν, ἕνα ἦτανε γι' αὐτόν. Οὔτε σήκωνε τὸ κεφάλι του, οὔτε γαυγίζε, οὔτε τοὺς πρόσχε καθόλου.

— Τί σὼί ζωντανὸ εἶν' αὐτό! εἶπ' ἕνα πρωί, μιὰ κανελλιὰ σκυλίστα σ' ἕναν μεγάλο μαῦρο μαντρόσκυλο, ποὺ τῆς ἔκανε τὴν ἀγάπη. Δὲν ἀκούσαμε ἀκόμα τὴ φωνή του.

— Δὲν βαρύνεται, τῆς εἶπε ὁ μαῦρος μαντρόσκυλος, γλύφοντάς τῆς τ' ὄμορφο ἀντάκι της. Ποιὸς ξέρει πόσον καιρὸ γαύγισε ὁ κακομοῖρης. Βαρέθηκε πιά νὰ γαυγίξη...

Μιὰ μέρα περνοῦσε ἕνας κουρελιάρης ἀπὸ τὸ δρόμο. Ὅλα τὰ σκυλιὰ, μικρὰ καὶ μεγάλα, τὸν βάλανε στὴν κάτσα καὶ τοῦ τραβούσανε τὰ κουρέλια του. Ἡ μικρὴ κανελλιὰ σκυλίτσα, ποὺ τὸν ἔκανε πάντα χάρι, τὸν παράξενο μουσαφίρη, πέρασε κοντὰ του καὶ τὸν ξύπνισε μὲ μιὰ ψηλὴ φωνούλα.

— Δὲ βλέπεις τί γλέντι γίνεται ἔδωπέρα; Ἔλα μαζί μου. Ἔλα νὰ τραβήξουμε τὰ κουρέλια τοῦ γέρον! τοῦ εἶπε.

Ἐκεῖνος ἀνοίξε τὰ μάτια του καὶ τὴν κύτταξε γλυκά.

— Δὲ βαρύνεται, μάτια μου! τῆς εἶπε. Τί νὰ καταλάβω νὰ σηκωθῶ; Καλὰ εἶμαι ἔδω.

Ἡ σκυλίτσα θύμωσε κ' ἔφυγε.

— Τί γερο-παράξενος ποὺ εἶναι, ἔλεγε φεύγοντας. Βαρύνεται νὰ κουνήση ἀπ' τὸν τόπο του.

Μιὰν ἄλλη μέρα, κνηνημένη ἀπὸ κάπιο σπῆτι, πέρασε σὰν ἀστραπὴ μπροστὰ στὰ πόδια του μιὰ κοκκινοτρίχα γάττα. Γύρισε καὶ τὴν κύτταξε ἀδιάφορα. Τ' ἄλλα σκυλιὰ ποὺ τύχανε μακρύτερα, γύρω ἀπὸ λίγα σκουπίδια, σὰν εἶδανε τὴν κλέφτρα, τοῦ φωνάζανε: «Πιάστηνε μωρέ, πιάστηνε, ὅσο ποὺ νάρθοῦμε». Ἐκεῖνος ὅμως τίποτε.

— Μωρὲ τί τεμπέλης εἶσαι τουλόγου σου! τοῦ εἶκανε ὄλοι, σὰν ήρθανε κοντὰ. Μέσα στὰ πόδια σου πέρασε τὸ κελεπούρι καὶ τὰ φισες καὶ σοῦφυγε! Κρίμα στὸ ψωμί ποὺ τρώς, κακομοῖρη!

Μὲ τὰ πολλά, ὄλα τὰ σκυλιὰ τῆς γειτονιάς τὸ πήρανε ἀπόφασι πὺς ὁ μουσαφίρης τους δὲν ἦτανε γιὰ λογαριασμό. Οὔτε τὸν ξεσνεριζότανε πιά κανεῖς. Τάρσενικά οὔτε τὸν λογαρίαζανε καὶ τὰ θηλυκὰ τὸν κύτταζαν παράξενα. Κι' αὐτὸς, σὰν ἔπεφτε καμιά νύφη στὴ γειτονιά καὶ γινότανε ὁ κόσμος ἀνω κάτω ἀπ' τὸν σκυλοκανγαῖ, καρφὶ δὲν τοῦ καιγότανε. Καθότανε ἀπὸ μακρὸν κ' ἔκανε χάρι καὶ χαμογελοῦσε κάτω ἀπ' τὰ μεγάλα φρύδια του.

Ὅσο ἡ μικρὴ κανελλιὰ σκυλίτσα, σὰν ήρθε ἡ ὥρα της νὰ παντρευτῆ, γυρίζει καὶ λέει σὲ μιὰ γρηὰ σκύλα, φιλενάδα της.

— Ζέρεις ἕνα πράμα; Ὁ μουσαφίρης ὁ παράξενος — ἔτσι τὸν λέγανε — μὲ γλυκοκυντίζει

κάποτε. Νὰ ἰδῆς ποὺ θὰ σοῦ τὸν καταφέρω.

Ἡ γρηὰ ἡ σκύλα, ἡ πολύξερη, χαμογέλασε.

— Νὰ ἰδοῦμε, τῆς εἶπε. Βάλε τὰ δυνατὰ σου.

Ἐνα βράδυ, ποὺ ὄλα τὰ σκυλιὰ εἶχανε τρυπώσει στὰ σπιτία τους, ἡ μικρούλα ἔφυγε ἀπὸ τ' ἀφεντικά της, ποὺ τὴ φυλάγανε στὰ σίδερα μὴν τύχη καὶ πάρη κακὸ δρόμο, πήδησε ἀπ' τὴ χαμηλὴ ταράτσα καὶ τράβηξε βιαστικὴ κατὰ τὸν μανδρότοιχο. Ὁ παράξενος μουσαφίρης καθότανε σὰν πάντα στὴ θέσι του συλλογισμένος.

— Μόνος σου κάθεσαι; τοῦ λέει μὲ μιὰ γλυκειὰ φωνούλα.

Ἐκεῖνος σήκωσε τὰ μάτια του καὶ τὴν κύτταξε ἀδιάφορα.

— Μόνος μου, σὰν πάντα.

— Δὲν στενοχωριέσαι;

— Ὅχι. Κάθομαι καὶ συλλογίζομαι.

— Εἶδες τί ὠραία βραδυὰ ποὺ εἶναι ἀπόψε;

— Δὲν τόχα καταλάβει. Ἦτανε ἄλλοῦ ὁ νοῦς μου.

Ἡ μικρούλα κάθισε μπροστὰ του, ἄπλωσε τὰ μπροστινά της ποδαράκια καὶ τὸν κύτταξε στὰ μάτια, κουνώντας τὴν οὐρὰ της.

— Γιὰ πὲς μου σ' ἀρέσω;

— Ὁμορφη εἶσαι, τῆς εἶπε ξερά.

— Ζέρεις πὺς εἶμαι καὶ καυὰ! τοῦ εἶπ' ἐκεῖνη, κουνώντας γρηγορότερα τὴν οὐρὰ της.

Ἦστερα ἔκανε ἕνα σάλτο χαριτωμένο κ' ἄρχισε νὰ τοῦ τραβᾷ τ' αὐτιά, νὰ τοῦ σέρνῃ τὰ μακρὰ του μαλλιά, νὰ τοῦ δαγκώνῃ τὴ μου-

σοῦδα του, νὰ στριφογυρίξῃ μπροστὰ του σὰ σβούρα, νὰ φεύγῃ τρεχάτη καὶ νὰ ξανάρχεται λαχανιασμένη. Ἦσυχία δὲν εἶχε. Μιὰ τὸν ἔγλυψε καὶ μιὰ τὸν δάγκωνε.

Ἐκεῖνος δὲν ἐσάλευε ἀπ' τὴ θέσι του.

— Σὲ καλὸ σου, κορίτσι μου! τῆς εἶπε στὸ τέλος. Δὲν πᾶς νὰ κοιμηθῆς;

Ἡ μικρούλα τὸ πήρε κατάκαρδα. Τοῦ γύρισε τὶς πλάτες κ' ἔφυγε θυμωμένη.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωὶ πέρασε μπροστὰ του καὶ δὲν τὸν καλημέρισε. Ἡ γρηὰ ἡ φιλενάδα της φανερώθηκε ἀπ' τὰντικρινὸ καντούνι, χαμογελώντας πονηρά. Κατάλαβε πὺς ἡ μικρὴ της φιλενάδα ἔκανε μούτρα στὸ μουσαφίρη. Τὴ ζύγωσε καὶ τῆς εἶπε κρυφά:

— Δὲν μοῦ λές; Εἶσαι κακωμένη μὲ τὸν λεγάμενο;

Ἡ μικρούλα γύρισε τὸ κεφάλι της ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, πεισιμωμένη. Νὰ τῆς ἔπιανες τὸ ρουθούνη θάσκαζε ἀπ' τὸ κακὸ της.

— Δὲν μ' ἀφίνεις! Ποιὸς τὸν λογαρίαζει αὐτὸν τὸν κουτεντέ; Συχαίνομαι καὶ ποὺ τὸν βλέπω...

Ἡ γρηὰ κούνησε τ' αὐτιά της.

— Ἄμ' δὲν τὸν ξέρεις; Αὐτὸς εἶναι φιλόσοφος, παιδί μου...

— Φιλόσοφος! εἶπε κ' ἡ μικρούλα, ἀνοίγοντας τὰ κασταὰ ματάκια της.

Τότε γυρίσανε κ' οἱ δυὸ μαζί καὶ τὸν κυττάζανε μὲ θαυμασμό καὶ μὲ περιφρόνησι.

Φρεατιδα 5 Νοεμβρίου 1908.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΜΕΛΕΑΓΡΟΥ — ΕΙΣ ΦΙΛΛΗΝ

Χαρούμενο λαμποκοπᾷ και λέει μου τὸ κρυστάλλι
Πῶς σιὸ γλυκὸ τὸ στόμα της τὸ ἀγγίζει ἡ Χρυσσαυγή.
Χαρά του! Αἶ, και τὰ χεῖλη μου στὰ χεῖλη της ἄς βάλῃ
Και μονορούφι τὴν ψυχὴν, ὅση μου μένει, ἄς πιῇ!

ΣΙΜΟΣ ΜΕΝΑΡΔΟΣ

ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ — ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ ΕΝ ΑΥΛΙΔΙ

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ — Ἄκουσε, μάνα μου γλυκειά, κ' ἐμένα τί θὰ πῶ.
Νὰ θέμε τ' ἀκατόρθωτα δὲν ἔχει πειὰ σκοπὸ,
Κι' οὔτε μὲ τὸν πατέρα μου νὰ μοῦ πικροχολιάξῃς.
Σ' εὐχαριστοῦμε, ξένη μου, γιὰ μᾶς ὅπου κοιπάζεις.
Ἐγὼ τὸ πῆρα ἀπόφασι και ξέρω τί θὰ κάνω.
Μὴν πικραθῆς, μοῦ εἶναι γραφτό, μαννοῦλα, ν' ἀποθάνω,
Μὰ θὰ δεχτῶ τὸ θάνατο χωρὶς κἂν νὰ δακρύσω.
Ἡ Ἑλλάδα τώρα, κύτταξε, τὰ μάτια της σ' ἐμένα
Ἡ γῆς αὐτὴ ἀπέραντη πῶς ἔχει καρφωμένα.
Χαρά μου! φτάνει μοναχὰ σὲ λίγο νὰ θελήσω
Και θεὰ πάρη στὰ πανιά γοργόφερο τ' ἀγέρι.
Φτάνει μονάχα νὰ τὸ πῶ κ' εὐθὺς ρημαδιασμένα
Τὰ τεῖχη θὰ γκρεμίσουνε τῆς Τροίας. Κι' ἀπὸ μένα
Θὲν' ἀκουστῆ μέσ' τῶν Φρυγῶν τὰ βάρβαρα τὰ μέρη,
Τῆ δόξα τιμωρία τους σὰν βροῦνε σιὸ σπαθί μας,
Τοῦ Πάρι τί τοῦ γράφτηκε ποῦ πήρε τὴν τιμὴ μας.
Και θεὰ γείνουν ὅλ' αὐτὰ μὲ μιὰ ζωὴ ποῦ δίνω.
Ἡ δόξα, τῆς πατρίδας μας λευθερωτῆς ἂν γείνω,
Ἀπὸ γενειά ὡς σὲ γενειά θ' ἀκολουθᾷ ξοπίσω.
Μὴν τάχατες μ' ἐγέννησες παντοτεινὰ νὰ ζήσω;
Γιὰ τὴν Ἑλλάδα, μάθε το, πῶς μ' ἔχεις γεννημένα
Γιὰ νὰ μ' ὀρίζετε μαζί κι' ὄχι μόνο γιὰ σένα.
Τόσες χιλιάδες γύρω σου δὲν κύτταξες, δὲν εἶδες,
Ἄλλοι κρατῶντας τὰ κουπιὰ κι' ἄλλοι ζωσμένοι ἀσπίδες
Σηκώθηκαν τὸ θάνατο νὰ βροῦνε γιὰ τὴ χώρα.
Και μιὰ γυναῖκα πρέπει ἐγὼ νὰ γείνω ἐμπόδιο τώρα
Σ' ὄλους; Ἄν δὲν μιλῶ σωστὰ νὰ μοῦ τὸ πῆς. Στοχάσου
Τὰ παλληκάρια τῶρ' αὐτὰ ποῦ στέκονται μπροστά σου
Γιὰ μιὰ γυναῖκα μοναχὰ, κι' ἂν πρέπη ν' ἀποθάνουν.
Χίλιες γυναῖκες μιὰ ζωὴ παλληκαριοῦ δὲν κάνουν.

ΑΛΕΚΟΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

ΜΥΣΤΡΑΣ — ΒΕΛΤΕΡΙΚΟΝ

ΠΑΝΤΑΝΑΣΣΗΣ — ΥΠΟ Α. ΖΑΧΟΥ

Ο ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΣΤΡΙΝΤΜΠΕΡΓ ΚΑΙ «Η ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΤΖΟΥΛΙΑ»*

Κυρίες και κύριοι ἢ διεύθυνσις τοῦ θεάτρου τούτου ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ προσηγηθῆ τῆς ἀποψινῆς παραστάσεως μία σύντομος εἰσήγησις. Διότι ἡ «Δεσποινὶς Τζούλια» ἡ πρωτόκουστος εἰς τὰς Ἀθήνας, εἶνε μὲν ἀπὸ τὰ ὠραιότερα καὶ τὰ δυνατώτερα ἔργα τοῦ συγχρόνου θεάτρου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ πλέον καινότροπα, παράδοξα, ἀσυνείδητα καὶ δυσκολονόητα. Ὅσοι δὲν ἔτυχε νὰ γνωρισθῆτε μὲ τὸν Στρίντμπεργ, ὅσοι δὲν ἔτυχε νὰ διαβάσετε δρᾶμα του, θὰ ἐδοκιμάζατε διὰ πρώτην φοράν μίαν ἀπορίαν, μίαν ἐκπληξιν, ἢ ὁποία θὰ σᾶς ἐμπόδιζεν ἴσως νὰ πολεύσατε. — Νὰ σᾶς ἀπαλλάξουν ὅσῳ εἶνε δυνατόν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐκπληξιν καὶ νὰ σᾶς ἀφίσουν ἐλευθέρους εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ ἔργου, — ἰδοὺ ποῖος εἶνε ὁ σκοπὸς τῶν ἄλλων λέξεων, τὰς ὁποίας ἔχω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς ἀπευθύνω.

Ἡ ἐσπέρα αὕτη, κυρίες καὶ κύριοι, μοῦ ἐνθουμίζει μίαν ἄλλην. Ὅταν διὰ πρώτην φοράν ἐνεφανίζοντο εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ «Βρυκόλακες» τοῦ Ἴψεν, ἐγὼ ἐπίσης εἶχα τὴν τιμὴν καὶ τὸ θάρρος, — πολὺ μεγαλῆτερον τοῦ ἀποψινοῦ, ἂν λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψει καὶ ὅτι ἐπέρασον ἀπὸ τότε δεκατέσσαρα χρόνια... — νὰ κάμω ἀπὸ σιγητῆς τὴν εἰσήγησιν. Ἄργησε, βλέπετε, πολὺ νὰ ἔλθῃ καὶ ἡ σειρά τοῦ Στρίντμπεργ. Σημειώσατε μάλιστα ὅτι ἡ «Δεσποινὶς Τζούλια» ποὺ παίζεται ἐδῶ μόλις ἀπόψε, ἐπαίχθη διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν Κοπενάγη τῷ 1889. Ὁ δὲ Αὐγουστος Στρίντμπεργ εἶνε πρὸ πολλοῦ παγκόσμιος καὶ... ἐξηκοντούτης. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται τώρα διὰ τὴν ἀργοπορίαν μας εἰς τὸ νὰ γνωρίζωμεθα μὲ τοὺς μεγάλους συγγραφεὶς τῶν ἐθνῶν. Ἀπλῶς ἡ σύμπτωσις μᾶς ἐνθύμισε τὸν Ἴψεν, καὶ ὡς πρῶτον ἐρώτημα προβάλλει αὐτό: Ὁ Σουηδὸς Στρίντμπεργ ὁμοιάζει μὲ τὸν νορβηγὸν ὁμότεχόν του; Βεβαίως ὁμοιάζουν, ὅσον εἰμπορεῖ νὰ ὁμοιάζουν δύο Σκανδιναβοί: ἀλλὰ καὶ διαφέρουν — λέγει ἓνας κριτικὸς — ὅσον εἰμπορεῖ νὰ διαφέρει ἓνας Νορβηγὸς ἀπὸ ἓνα Σουηδόν. Ὁ Ἴψεν ἐν γένει εἶνε ποιητικώτερος καὶ, ἂν θέλετε, ρομαντικώτερος μὲ ὄλον τὸν ρεαλισμὸν του δι' αὐτὸ ἀναντιρρήτως καὶ μεγαλῆτερος. Ὁ Στρίντμπεργ ἀπεναντίας, χωρὶς νὰ παύῃ νὰ εἶνε ποιητῆς, εἶνε ρεαλιστικώτερος, ὁμότερος νατουραλιστής, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ περισσότερον τεχνίτης εἰς τὸ δρᾶμα, θεατρικώτερος. Εἰς τὸ ἔργον του ἡ ἐπίδρασις τοῦ Ἴψεν εἶνε καταφανής, — ἂν καὶ κανεὶς δὲν ἐσκέφθη νὰ τὸν κατηγορήσῃ δι' αὐτό, ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι δημο-

σιογράφοι, ποὺ δσάκις ἀνακαλύπτουν πραγματικὸν ἢ φανταστικὸν ἔγνος ἱπενισμοῦ εἰς ἔργον δυστυχῶς Ἑλληνος συγγραφέως, ξεφωνίζον ὡς νὰ ἦτο μικρόβιον πανόλους... Ἐκτὸς τοῦ Ἴψεν, ὡς πρὸς τὴν τεχνοτροπίαν ἐν γένει, ἔχουν ἐπίδρασιν ἀκόμη τὸν Στρίντμπεργ, ὡς πρὸς τὰς ἰδέας ὁ Νίτος, καὶ ὡς πρὸς τὴν σχολὴν ὁ Ζολᾶ καὶ οἱ Γάλλοι νατουραλισταί, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀγαπᾷ ἰδιαίτερος τοὺς ἀδελφούς Γκογκούρ.

Ἀλλὰ μὲ ὅλας αὐτὰς τὰς πολυπλόκους ἐπιδράσεις, τὰς ὁποίας δὲν εἰμποροῦμεν ἀπόψε νὰ καθορίσωμεν λεπτομερέστερα, ὁ Στρίντμπεργ διατηρεῖ τὴν ἀτομικότητά του καὶ εἶνε ὁ πρωτοτυπώτατος συγγραφεὺς, ὁ ἀποτυπώσας ἰδικῆν του σφραγίδα εὐδιάκριτον εἰς πᾶν ὅ,τι ἔγραψε, ποίημα, δρᾶμα, μυθιστόρημα, ἱστορικὴν ἢ κοινωνικοφιλοσοφικὴν μελέτην. Κανεὶς δὲν ἐπολεμήθη λυσοωδέστερα ἀπὸ τὸν Στρίντμπεργ, κατὰ τὰς ἀρχὰς προπάντων τοῦ σταδίου του, ἀλλὰ καὶ κανεὶς δὲν ἐθανυμάσθη περισσότερον, ὅταν ὁ πόλεμος, τὸν ὁποῖον προκαλεῖ κάθε πρωτοτυπία, ἐκόπασε. Καλλιτέχνης καὶ ἐν τῷ μέσῳ ἀκόμη τῶν ὑπερβολῶν τοῦ ὁμοτέρου νατουραλισμοῦ, εἶνε ζωγράφος ἀνυπέροβλος καὶ ἀπαραμίλλος τῶν ἡθῶν καὶ τῶν τοπίων τῆς πατρίδος του, ποιητῆς δὲ καὶ εἰς τὰ περᾶ του καὶ εἰς τὰ ἔμμετρα, εἰκονίζει τὴν ζωὴν καὶ τὴν φύσιν μὲ δύναμιν, τὴν ὁποίαν εἰς μάτην θᾶνεξήτει κανεὶς εἰς ἄλλον σουηδὸν συγγραφέα. Ἐξ ἄλλου ἐρρήφθη ὀρμητικὸς καὶ ἐκατάσχετος εἰς τὴν πάλιν τῶν ἰδεῶν. Ὀνειρευόμενος πάντοτε τὴν πρόοδον καὶ τὴν βελτίωσιν, ἠσπιάσθη ἀλληλοδιαδόχως ὅλας τὰς νεωτέρας καὶ τὰς πλέον τολμηρὰς θεωρίας, ἀλλὰ χωρὶς νὰ σταματήσῃ εἰς καμίαν. Δύο ἄνθρωποι, δύο φύσεις συναντιῶνται εἰς τὸν Στρίντμπεργ: ἀφ' ἑνὸς ὁ δημιουργὸς καλλιτέχνης, ἀφ' ἑτέρου ὁ ἐπαναστάτης καὶ ὁ καταλυτής. Ἡ πάλη μεταξὺ τῶν δύο τούτων φύσεων, παρατηρεῖ ἓνας Ἄγγλος θαυμαστής του, εἶνε παρ' αὐτῷ διαρκής, διότι οὐδέποτε κατώρθωσε νὰ τὰς συμφιλιώσῃ. Ἀλλ' αὕτη ἀκριβῶς ἡ διπλὴ ὑπόστασις τοῦ συγγραφέως, ἡ ἀνεξήγητος ὡς ἀντινομία, προσδίδει εἰς κάθε του ἔργον τὸν ἰδιόζοντα χαρακτήρα του, κάτι παράδοξον καὶ μυστηριώδες, τὸ ὁποῖον μᾶς θέλγει συγχρόνως καὶ μᾶς ἐπαναστατεῖ.

Ὁ Στρίντμπεργ εἶνε ἀντιφεμινιστής καὶ γενικῶς μισογύνης. Εἰς πολλὰ μετέβαλε γνώμην, ἀλλ' εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἔμεινε σταθερός. Ὅλιγον μετὰ τὸν γάμον του διεξέσχθη καὶ ἐκτοτε δὲν ἐνυμφεύθη πλέον. Τὸ κίνημα τῆς γυναικείας χειραφετήσεως, τὸσον ζωηρὸν εἰς τὴν πατρίδα του, τὸ ἐπολέμησε μετ' ἴσης ζωηρότητος. Καὶ

ΡΕΠΡΟΓΡΑΦΙΑ

ΥΠΟ Ν. ΓΥΖΗ

διὰ τὴν γυναῖκα ἐν γένει, παλαιᾶν ἢ νέαν, χειράφετον ἢ δούλην, ἔχει τόσον ὀλίγον κολακευτικὴν ἰδέαν, ὥστε δὲν τὴν λέγω, σεβόμενος τὰς παρούσας κυρίας. Ἄλλως τε ἡ ἰδέα αὕτη θὰ σᾶς ἀποκαλυφθῆ ἀρκετὰ καθαρά ἀπὸ τὴν παράστασιν τῆς «Δεσπ. Τζούλιας». Ἡ ἡρωὶς τῆς τραγωδίας εἶνε κόρη μᾶς «μισογυναίκας» — ὅπως ὀνομάζει τὰς χειραφετημένας ὁ Στρίντμπεργ — ἢ ὁποία ἐπεχείρησε νὰ τὴν ἀναθρέψῃ κατὰ τὰς ἰδέας τῆς. Τῆς ἐφοροῦσεν ἀνδρικὰ καὶ τὴν ἐστελέλην εἰς τὸν σταυλὸν νὰ ξυστρέψῃ καὶ νὰ σελῶνῃ μόνη τῆς τὰ ἄλογα. Κ' ἐπενέβη μὲν ὁ πατέρας τῆς, ὁ κόμης, κ' ἐτελείωσε γρήγορα ἢ καιμωδία, ἀλλ' ἡ Τζούλια εἶχεν ἤδη κληρονομίαν ἀπὸ τὴν μητέρα τῆς τὰ ἐπαναστατικὰ ἔνστικτα καὶ τὸ μῖσος ἐναντίον τοῦ ἀνδρός. Κατὰ τὸν συγγραφέα, τὰ ὄντα αὐτοῦ τοῦ εἴδους, αἱ παραστρατιμένα ἀπὸ τὸ φύλον των καὶ ἀπὸ τὴν φύσιν μισογυναίκες, εἶνε προωρισμένα νὰ νυμφθοῦν εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς καὶ νὰ ἐκλείψουν. Οὕτω νικάται, καθὼς θὰ ἴδῃτε, καὶ ἡ Τζούλια, εἰς τὴν πρώτην ἐκ τοῦ συστάδην πάλιν πρὸς τὸν ἄνδρα τὸν δυνατόν, τὸν ὀλόκληρον, τὸν πιστὸν εἰς τὸ φύλον του καὶ εἰς τὴν φύσιν, καὶ ἀποθνήσκει ἢ ἀσθενῆς συνεπεία τῆς ἡττης, καὶ ἐκλείπει, καὶ συνεκλείπει ἢ γενεά τῆς, — μία γενεά αἰωνόβιος βασιλικῆς καταγωγῆς, ἢ ὁποία σβύνει μοιραίως, μόλις ὑπεισθῆθεν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς μία μισογυναίκα, — ἢ μητέρα τῆς Τζούλιας.

Ἀλλ' αὐτὸς δὲν εἶνε ὁ μόνος λόγος τῆς καταστροφῆς. Διὰ κάθε φαινόμενον ὁ Στρίντμπεργ

ἀγαπᾷ νὰ σωρεύῃ ὅλους τοὺς λόγους, δὲν τὰ αἰτία, φυσιολογικά, ψυχολογικά ἢ κοινωνικά. Εἶνε ἄλλως τε τὸ σύστημα τοῦ νατουραλισμοῦ, τὸν ὁποῖον εἰσῆγαγεν εἰς τὸ θεάτρον. Εἰς τὴν ἀποψινῆν τραγωδίαν, θὰ ἴδωμεν μίαν κόρην μεγάλης οικογενείας, τὴν Τζούλιαν τὴν μοναχόκορην τοῦ κόμητος, νὰ παραδίδεται μίαν νύκτα εἰς τὸν ὑπηρετὴν τῆς τὸν θαλαμηπόλον Γιάννην, καὶ κατόπι ναυτοκτονῆ, — ἔξω ἀπὸ τὴν σαινήν, — κόπτουσα τὸν λαιμόν τῆς μὲ τὸ ξουράφι του. Ἡ ἱστορία αὕτη, κυρίες καὶ κύριοι, δὲν εἶνε πλάσμα τῆς φαντασίας. Συνέβη πραγματικῶς. Ὁ Στρίντμπεργ μᾶς βεβαιώνει ὅτι τὴν ἤκουσε κατὰ τὴν νεότητά του, τοῦ ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν, καὶ ἀργότερα τὴν ἔλαβεν ὡς θέμα τραγωδίας. Ἀλλ' ἀκούσατε πόσα καὶ ποῖα ἐπικαλεῖται διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ σπάνιον καὶ δυσεξήγητον φαινόμενον. Διότι, μὰ τὴν ἀλήθειαν, εἰς τὴν ζωὴν δὲν βλέπομεν πολὺ συχνὰ τὰς κόρας τῆς ἀριστοκρατίας νὰ παραδίδονται εἰς τοὺς λακέδες των! Ἐξαιρετικὸν λοιπὸν τὸ φαινόμενον, ἀλλ' ἐξαιρετικαὶ καὶ αἱ συνθήκαι, αἱ περιστάσεις ὑπὸ τὰς ὁποίας παρουσιάζεται: Ὁ ὑπηρετῆς

ΣΤΗΝ ΠΗΓΗ

ΥΠΟ Ν. ΓΥΖΗ

* Διᾶλειξ γενομένη εἰς τὸ θεάτρον Κυβέλης τὴν ἐσπέραν τῆς 4 Αὐγούστου 1908, πρὸ τῆς παραστάσεως τῆς «Δεσπ. Τζούλιας».

είνε νέος, εὐμορφος, φορεῖ χαριτωμένα τὴν *librean* του, καὶ ὅταν θέλῃ, εἰξεύρει νὰ ὀμιλῇ κομψὰ καὶ εὐγενικά, ἐπειδὴ ἐτροίφθη ἀρκετὰ μὲ τὸν καλὸν κόσμον κ' ἐδιάβασε μυθιστορήματα. Ἡ Τζούλια πάλιν ἐκληρονόμησεν, ὡς εἴπαμεν, μερικὰ πρόστυχα ἔνστικτα ἀπὸ τὴν μητέρα της· ὁ πατέρας της τῆς ἔδωκε ψευδῆ ἀνατροφήν· αὐτὴ ἢ ἴδια, κατὰ βῆθος, δὲν εἶνε φύσις χρηστή, πρὸ ὀλίγου δὲ διαρρήξασα τὰς σχέσεις μὲ τὸν μνηστήρα της, διατηρεῖ βεβαίως τὴν ἀνάμνησιν τῶν θωπειῶν του, αἱ ὁποῖαι δηνοῖσαν νέους ὀρίζοντας εἰς τὸ παρθενικὸν της πνεῦμα. Τὸ παράπτωμα γίνεται τὴν νύκτα τῆς παραμονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, μίαν νύκτα ἐορτῆς καὶ τρέλλας, χορῶν καὶ ἀσμάτων καὶ «ἀθῶων ὀργίων» εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους. Ὁ πατέρας λείπει, ταξιδεύει, ἡ Τζούλια εἶνε μόνη εἰς τὴν ἑπαυλὴν μὲ τοὺς ὑπηρέτας. Ἀναγκάζεται νὰ καταβῇ εἰς τὸ μαγειρεῖον διὰ νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν σκύλλαν της, ἡ ὁποία ἀκριβῶς εἶχε μίαν περιπέτειαν, ἱκανὴν νὰ ἐξάψῃ τὴν φαντασίαν της. Ἐπειτα χορεύει μὲ τοὺς χωρικούς, καὶ ὁ χορὸς αὐτὸς συμπληροῦναι τὴν ἐπενέργειαν τοῦ νυκτερινοῦ σκοτοῦ καὶ τῆς εὐωδίας τῶν ἀφθόνων ἀνθέων τῆς παννυχίδος. Μία σύμπτωσις τέλος τὴν ἀναγκάζει νὰ καταφύγῃ πρὸς στιγμήν εἰς τὸ ἴδιον δωμάτιον μὲ τὸν Γιάννην, ἐκεῖ δὲ ἡ τόλμη τοῦ δυνατοῦ ἀνδρός, ὁ ὁποῖος διαμιάς γίνεται κήνος, ἔρχεται νὰ ἐπισπύσῃ καὶ νὰ τελειώσῃ μίαν πτώσιν, ἡ ὁποία εἶχε ἤδη ἀρχίσει.

Κατόπι τοῦ παραπτώματος, τὸ ὁποῖον ὀφείλεται εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῆς στιγμῆς, ἡ ὁποία ὁμως εἶνε τὸ μοιραῖον ἀποτέλεσμα τῆς ἀδυναμίας ὅλης της τῆς ζωῆς, ἡ Τζούλια εὐρίσκειται, ὡς εἴπαμεν, ἀναγκασμένη νὰυτοκτονήσῃ. Προσπαθεῖ νὰ παρασύρῃ εἰς τὸν θάνατον καὶ τὸν συννοχόν της, ἀλλ' ὁ Γιάννης, ὅχι, δὲν ἐννοεῖ νὰποθάνῃ. Ἀπεναντίας θέλει νὰ ζῆσῃ καὶ ὀνειρεύεται νὰ προοδεύσῃ. Καὶ οὔτε πρέπει νὰποθάνῃ, διότι αὐτὸς εἶνε ὁ δυνατός, κ' ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ τὸ μέλλον εἶνε ἰδικόν του. Κατὰ τὴν κοινὴν ἀντίληψιν τῆς ἡθικῆς, εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ὁ Γιάννης δὲν ἐφάνη ἡθικώτερος ἀπὸ τὴν Τζούλιαν. Ἀπεναντίας, εἶνε ὁ ἀσυνείδητος ἐκμεταλλευτῆς, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀτιμώρητος κνηκότης, μετὰ τὸ ἔγκλημα, γεννᾷ βδελυγμάν. Ἀλλ' ἡ ἡθικὴ τοῦ ἔργου ὑπὸ τίνα ἔποψιν εἶνε ντισεϊκῆ. Ὁ Στρίνιμπεργ παραδέχεται, ὅτι ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ ἀδυνατοῦ εἶνε ἐπιτετραμμένη καὶ ἐπιβεβλημένη ἂν θέλετε εἰς τὸν δυνατόν, ὁ ὁποῖος νικᾷ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς. Καὶ αὐτὸς πρέπει νὰ ζῆ καὶ νὰ ἐπικρατῇ, ἐνῶ ὁ ἀδύνατος πρέπει νὰ ἐκλείπῃ, πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ εἶδους, τῆς ἀνθρωπότητος. Ὑπάρχει ὁμως καὶ ἄλλη ἔποψις, ὑπὸ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἴδωμεν τὴν τραγωδίαν αὐτὴν, τὴν πολυσύνθετον ὡς ἡ ζωὴ. Μᾶς παρουσιάζει μίαν φάσιν τοῦ μεγάλου, τοῦ

αἰωνίου ἀγῶνος μεταξὺ τοῦ ἄρρενος καὶ θήλεος, μεταξὺ ἀνδρός καὶ γυναίκος. Ὁ Στρίνιμπεργ φρονεῖ ὅτι τὰ δύο φύλα εἶνε δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα. Κάθε σύζευξις, νόμιμος ἢ παράνομος, στιγμιαία ἢ μακροχρόνιος, εἶνε σύρραξις προαιωνίων θανασίμων ἐχθρῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἕνας θὰ φάγῃ τὸν ἄλλον. Πότε ὁ ἀνδρὸς θὰ φάγῃ τὴν γυναῖκα, πότε εἰς τὴν πάλιν θὰ ἐπικρατήσῃ ἡ γυναῖκα καὶ θὰ φάγῃ τὸν ἀνδρα αὐτῆ. Εἰς κάθε ζεύγος, πολὺ ἢ ὀλίγον, ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο θὰ εἶνε τύραννος καὶ ἐκμεταλλευτῆς, ὁ ἄλλος θὰ εἶνε δούλος καὶ θῦμα. Ὁ Στρίνιμπεργ ἔχει γράψῃ τέσσαρα δράματα μὲ τὸ ἴδιον θέμα: τὸν «Πατέρα», τοὺς «Συντρόφους», τοὺς «Ἀνειστὰς» καὶ τὴν «Δ^α Τζούλιαν». Εἶνε οὕτωςεπειὶν μία τετραλογία. Εἰς τὸν «Πατέρα», ἡ γυναῖκα τρώγει τὸν ἀνδρα, διότι εἰς τὸ ἀνδρόγονον ἐκεῖνο ἡ Λαύρα εἶνε ἡ δυνατὴ. Ἀπεναντίας εἰς τὴν «Δ^α Τζούλιαν» ὁ ἀνδρὸς τρώγει τὴν γυναῖκα, διότι ἐδῶ ὁ Γιάννης εἶνε ὁ δυνατός. Ἄν εἰς αὐτὰ προσθέσωμεν καὶ τὴν βαθύτατα σοσιαλιστικὴν ἰδέαν τοῦ ἔργου, ἔχομεν, νομίζω, ὅλας τὰς ἐπόψεις ὑπὸ τὰς ὁποίας πρέπει νὰ τὸ θεωρήσωμεν διὰ νὰ τὸ ἐννοήσωμεν. Τὰ δύο κύρια προσόντα εἶνε τύποι ἀντιπροσωπευτικοὶ δύο μεγάλων καὶ ἀντιθέτων κοινωνικῶν τάξεων. Ὁ Γιάννης προέρχεται ἀπὸ τὸν λαόν· δὲν ἔχει προγόνους αὐτός, ἀλλ' εἶνε, λέγει, ἱκανὸς νὰ γίνῃ πρόγονος. Ἡ Τζούλια προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀριστοκρατίαν εἰς τὰς φλέβας της ῥεεῖ αἷμα βασιλικόν, ἀλλ' ἔχει ἤδη συντελεσθῆ ὁ ἐκφυλισμὸς τῆς γενεᾶς, ὁ ὁποῖος θὰ τὴν σβύσῃ. Εἰς τὴν πάλιν μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν πλάσμάτων, τῶν τόσων ἀνομοιῶν, βλέπομεν τὴν πάλιν τῶν δύο τάξεων. Ἡ μία ἀναβαίνει ὀλονὲν μὲ ὄλην τὴν ὀρμὴν τοῦ νέου καὶ ὕγιους της αἵματος. Ἡ ἄλλη πίπτει.

Ἄλλ' ὅσον τύποι καὶ ἂν εἶνε οἱ ἥρωες τοῦ Στρίνιμπεργ, δὲν παύουν διὰ τοῦτο νὰ εἶνε ζωντανοὶ ἄνθρωποι, καὶ μάλιστα ἀπὸ τοὺς ζωντανότερους ποὺ μᾶς παρουσιάζει τὸ θέατρον, τὸ καταπνιγόμενον ἀπὸ τὴν *συνθήκην*.

Τὴν *συνθήκην* αὐτὴν ἐπολέμησε μὲ ὄλην τὴν δύναμιν ὁ Στρίνιμπεργ. Ἐφθασε νὰ μὴ παραδέχεται ἀπὸ σιγῆς οὔτε τοὺς λεγομένους καὶ πιστευομένους κοινῶς *χαρακτήρας*. Τί θὰ πῇ, λέγει, *χαρακτήρ*; Ἄνθρωπος παρουσιαζόμενος *συνθηματικῶς* μόνον ὑπὸ μίαν τὴν ὄψιν: ὡς φιλάργυρος, ὡς αἰμοχαρῆς, ὡς ραδιοῦργος, ὡς ζηλότυπος, ὡς ἡλίθιος, κτλ. Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν ζωὴν εἶνε πολυμερῆς καὶ πολυσύνθετος. Πότε δὲν ἀπηντήσαμεν εἰς τὴν πραγματικότητα ἕνα ἄνθρωπον ποὺ νὰ εἶνε μόνον φιλάργυρος ἢ μόνον ζηλότυπος, κτλ. ὅπως εἰς τὸ θέατρον. Διὰ τοῦτο ὁ Στρίνιμπεργ, ὁ νατουραλιστῆς, δὲν διαγράφει *χαρακτήρας*, ἀλλὰ παρουσιάζει ἄνθρωπους ὀλοκλήρους. Οἱ ἥρωές του ἔχουν διὰ

TA OPFANA — N. ΓΥΖΗ

τούτο την άοριστίαν, τὸ ἀσύλληπτον καὶ τὸ μυστηριώδες ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον κάθε ἄνθρωπος, καὶ ὁ μᾶλλον ἀπλοῦς, ἔχει εἰς τὴν ζωὴν. Ἀπὸ τὰ τρία πρόσωπα τῆς τραγωδίας, μόνον ἡ μαγεύρισα Χριστίνα, δευτερεύον πρόσωπον, φαίνεται νὰ ἔχη, κατὰ τὴν κοινὴν ἀντίληψιν, χαρακτηριστὰ. Διότι ὁ συγγραφεὺς ἐπίτηδες τὴν παρημέλησεν, ἀρκεσθεὶς νὰ μᾶς παρουσιάσῃ ἕνα τύπον ἀπλοῦν, δουλικόν, ἀντιπροσωπεύοντα τὴν κοινὴν ἠθικὴν τῶν Ταπεινῶν καὶ διδάσκοντα μάλιστα αὐτὴν, «ἐλλείψει πάστορος» ὅπως λέγει ὁ Στρίντμπεργ ὁ ἴδιος εἰς τὸν πρόλογόν του. Εἰς μάτην ὅμως θὰ ζητήσετε χαρακτῆρα ὠρισμένον ἀπὸ τὰ ἄλλα δύο κύρια πρόσωπα, καὶ εἰς μάτην θὰ προσπαθῆσετε νὰ συμπεράνετε ἂν ἡ Τζούλια καὶ ὁ Γιάννης εἶνε καλοὶ ἢ κακοί. Ἄλλὰ δοκιμάσατε ἐπίσης νὰ εἰπῆτε τὸ ἴδιον δι' οἰονδήποτε τῶν ἀνθρώπων τοὺς ὁποίους γνωρίζετε, ἢ καὶ διὰ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν σας, καὶ θὰ εὐρεθῆτε εἰς τὴν αὐτὴν ἀμηχανίαν καὶ τὸν αὐτὸν δισταγμόν. Δὲν δοῖται εὐκόλῃ ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ Στρίντμπεργ μᾶς παρουσιάζει τὸν ἄνθρωπον ὅπως εἶνε: ἄοριστον καὶ ἀχαρακτήριστον. Τὰ δράματα τοῦ Στρίντμπεργ εἶνε αὐτὴ ἡ ζωὴ, μεταφερομένη εἰς τὴν σκηνὴν μὲ δὴσιν πιστότητα εἰμπορεῖ νὰ μεταχειρισθῇ ἕνας καλλιτέχνης, χωρὶς νὰπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν ἰδέαν τῆς τέχνης του. Διὰ τοῦτο θὰ σᾶς ἐκπλήξῃ κάπως καὶ ὁ

διάλογός του. Ἴδου τί λέγει περὶ αὐτοῦ εἰς τὸν πρόλογόν του: «Ἀπέφυγα τὴν συμμετρικὴν καὶ μαθηματικὴν διάταξιν τοῦ γαλλικοῦ διαλόγου, καὶ ἀφήκα τοὺς ἐγκεφάλους νὰ ἐργάζωνται ἐλευθέρως, ὅπως τὸ κάμνουν καὶ εἰς τὴν πραγματικότητα. Δὲν εἶνε ἀληθές, ὅτι εἰς τὴν συνομιλίαν κανὲν θέμα δὲν πραγματευόμεθα κατὰ βᾶθος, ἀλλ' ὅτι ἡ μία διάνοια ἀνοίγει εἰς τὴν ἄλλην τυχαίως μίαν ὁδόν, εἰς τὴν ὁποίαν αὐτὴ σπεύδει νὰ εἰσέλθῃ; Διὰ τοῦτο ὁ διάλογός μου κυμαίνεται, καὶ κατὰ τὰς πρώτας σκηνὰς κάμνει προμήθειαν ὑλικῶν, τὰ ὁποῖα ἐπανερχονται κατόπιν, ἐπαναλαμβάνονται, ἀναπτύσσονται καὶ τακτοποιούνται, ὅπως τὰ μοτίβα μᾶς μουσικῆς συνθέσεως».

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν μορφήν τοῦ ἔργου, πρέπει νὰ υπενθυμίσωμεν ὅτι ἡ «Δ^νς Τζούλια» εἶνε τραγωδία μονόπρακτος μὲ τὴν κλασσικὴν ἐνότητα τόπου καὶ χρόνου. Γίνεται ὅλη εἰς μίαν νύκτα καὶ εἰς τὸ μαγευτεῖον τῆς ἐπαύλεως. Εἰς τὸ μέσον σχεδόν, ὑπάρχει ἕνα διάλειμμα παντομίμας καὶ μπαλέτου. Εἰσβάλλουν οἱ ἑορτασταὶ χωρικοὶ εἰς τὸ μαγευτεῖον μὲ ἄσματα, καὶ πίνουν καὶ χορεύουν. Ἡ ἀλλαία δὲν πίπτει διόλου. Ἀπόψε ὅμως θὰ πέσῃ, διότι ἡ διεύθυνσις τοῦ θεάτρου τούτου, ἀπὸ εὐσυνειδησίαν, ἐπροτίμησε νὰ διαιρέσῃ τὴν τραγωδίαν εἰς δύο, παρὰ νὰ σᾶς παρουσιάσῃ, ἀντὶ χοροῦ σουηδῶν χωρικῶν,

ΠΛΑΣΤΙΚΑ ΒΙΩΜΑΤΑ—1 ΠΑΥΙΜΟ, 2 ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ, 3 ΠΛΕΞΙΜΟ

ΥΠΟ Ν. ΓΥΖΗ

ΠΛΑΣΤΙΚΑ ΒΙΩΜΑΤΑ—1 ΘΑΪΣΙΣ, 2 ΨΥΧΟΣ

ΥΠΟ Ν. ΓΥΖΗ

αἴφνης κανένα... τσάμικον. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου, καὶ ἄλλας ἐλλείψεις θὰ εὐρισκῶν ἕνας λεπτολόγος, τὰς ὁποίας ἐπέβαλεν ἡ ἀνάγκη. Διότι ἡ τραγωδία αὐτὴ δὲν εἶνε διὰ νὰ παίζεται εἰς τὸ θεάτρον μᾶς. Εἶνε κωμωμένη ἐπίτηδες, ὡς πρότυπον, διὰ τὸ θεάτρον τοῦ μέλλοντος, τὸ ὁποῖον ὄνειρεύθη ὁ Στρίντμπεργ κ' ἐπραγματοποίησεν ἐν μέρει εἰς τὸ Παρίσι ὁ Ἄντουάν. Μόνον μὲ τὰς τολμηρὰς καινοτομίας τῆς σκηνῆς καὶ τῆς πλατείας, τὰς ὁποίας ὑποδεικνύει ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς, εἰς ἕνα θεάτρον κτισμένον ἐπίτηδες καὶ ὀργανωμένον κατὰ τὰς συμβουλὰς του, θὰ ἠμποροῦσε νὰ λάμψῃ ἡ «Τζούλια» μὲ ὅλην τὴν τὴν δύναμιν, τὴν ὠραιότητα καὶ τὴν ἀλήθειαν. Ἄλλὰ καὶ οὕτω παιζομένη, — ὅπως ἄλλως τε ἐπαίχθη καὶ παντοῦ, κατὰ τὸν παλαιὸν τρόπον, — πάλιν θὰ σᾶς κάμῃ τὴν βαθυτάτην ἐκείνην ἐντύπωσιν ποὺ κάμνουν τὰριστουργήματα, διὰ τὰ ὁποῖα τὰ «σκηνικὰ μέσα» ἴσως καὶ νὰ περιττεύουν.

Ἡ ἐντύπωσις αὕτη βεβαίως δὲν θὰ εἶνε φαιδρά. «Ποῦ ἠκούσθη φαιδρὰ τραγωδία;» διεμαρτυρήθη ὁ Στρίντμπεργ ὅταν κατηγορήσῃ τὸν «Πατέρα» του—τὴν τραγωδίαν—ὡς πολὺ ἄλιβεράν. Εἶνε ἀληθές ὅτι τὸ πολὺ κοινόν, κ' ἐδῶ καὶ παντοῦ, δὲν διασκεδάζει τόσο μὲ τὰ δράματα. Ἀυπεῖται νὰ βλέπῃ ἀπὸ σκηνῆς τὴν ἀνθρωπίνην δυστυχίαν καὶ προτιμᾷ θεάματα εὐδύμα διὰ νὰ γελά. Ἡ φάρσα, ἡ κωμωδία, τὸ ἐλαφρὸν δράμα, καὶ ἐδῶ εἰς τὰς Ἀθήνας ἢ Ἐπιθεώρησις, ἔχουν

πάντοτε τοὺς περισσότερους φίλους. Καὶ μάλιστα τώρα τὸ καλοκαίρι... Ἄλλὰ μήπως καὶ τὸν χειμῶνα μᾶς ἀφίνει τὸ κοσμογάπητον πόκερ νὰ πηγαινῶμεν εἰς τὸ θεάτρον; καὶ ἂν τύχῃ νὰ ὑπάγωμεν, ἢ λύπη μᾶς δι' ἕνα θάνατον ἐπὶ σκηνῆς, θὰ εἶνε τάχα μικροτέρα διότι τὸν χειμῶνα κάμνει κρύο;... Πότε λοιπὸν πρέπει νὰ δίδονται αἱ τραγωδία, καὶ διὰ ποίους τὰς ἔγραψαν οἱ μεγαλοφυεῖς συγγραφεῖς, ἀπὸ τοῦ Αἰσχύλου μέχρι τοῦ Στρίντμπεργ; — Τὴν ἀντιπάθειαν αὐτὴν ὁ συγγραφεὺς τὴν ἀποδίδει εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων. Διὰ νὰ αἰσθανθῇ κανεὶς ἡδονὴν, βλέπων τὴν τραγικὴν πτώσιν τῆς Τζούλιας, «πρέπει, λέγει, νὰ εἶνε ἰσχυρὸς ὡς οἱ ἄνθρωποι τῆς πρώτης Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐντύπωσιν ἀπολύτως γλυκεῖαν καὶ φαιδρῶν, βλέποντες εἰς τὸ βασιλικόν δάσος νὰ κίπτουν τὰ σάπια κ' ἔσχατόγηρα δένδρα». Τέτοιο δένδρον εἶνε ἡ Τζούλια καὶ ἡ γενεά της. Πρέπει νὰποθάνῃ καὶ ἀποθνήσκῃ. Ἄν ὀπίσωμεν τὴν ψυχὴν μᾶς μὲ δύναμιν, εἰς τὸ τραγικόν της τέλος θὰ αἰσθανθῶμεν τὴν ἀνακούφισιν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν αἰσθανόμεθα ὅταν ἀποθνήσῃ ἕνας ἀηλιτισμένος καὶ βασανισμένος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος πάσχει ἀνιάτως. Καὶ ἡ ἀνακούφισις αὕτη πολὺ ὁμοιάζει μὲ χαρὰν...

Κυρίαὶ καὶ κύριοι, νομίζω ὅτι σᾶς εἶπα πλέον ἄρκετά, ὥστε νὰ μὴν αἰσθανθῆτε κατὰ τὴν πα-

ράστιασιν ἐνὸς ἀσυνήθους ἔργου τὴν ἐκπληξιν, ἢ ὅποια θὰ παρέβλαπτε τὴν καθαρὰν ἀπόλαυσίν σας. Θὰ προσέσω ἀκόμη, ὅτι εἶνε ἀνάγκη νὰ παλλάξετε τὸ πνεῦμα σας καὶ ἀπὸ κάθε ἰδέαν κριτικῆς! "Ὁλος ὁ κόσμος παραδέχεται, ὅτι ὁ Στρίντπεργ εἶνε μέγας συγγραφεὺς καὶ ὅτι ἡ «Δὲ Τζούλια» εἶνε τὸ ἀριστούργημά του. Παραδεχθῆτε το καὶ σεῖς. Τίποτε δὲν θὰ χάσετε,

ΕΥΘΥΜΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΧΡΙΣΤΙΝΑ

Τοῦ κ. Ζαφείρη Ἀ. Μάτσα

Πόσα χρόνια! Πόσα χρόνια περασμένα! Ὁ Μίλτος Γρημάνης στρίβοντας τὸ σοκάκι ἐνῶ τὸ ξεροβόρι ἐσάρωνε κιτριναίρικα φύλλα καὶ ἀνθρώπους κοκαλιασμένους ἀπὸ τὸ κρῦο, ἔπεσε ἀπάνω σχεδὸν στὸ Γιάννη Μαρά, αὐτὸν ποὺ τὸν παλῆ καὶ γελώντας ὀνόμαζε "Ἅγιο Γιάννη τὸν Κυνηγό, γιατί κνηγοῦσε τὰ δημοφιλῆ κορίτσια. "Ἐσφιξαν τὰ χέρια, ἐξύγισε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο μὲ τὴ ματιὰ καὶ προχώρησαν κουβεντιάζοντας μ' ἐνθουσιασμό.

— Καὶ ποὺ βρισκόσουν, Κυνηγέ;

— Κάτω στὸ Τούνεζι. Ἐσύ; Στὴν Ἀθήνα πάντα;

— Τί νὰ κάνη κανεῖς! Καὶ πὼς τὰ πέρασες; Λέγε μας τὸ λοιπὸν;

— "Ἐ! "Ὅχι κί ἄσχημα. Δουλεῖς καλές. Ὁ κόσμος ὁ ἴδιος, δπως παντοῦ. Καὶ ἡ ἄλλη παρέα;

— "Ἀ! δὲ βαρεῖσαι. Σκορπισμένη σ' ὄλους τοὺς ἀνέμους. Ὁ Κώστας εἶναι μονάχα ἐδῶ. Μὰ καὶ μ' αὐτόνε βλέπομαστε ἀργὰ καὶ κάπου. Μὰς πῆρε βλέπεις ὄλους ἢ κάτω βόλτα. Γερνάμε. Γερνάμε.

— Παλιόκοσμος, καῦμένε!

— "Ἀλήθεια, ἀπόψε εἶπαμε ν' ἀνταμινοῦμε δῶ κοντὰ σ' ἕνα κρασί. "Ἄν θῆς νὰ τονε δῆς, ἔλα νὰ φᾶμε μαζί νὰ σοῦ κάνουμε καὶ τὰ μουσαφιλίγια.

— Ὁ Μαράς ἔγυρε πρόθυμα τὸ κεφάλι καὶ τραβήσανε κί οἱ δύο κατὰ τὸ κρασί ἐνῶ τὸ ξεροβόρι ἐσάρωνε κιτριναίρικα φύλλα καὶ ἀνθρώπους κοκαλιασμένους ἀπὸ τὸ κρῦο.

— Ἐμπήκανε σὲ μιὰ ταβερνούλα ἀπόκεντρη καὶ σὰν κρυμμένη. Ἐκεῖ καθισμένος μονάχος ἐπερίμενε ὁ Κώστας, ἔπινε δηλαδὴ καὶ περίμενε, γιατί —καθὼς εἶπε ὁ ἴδιος— ἅμα κανεῖς δὲν ἔχει συντροφιά, μιλάει μὲ τὰ ποτήρι του.

— Ὅταν εἶδε τὸ Μαρά καταχάρηκε, τὸν φίλησε γκαρδιακὰ καὶ διατάζοντας φρέσκο κρασί τὸν ρωτοῦσε γὰ τὴν τωρινὴ ζωὴ του. Καὶ οἱ τρεῖς

σὰς βεβαίῳ, ἀπεναντίας θὰ κερδίσετε εἰς ἀπόλαυσιν. Ἄλλως τε δὲν πρέπει νὰ λησιμονῶμεν, ὄλοι καὶ πρὸ πάντων ἡμεῖς οἱ δημοσιογράφοι, ὅτι ξένα ἔργα μελετημένα πρὸ πολλοῦ, ἐξηγημένα καὶ τοποθετημένα τόσον ὀνηλά, δὲν δίδονται ἐδῶ διὰ νὰ τὰ κρίνωμεν, ἀλλὰ διὰ νὰ τὰ γνωρίζωμεν ἀπλῶς καὶ, ἂν ἤμποροῦμεν, νὰ τὰ θαυμάζωμεν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

φίλοι ἄρχισαν νὰ κουτσοπίνουν καὶ νὰ κουτσοτρῶν, ἀκόμα καὶ νὰ κουτσολένε πεταχτὲς κουβέντες. Καὶ μίλησε ὁ καθένας γιὰ τὰ ταξείδια του, γιὰ τὶς δουλειές του, γιὰ τὶς χαρὲς καὶ γιὰ τὶς πίκρες.

— Τ' εἶνε ὁ κόσμος μὰ τὴν ἀλήθεια. Δέκα χρόνια τώρα χαθήκαμε, εἶπε ὁ Γρημάνης καὶ ποῖος θὰ τᾶλεγε πὼς θὰ συντυχάναμε ἔτσι ἄξαφνα. Θαρῶ πὼς ξαναγνωρίζω στὰ νεῖατά μου ἀπόψε. Σὰν νᾶμαστε ἢ παλῆα παρέα, ποῦ ἀνταμινοῦμαστε στὸ σπίτι τῆς Χριστίνας.

— Κακομοῖρα Χριστίνα!... εἶπε ὁ Κώστας.

— Πὼς χάθηκε ἡ κοπέλλα! Σὲ δύο νύχτες μέσα... ἀποκρίθηκε ὁ Κυνηγός.

— Σὲ δύο νύχτες ἀλήθεια!... ξανάειπαν οἱ ἄλλοι.

Καὶ πιά δὲν ἔγινε λόγος παρὰ γιὰ τὴν Χριστίνα ἐκεῖνο τὸ βράδυ. Γιὰ τὰ μαλλιά της, τὰ σγουρὰ καὶ καστανά, γιὰ τὰ σπιθόβολα μάτια της, γιὰ τὸ πρόσωπο τ' ἀχνορόδινο, ἀκόμα καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ της...

Καὶ θυμῆθησαν— τὴ φτωχική, μὰ συμπαθητικὴ τραπέζαρία ποὺ μαζεύονταν τὰ βράδια κί ἄλλα νόστιμα κορίτσια τῆς γειτονιάς— πὼς τοὺς ὑποδεχότανε πάντα ἡ γρηὰ μητέρα της μὲ στραβὸ μάτι— πόσο καλόβολος ἦταν ὁ γεροταγματάρχης ὁ πατέρας της, καταφραριστήμενος ὅταν εὑρισκε εὐκαιρία νὰ διηγηθῆ ἀνέκδοτα τῆς παλιᾶς ἐποχῆς, ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ἔγινε ἡ Μεταπολίτευση.

Κ' οἱ τρεῖς φίλοι τᾶλεξαν σιγά, σιγά κί ἔπιανε καλὸ κρασί τῆς Σάμου. Καὶ ἡ κουβέντα ἐξακολουθοῦσε ὄλο γιὰ τὴν Χριστίνα καὶ μάλιστα ὁ Κυνηγός ὀρκίστηκε πὼς μιὰ στιγμὴ αἰσθάνθηκε τὴν ἴδια τὴ νεκρὴ νὰ τοῦ φέρῃ τὸ ποτήρι στὰ χεῖλη!

— Ἀλήθεια—εἶπε ὁ Κώστας μὲ σκυφτὸ τὸ κεφάλι—κί οἱ τρεῖς τὴν ἀγαπούσαμε. Γιατί νὰ κρυβόμαστε τώρα πιά;

Οἱ ἄλλοι δύο ἐσώπασαν λυπητερά.

— Ἔτσι καθὼς ἀπαντηθήκαμε τώρα, ὕστερ' ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, ἄς ποῦμε παιδιὰ καθέννας τὴν ἱστορία του μὲ τὴν Χριστίνα.

— Δὲν ταυριάζει, ἀποκρίθηκε ὁ Κυνηγός.

— Γιὰ μιὰ πεθαμένη, εἶπε ὁ Μίλτος.

Μὰ ὁ Κώστας παρακάλεσε, θυμῶσε, ἐξώρκισε καὶ τὸ θέλημά του ἐγένηκε ἐπὶ τέλους.

Ὁ Μίλτος ἔκανε τὴν ἀρχή.

— Καθὼς θυμᾶστε, στὸ σπίτι τῆς Χριστίνας πῆγαίνα συχνά. Τὴν ἀγαποῦσα. Δὲν εἶπαμε πὼς τὴν ἀγαπούσαμε κί οἱ τρεῖς;

— Λοιπὸν ἕνα ἀπομεσήμερο τὴ βροχὰ στὸ τζαμλίαι μονάχη ποὺ ἐκεντοῦσε. Ἐκάθισα κοντὰ της κί ἔλέγαμε ἕνα σωρὸ τιποτένια πράματα. Πὼς ἀπὸ τὰ χωρατὰ φτάσαμε στὰ σοβαρὰ δὲν μπορῶ νὰ θυμηθῶ. Σὰν φοβισμένος καὶ σὰν γενναῖος μαζί τῆς εἶπα σιγὰ πὼς τὴν ἀγαποῦσα. Δὲ μοῦδωκε καμιὰν ἀπόκρισι καὶ ἀρχίνησε κἀτι γέλοια ἀτέλειωτα. Σηκώθηκα κί ἔφυγα. Ἐπειτα ὅταν τὴν ξαναεἶδα τῆς ζήτησα συγγνώμη. Μοῦ ἐξήγησε κί αὐτὴ γιὰ τὰ γέλοια της. Μὰ τί βγαίνει;... Ἄς εἶνε, μείνουμε φίλοι καλοὶ ὡς τὸ τέλος. Δὲν εἶνε καὶ μεγάλη ἡ ἱστορία μου. Ἐ παιδιὰ; Κακομοῖρα Χριστίνα! Αἰωνία της ἢ μνήμη!

Ὁ Κώστας εἶπε:

— Κί ἐγὼ ἕνα βράδυ, θάταν ἐπὶ ἡ ὥρα λίγο πρὶν τὴν ἀνοιξί, τὴν ἀπάντησα ποὺ γύριζε στὸ σπίτι της καὶ τὴν συνόδεψα κάμποσο δρόμο. Ἦταν εὐθυμὴ, χαρούμενη κί ἔκρατοῦσε ἀγριολούλουδα ποὺ εἶχε μαζέψῃ μὲ ἄλλα κορίτσια στὴν ἐξοχή. Τῆς ἐξήγησα ἕνα. Καμώθηκε πὼς δὲν ἄκουσε καὶ κοκκίνησ' ἔλαφρά. Τότε πῆρα ἐγὼ μονάχος μιὰν ἀνεμῶνα.

— Γιατί μοῦ τὴν παίρνεις; ρώτησε. Τῆς ἐξηγήθηκα τὴν ἀγάπη μου. Οὐτ' ἐγέλασε, οὐτ' ἔκλαψε. Ἐφυγε χωρὶς νὰ με καλονυχτίση. Ἐστερ' ἀπὸ μέρες ἀπαντηθήκαμε καὶ με παρακάλεσε νὰ ξεχάσω τὸ βράδυ ἐκεῖνο ὀλότελα. Τᾶλεγε μὲ τέτοια καλωσύνη! Ἐμείναμε κί ἡμεῖς καλοὶ φίλοι. Ἐνοιωθε βέβαια τὴν ἀγάπη μου. Μὰ ποτὲ δὲν ἔτυχε ν' ἀντικρυστοῦμε μοναχοί. Ἀπάνω σὲ εἴκοσι τρεῖς μέρες ἀρρώστησε καὶ πέθανε. Ποῖος ξέρει κί ἂν δὲ μ' ἀγαποῦσε! Γιατί τάχα νὰ μ' ἐρωτήση ἔτσι γιὰ τὴν ἀνεμῶνα; Κακομοῖρα Χριστίνα! Αἰωνία της ἢ μνήμη!

Καὶ τότε ἀρχίνησε ὁ Κυνηγός.

— Δὲν ἤθελα, παιδιὰ, νὰ μποῦμε σ' αὐτὴ τὴν

κουβέντα. Τώρα ἔδωκα τὸ λόγο μου. Θὰ ξεμολογηθῶ κί ὁ Θεὸς νὰ μὲ συχωρέση. Ἐγὼ δὲν εἶπα ποτὲ στὴ Χριστίνα πὼς τὴν ἀγαποῦσα. Αἰσθανόμενον τὴν ἀγάπη της, κί ἐκείνη τὴ δική μου. Καὶ τὰ λόγια ἐστᾶθησαν περὶτά. Ἐνα βράδυ ποὺ περπατοῦσε στὸ περιβολάκι κί εἶχαμε κρυφτὴ κάτω ἀπὸ τὴν τρανταφυλλιά— κείνη μὲ τᾶσπρα τραντάφυλλα, θυμᾶστε;—τὴν ἔσυρα κοντὰ καὶ τὴ φίλησα, τὴ φίλησα πολὺ κί ἐκείνη ἔμένα. Πόσην ὥρα φιλιόμαστε! Πόσα φιλιὰ δώσαμε στὰ χεῖλη, στὰ μάτια, στὰ μαλλιά, στὸ λαιμό. Ἡ μητέρα της μὰς φώναξε καὶ χωριστήκαμε βιαστικά. Ἐφυγα χωρὶς τὸ βράδυ ἐκεῖνο. Ἐπειτα βλέπομαστε ταχτικά μὲ τὴν Χριστίνα. Κάθε σούρουπο κάναμε μαζί περιπάτο. Καὶ βρεθήκαμε τέτοιαν ὥρα κάτω ἀπὸ πῦνα καὶ κοντὰ σ' ἀκρογᾶλια. Καὶ τ' ἀγριολούλουδα μαζί τὰ εἶχαμε κόψῃ καὶ—μὴ θυμῶσης Κώστα—μοῦπε ἡ Χριστίνα πὼς μιὰ ἀνεμῶνα πῆγε χαμένη.

Ὁ Κώστας ἦπιε μιὰ γουλιὰ κρασί.

— Ἀγαπηθήκαμε ὅσο δὲν ἀγαπήθηκαν ἄλλοι στὸν κόσμο. Εἶχαμε ὀρκιστῆ νὰ παντρευτοῦμε σὲ λίγους μῆνες. Μὰ μὰς ἄφηκε ὁ Χάρος; Ἡ καὶ μνησούλα ὡς τὴν τελευταία της πνοὴ ἔμένα συλλογιότανε.

Στεκόμουν στὴ διπλανὴ κάμαρα σὰν ξένος κί ἀπ' τὴ μισάνοιχτη πόρτα εἶδα τὴ ματιὰ της νὰ καρφώνεται ἀπάνω μου κί ἔτσι ξεψύχησε. Τί νὰ τα λέμε πιά. Ὁ θάνατός της μ' ἐτσάμασε. Δὲν εἶμαι πιά ὁ ἴδιος. Χριστινούλα, συχώρα με!

Κί εἶπαν κί οἱ τρεῖς μαζί.

— Αἰωνία της ἢ μνήμη!

Κί ἀργὰ, ἀργὰ σὰν κουρασμένοι κί ἀφανισμένοι βγήκαν ἀπ' τὴν ταβέρνα.

— Ἐρωτα μὲ τοὺς πεθαμένους κάναμε ἀπόψε, εἶπε ὁ Γρημάνης.

— Ἀλήθεια, ἀποκρίθηκε ὁ Κυνηγός χαμογελώντας θλιβερά.

Κί ὁ Κώστας δὲν ἐμίλησε τίποτε. Συλλογισμένος περπατοῦσε. Μιὰ στιγμοῦλα σιγοψιθύρισε μὲ φωνὴ βραχνή.

Πῆγε... χαμένη...

Ἐτραβήξε τὸ πιστόλι του καὶ χτύπησε κατὰ στήθα τὸ Γιάννη Μαρά.

Ἐτσι σκοτώθηκε ὁ Κυνηγός χαμογελώντας θλιμμένα.

Λ. ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ

ΕΚΙΤΕΑ ΘΡΕΣΑΛΙΚΑ
ΘΑΛΒΙΑΣ ΦΑΩΡΑ ΚΑΡΑΒΙΑ

ΕΚΙΤΕΑ ΘΡΕΣΑΛΙΚΑ
ΘΑΛΒΙΑΣ ΦΑΩΡΑ ΚΑΡΑΒΙΑ

ΑΠΟΜΕΙΝΑΡΙΑ

[Προσπαθώ να συγκεντρώσω τās αναμνήσεις μου και να ανδρώσω τὸ παρελθόν μου ἀμέριον ἀλλ' εἶναι ἀδύνατον. Ἡ φορὰ τῶν ἐτῶν τὸ παρούσα, και μένον σκόρπια ἐδῶ κ' ἐκεῖ μέρη τινά, χωρίς συνοχήν και χωρίς ἄλλη σχέσηιν πρὸς ἄλληλα, παρὰ μόνον, ὅτι ἀνήκον ποτὲ εἰς τὸ αὐτὸ οἰκοδόμημα. Τὰ ἀπομεινάρια τὰυτα παρέχω ἤδη ὅπως περιεσώθησαν, χωρίς καμίαν μεταγενεστέραν συμπλήρωσιν].

Α'.

Ο ΑΡΑΠΗΣ ΤΗΣ ΜΑΡΜΑΡΟΣΚΑΛΑΣ

Βλέπω τὸ Παλάτι, και ἐνθυμοῦμαι, ὅτι ἐπήγαινα, ἢ μᾶλλον μ' ἐπήγαιναν, συχνά. Ἀπὸ τās ἐντυπώσεις μου ἐσώθη μία μεγάλη μαρμαρόσκαλα... Ἀπὸ αὐτὴν κατέβαν' ἕνας Ἀράπης μάλιστα ἐνθυμοῦμαι ὅτι κατέβαινε δι' ἐμέ.

«Ὁ Ἀράπης τῆς μαρμαρόσκαλας» θὰ ἦτο βεβαίως ὁ περίφημος Ἀράπης τῆς Βασιλείσης: ὁ Μάρκος. Θὰ ἦτο ἀγαθὸς ἄνθρωπος. Φαίνεται ὅτι μ' ἀγαποῦσε πολὺ. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι μ' ἔλεγε ἀδελφό (ἐγὼ κατέβαζα τὰ μοῦτρα μου). Ὁ τίτλος ὀφείλεται εἰς τὸ και τοὺς δύο μᾶς εἶχε βαπτίση ὁ αὐτὸς νοννός: ὁ Ἀνδρόγης Νοταρᾶς ἐμένα βρέφος, εἰς τὴν Πεντέλην, (ἕνας καλόγερος πρὸ ὀλίγων ἐτῶν μου ἔδειξε τὴν κολυμβήθρα μου) και αὐτὸν μεγάλον, ἀλλαξοπιστήσαντα. Δὲν ἐνθυμοῦμαι τὸ νοννὸ μου. Μόνον τὴν φουσιανέλλα του ἐνθυμοῦμαι. Δὲν ἐλησμόνησα ὅμως, ὅτι δασκίς ἐπήγαινα νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ, τὴν ὥρα που θὰ ἔφραγα, με συνᾶδεν ὁ Ἀράπης και μου ἔδιδ' ἐκ μέρους τοῦ νοννοῦ μου ἕνα χαρτὶ με γλυκίσματα.

Μου φαίνεται ὅτι φοροῦσε κόκκινη βράκα ὁ Ἀράπης τῆς μαρμαρόσκαλας.

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ ΔΕΣΜΩΤΗΣ

Μία και μόνη φορὰ μ' ἐτιμώρησ' ἡ μητέρα μου σὰν ἤμουν μικρὸ παιδί δὲν ἐνθυμοῦμαι διὰ ποῖον λόγον. Και τί τιμωρία φαντάζεσθε πὼς μου ἔκαμε; Με ἔδεσε με μιά βαμβακερὴ κλωστή ἀπὸ τὸ πόδι μου στο κρεββάτι και ἡ κλωστή ἦτον τόσο μεγάλη, ὥστε εἶχα ἐλευθέρως τās κινήσεις ἐντὸς τοῦ δωματίου. Εἶχα και σπουδαίωση φοβερὰ, ἀλλὰ δὲν ἐπανεστάτησα. Ὅταν σὲ λίγο ἡ μητέρα μου μειονόησε διὰ τὴν αὐστηρὴν τιμωρίαν και μου ἔθραυσε τὰ δεσμά μου, ἐκλαίγαμε και οἱ δύο: αὐτὴ διατὶ νὰ με λυπήση, και ἐγὼ διατὶ... νὰ λυπηθῇ που με ἐλύπησε.

ΚΑΤΩ Ο ΣΠΟΝΕΚ !..

Πρὸς ἐκδήλωσιν τῶν πολιτικῶν μου φρονημάτων παρευρέθη εἰς ὄλας τὰ διαδηλώσεις, και φουσιὰ ἐκνηγήθη εἰς ὄλας.

Πρώτην διαδήλωσιν που ἐνθυμοῦμαι ἦτον ἡ ἐναντίον τοῦ Σπόνεκ. Ἦμουν με τοὺς δύο Βενετοκλήδες, τὸν Δημήτριον και τὸν Μίνω. Κατὰ τὴν φυγὴν ἐχάθη ὁ Μίνω. Οἱ δύο ἡμεῖς, καταδιωκόμενοι, κατεφύγαμε, ἢ μᾶλλον κρυφθήκαμε, εἰς τὴν σκάλα τοῦ ὑπογείου τοῦ τότε καφενεῖου Γιαννοπούλου. Ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Βενετοκλῆς φώναζε τὸν ἀδελφὸ του με τὴν ἰδιαίτησαν προφορὰν τῆς πατρίδος του Ρόδου: «Μωρὲ Μίνω!...» Οἱ πλησίον μας στρυμωγμένοι γελούσαν, και ἐγὼ ἐπίσης ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς.

Ὅταν γύρισα σπίτι, διηγήθηκα τὰ πράγματα ἐπὶ τὸ τραγικώτερον, και πολὺ μ' ἐπέπληξ' ἡ μητέρα μου... διὰ τὸ ὑποκίνδυνον τοῦ χαρακτήρος μου.

ΣΥΚΑ—ΜΗΛΑ

Μία φορὰ ἔγινα και δάσκαλος ἀλλὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο διήρκεσε πέντε λεπτά, ὅσον και τὸ σχολεῖον μου.

Εἰς τὸ χωρίον δηλ. Σπάτα, που ἔχουν ἰδιοκτησίας μερικοὶ συγγενεῖς τῆς μητρός μου, προσελήθη ἕνα Σεπτέμβριον νὰ διαμείνω πλησίον των, χάριν ἀναμνησῆς, δύο-τρεις ἡμέρας.

Τὴν πρώτην ἡμέραν εἶδα πὼς τρυγοῦν οἱ χωρικοὶ, πὼς πατοῦν τὸν εἰώδη οἶνον... ἐπεσκέφθη τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωριοῦ τὸ βράδυ βράδυ εἶδα τὸν γυναικῆιον πληθυσμὸν εἰς τὴν βρῦσιν και... κοιμήθηκα με τῆς κότταις.

Τὴν δευτέραν ἡμέραν, πρωτὶ-πρωτὶ, ἐγύρισα ὄλο τὸ χωριὸ και τὰ περὶ και «σία κ' ἀράξαμε». Ἐκάθησα λοιπὸν εἰς τὸ πρὸ τῆς οἰκίας πεζοῦλι, και ἐσκεπτόμουν τί θὰ κάμω ὄλη τὴν ἄλλη ἡμέρα.

Ἐξαρνα βλέπω νὰ περνᾷ ἕνα μικρὸ, κατάχοντρο, κοτακόκινο χωργιατάκι, με καταγάλανα ἐκφραστικά, ἀλλ' ἄνευ νοημοσύνης, κατοικίσια, μάτια.

Κρατοῦσε ἕνα κομμάτι ψωμὶ στο χέρι και ἔτρωγε με πολλὴν ὄρεξι.

Νά, ἀσχολία, ἐσκεπθην.

— Ἐλα ἴδω μωρὲ. Ἐέρεις γράμματα;

— Ἐέρω.

— Ποῦ διαβάεις τώρα;

— Στο ἀλφαβητάριο.

— Ἄιντε, φέρ' τὸ γρήγορα νὰ σὲ διαβάσω, και νὰ σοῦ δώσω και μιά δεκάρα.

Και ἐπειδὴ ἐδίδοταζε:

— Νά! πάρε τὴ μιά πεντήρα ἔμπρὸς και σὰν ἔλθης παίρνεις και τὴν ἄλλη.

Σὲ δύο λεπτά τῆς ὥρας ἐπανήλθε με τὸ ἀλφαβητάριό του στο χέρι.

— Ὡς που ἔχεις φτάσει μωρὲ;

— Ὡς ἐδῶ.

— Γειά σου. Πρόσεξε λοιπὸν! Σὺ... ὦ;... Σὺ!

ΕΚΙΤΕΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

ΘΑΛΕΙΑΣ ΦΑΩΡΑ ΚΑΡΑΒΙΑ

— Σὺ! (ἐπανελάβε καὶ αὐτό).
 — Κά... ἄ;... Κά!
 — Κά.
 — Πές το τώρα ὄλο μαζύ. Σὺ... κα.
 — Μῆλα! (μοῦ φωνάζει αὐτό, μὲ ἓνα τραχύτατον λάμβδα).
 — Ὅχι μωρὲ μῆλα! Σὺ... ὦ;... Σὺ... Κά... ἄ;... κά. Σὺ... κα!
 — Μῆλα! (αὐτὸ πάλιν).
 Δὲν ἔχασα ἀκόμη τὴν ὑπομονή, ἀλλ' ἀναπαύω.
 — Μπρὲ παιδί μου! γιὰ πρόσεξε καλά!
 Καὶ γίνεται ἡ τρίτη ἀπόπειρα.
 — Μῆλα! (αὐτὸ καὶ πάλιν).
 Τώρα χάνω πιά τὴν ὑπομονή μου, τοῦ τραβῶ ἓνα γιακὰ καὶ τὸ στέλνω στὸ διάβολο!...
 Ἔτσι διέλυσα τὸ σχολεῖον μου καὶ δὲν ξανάκαμα πιά τὸν δάσκαλο.

ΚΑΙ ΔΕΣΠΟΤΗΣ I

Ὅταν ἐπῆρα τὸ δίπλωμά μου—διδάκτωρ τὰ νομικά!—κρατῶν τὸ σοφὸν εἰληγάριον διηυθύνθη πρὸς τὸν Κουμουνδοῦρον, πατρικὸν μου φίλον.
 — Τί τρέχει, Δημητράκη; (μοῦ εἶπε μὲ τὴν ἀπαράμιλλον του γλυκύτητα καὶ προσήνεια).
 — Σὰς φέρνω, Κύριε Πρόεδρε, τὸ δίπλωμά μου (εἶπα δειλά-δειλά).
 — Καὶ δεσπότης!.. Τώρα τί νὰ σὲ κάμωμε;
 — Θέλω, Κύριε Πρόεδρε, κάποιαν θέσιν, διότι εἶμαι πολὺ νέος διὰ δικηγόρος καὶ ἔχομε καὶ οἰκογενειακὰς ἀνάγκας. Γνωρίζετε τί καταστροφὴν ὑπέστη ὁ μακαρίτης ὁ πατήρ μου διὰ νὰ ἀνυψώσῃ τὴν Ἐθνικὴν σκηνὴν.
 — Αὐτὰ τὰ ξέρω καλλίτερά σου... Νὰ σοῦ δώσω ἓνα γράμμα στὸν Ζαΐμη (καὶ τὸ ἔγραψε εὐθύς). Πάρ' το!.. Πήγαινε νὰ ἰδοῦμε τί θὰ σοῦ πῆ καὶ ἐδῶ εἵμαστε πάλι.
 Τὸν εὐχαρίστησα, ἤρα τὸ γράμμα, καὶ ἴσα στοῦ Ζαΐμη τὸ σπίτι.
 Οἱ διάφοροι θυρωροί, ἐπὶ τῇ διαβεβαίωσει μου ὅτι ἔχω γράμμα τοῦ Κουμουνδοῦρου—καὶ τὸ ἐπεδείκνυα—καὶ ὅτι πρέπει νὰ τὸ ἐγγειώσω ὁ ἴδιος, μὲ ἀφῆσαν, ἀφοῦ μὲ ἀνήγγειλαν ὑπὸ τὴν ιδιότητά μου, καὶ εἰσῆλθα εἰς τὸ γραφεῖον του.
 Ἦτο πολὺ ἀπασχολημένος καὶ σύννους. Σκυμμένος ἔγραφε. Ἐπῆρε τὸ γράμμα, τὸ διάβασε, εἶδε ὅτι ἦτο ἀτομικὴ μου ὑπόθεσις, μὲ κύτταξε

ἀστραπιαίως ἀπάνω ἕως κάτω, καὶ ἐξηκολούθησε νὰ γράφῃ.

Φαίνεται ὅτι ἐθύμωσε φοβερά, διότι δὲν ἦτο πολὺ ὀμαλὸς ὁ τρόπος τῆς εἰσόδου μου, ἀλλὰ δὲν ἐξεδήλωσεν, ὁ λεπτότατος ἀνὴρ, οὔτε διὰ τῆς παραμικρᾶς μυϊκῆς κινήσεως τὸν θυμὸν του. Δὲν μοῦ εἶπε ὅμως λέξιν!...

Περίμενα ὀρθὸς ἐμπρὸς του, περίμενα... περίμενα... τίποτε. Ἐγραφε καὶ διαρκῶς ἔγραφε.

Σὲ ὀλίγα λεπτὰ τελείωσε τὸ γράψιμο καὶ ἤρχισε νὰ διαβάσῃ.

Ἐχασα τὴν ὑπομονή μου.

— Ἐχετε καμίαν ἀπάντησιν, κύριε Πρόεδρε; (Ἦτο τότε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Προέδρων—τὸ Οἰκουμενικόν).

Ἦτο ἡ πρώτη ψυχρολογία μετὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν μου.

— Σὰς προσκυνῶ, κύριε Πρόεδρε.

Αὐτὴν τὴν φορὰν οὔτε ἐκινήθη.

Ἐφυγα ἀπογοητευμένος. Ἦτο ἡ πρώτη ψυχρολογία μετὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν μου.

Πάλιν εἰς τὸν Κουμουνδοῦρον.

— Ἐ! τί σοῦ εἶπε;

— Τίποτε.

— Πῶς τίποτε;!

Τοῦ διηγήθη δι' ὀλίγων τὰ τῆς ὑποδοχῆς μου.

— Περιέργων! θὰ ἦτο στῆς κακίας του. Ἐχε ὀλίγην ὑπομονὴν θὰ τὸν ἰδῶ καὶ θὰ τοῦ μιλῶσω.

— Ἄν γίνῃ τίποτε θὰ γίνῃ ἀπὸ σὰς, κύριε Πρόεδρε.

— Σὰ νάχῃς δίκην. Νὰ σοῦ πῶ. Γίνεσαι συντάκτης τῶν πρακτικῶν τῆς Βουλῆς; (Καὶ ἐπῆρε τὴν πέννα νὰ γράφῃ).

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην κάποιος Βουλευτὴς εἰσῆλθε βιαστικὸς τὸν ἐπλησίασε καὶ τοῦ ὄμιλοῦσε σ' αὐτὸν.

Συγγρηγῶς ἄλλος Βουλευτὴς, παρὼν εἰς τὴν μετὰ τοῦ Κουμουνδοῦρου συνδιάλεξιν, μοῦ νεύει νὰ τὸν πλησιάσω.

— Μὴ δέχῃσαι αὐτὴν τὴν θέσιν! Δὲν ἔχει σύνταξιν!!..

Ἦτο ὁ κακὸς μου δαίμων.

Ὁ Κουμουνδοῦρος ἔπιασε πάλιν τὴν πέννα.

— Κύριε Πρόεδρε, τοῦ λέγω, ἡ θέσις αὐτὴ δὲν ἔχει σύνταξιν.

— Καλὰ λοιπόν, σκέψου τίποτε ἄλλο καὶ ἐδῶ εἵμαστε.

Τὸν εὐχαρίστησα καὶ ἔφυγα. Ἔως ὅτου νὰ εὐρεθῇ αὐτὸ τὸ «τίποτε ἄλλο», τὸ Ὑπουργεῖον ἔπεσε.

Δ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ

ΔΑΝΤΕ ΓΑΒΡΙΗΛ ΡΟΣΣΕΤΤΗ

Η ΕΚΛΕΚΤΗ

Ἔστεκεν ἡ Ἐκλεκτὴ κ' ἀκουμπῶντας ἔγερθεν
 Ἀπὸ τοῦρανοῦ ψηλά τὰ χρυσὰ παλάτια
 Ἀπ' τῶν βραδινῶν νερῶν τὸ βυθό, τῶν ἡσυχων,
 Μαῦρα εἶχε, βαθύτερα πειὸ πολὺ, τὰ μάτια
 Τρία κρινάνθια ὀλόλευκα ἐκράταγε στὰ χέρια,
 Στὰ μαλλάκια τῆς ἐπτὰ ἔλαμπαν ἀστέρια.

Τὸ χυτὸ τὸ φόρεμα ὁποῦ ἐφόρει, τὸ ἄζωστον,
 Ἄνθος δὲν τὸ ἐστόλιζε πλουμιστὸ κανένα
 Γιὰ στολίδι τῆς σεμνὸν ἓνα ῥόδο κάτασπρο,
 Τῆς Μαρίας χάρισμα, μόνο εἶχε βαλμένα
 Τὰ μαλλιά, στοὺς ὄμους τῆς ἀπλωτὰ μὲ χάρι,
 Κίτρινα σὰν τῶρμιο χύνονταν σιτάρι.

Μιὰν ἡμέρα μοναχὴ ἀπ' τὰ χιτῆς ἀπέρασε,
 Μὲ τοὺς ψάλτες τοῦ Θεοῦ ποὺ ἔσμιξε ἡ παρθένα
 Ἀπ' τῇ γαληνῇ ματιὰ τὸ τρανὸ τὸ ξάφνισμα
 Δὲν ἐχάθη ὀλότελα· μὰ 'ς αὐτοὺς—ἀίμενα!—
 Ποὺ ὁ πικρὸς τῆς μισεμὸς ἔρημους ἀφίνει,
 Δέκα χρόνια φαίνεται ἡ μιὰ ἡμέρα ἐκείνη.

[Δέκα, γι' ἄλλον κάποιον, χρόνοι χρόνων διάβηκαν
 ... Τωραδὰ μοῦ ἐφάνηκε τάχατε ἐδῶ χάμου,
 Πῶς ἀπάνω μου ἔγυρε καὶ πῶς τὰ χρυσόξανθα
 Τὰ μαλλιά τῆς χύθησαν γύρω στὴ θωριά μου...
 Τίποτα... ξερόφυλλα φθινοπώρου ῥέβουν...
 Τί γοργὰ κ' ἀγύριστα ποὺ οἱ καιροὶ μισεύουν!]

Στὰ παλάτια τοῦ Θεοῦ, τὰ τρανὰ κ' αἰώνια,
 Εἰς τὸ δῶμα ἡ κορασιὰ τᾶφταστον ἐστάθη
 Εἶχε χίσει το ὁ Θεὸς ἄνωθε ἀπ' τὰ βάρθη,
 Ποὺ ἀρχινάει τὸ Ἄπειρο· τόσον ἀψηλότατα,
 Ποὺ μονάχα σκύβοντας ἀποπάνω ἐκείνη
 Ξέμακρα τὸν Ἥλιο μόλις ξεδιαλύνει.

Ψηλὰ ἐκεῖ στὰ οὐράνια ὡσὰν γιοφύρι ἀπλώνεται,
 Ἀπ' τὸ ῥέμα ἐπάνωθε ποὺ κυλᾷ ὁ Αἰθέρας
 Κάτωθε τὰ κύματα τῆς νυχτὸς καὶ ἡμέρας
 Μὲ σκοτίδι καὶ μὲ φῶς ὄργωναν τὴν Ἄβυσσο,
 Χαμηλά, κ'εἰ ποὺ ἀστατὴ ἡ Γῆς στρηφογυρᾷ
 Καὶ σὰν μυῖγα ἀκούραστη ἅπαντα βουτίζει.

Βλέποντας περίγυρα Ξάνοιγε όλο ταίρια,
 Ταίρια πρωταντάμωτα, πού ένα τάλλο άλλαζανε
 Τά καινούργια όνόματα, πρόσχαρα κ' αιδέρια,
 Μέσα σ' αναφωνητά αγάπης άτελείωτης
 Κ' αποδίπλα της γοργά ή ψυχές διαβαΐναν,
 Φλόγες λιανοτρέμουλες, πού σ' το Θεό ανεβαΐναν.

Κ' έσκυφτε, έσκυφτε όλονέν ή παρθένα απέξωθεν
 Άπ' την περισσή μαγνιά, πού την τριγυροϋσεν,
 Όστε πού το στήθος της δίχως άλλο εξέστανε
 Το μαλαμοκάγκελο εκείνο πού άκουμπούσε
 Καί, σ' τα χέρια της τάχνά πάνω, τά γυρμένα,
 Τά κρινάνθια έγέρνανε, όπως κοιμισμένα.

Άπ' την άκρη τούρανοϋ τούτη την ασάλευτη,
 Τόν καιρόν αγάντευσεν άγρια νά χτυπάη,
 Σάν σφυγμός άκοίμητος, εις τόν κόσμο ανάμεσα
 Μες' το χάος το μάτι της πώς περιμαχάει
 Νά ξανοΐξη!... Τωραδά έμίλησε σ'τάγερια,
 Κ' ήταν σάν στούς κύκλους των νάψαλλαν τάστέρια.

Ό ήλιος τώρα απόγυρε' το φεγγάρι ανάμαλλο,
 Σάν μικροϋλι πούπουλο, πού άνεμος το εκίνει
 Όμοιάζε, γυρίζοντας χαμηλά στην Άβυσσο.
 Νά, πού τώρα έμίλησε μέσα σ'τη γαλήνη,
 Τη φωνή της σέροντας μες την ήσυχία,
 Σάν γλυκειά κ' άρμονική άστρων συμφωνία.

Ό γλυκειά μου! τωραδά, άλλοίμονο!, δέν πάσχισε
 Της φωνής της ως έμε απόφανο νά φέρη
 Κάποιο λάλημα πουλιού, όταν κάτι σήμαντρα
 Μες το μεσημεριανό βρόντησαν άγέρι
 Πλάγι μου δέν φέρνει την το άλαφρό της βήμα,
 Κατεβαΐνοντας γοργά σ'των άχών το κύμα].

Άχ! νάρχώταν πλάϊ μου... έλεγε μονάχη της,
 Δίχως άλλο θέλει έρθη... Μήνα από τάστήθη,
 Ό Θεέ, σ'τόν ούρανο έγώ δέν προσευχήθηκα;
 Μήνα αυτός κάτω σ'τη γής δέν έπροσευχήθη;
 Ταιριασιές δυο προσευχές δύναμη εΐνε μόνη
 Μιά, πού κάνει με άφοβη και με δυναμόνει.

Όταν φωτοστέφανο θενά λάμπη γύρω
 Σ'το κεφάλι του, κ' αυτός θα εΐνε μες τα όλόλευκα,
 Άπ' το χέρι κρατητόν θελατόνε σύρω
 Μόνη έγώ π'ρος της Πηγές του Φωτός, της τριόβαδες.
 Μαζή τότε οι δύο μας θελακατεβούμε,
 Μες σ'τη λάμπη του Θεού θα μοσκολουστούμε.

Θα σταθούμε οι δύο μας, φτάνοντας όμάδι,
 Μ'π'ρος σ'τόν μυστικόν βωμόν, τόν κρυφόν κ' άπάτητον,
 Πού τα θυμιατήρια του, πάντα, πρωϊ-βράδυ,
 Τα κινών ή προσευχές, σ'τόν Θεόν πού ύψόνονται
 Της παλμής μας προσευχές θαύροουμε, πώς μένουν,
 Εΐσακούονται και στεγνά σάν τα γνέφη σβαΐνουν.

Άπ' το μυστικό δεντρί κάτω θελαγύροουμε
 Της Ζωής, πού ο Ίσκιος του απλώνεται εκει πέρα,
 Πού φωλιάζει ανάμεσα σ'την κρυφή του βλάστηση,
 Η Αγία του Θεού κ' άσπρη περιστέρα,
 Πού καθένα φύλλο του, όπου τα φτερά της
 Θελάγγιζουν, άνυμνει τάχραντο όνομά της.

Μοναχή μου τότε έγώ, αναγυρμένη δίπλα του,
 Τα τραγούδια μου, πού έδω σ'τα ούράνια ψάλλω,
 Νάν τα μάθη, πρόσχαρη, θέλει τότε βάλλω.
 Κ' ή φωνή σιγαλινή, κ' ή φωνή του άργόπορη,
 Με την κάθε σ'τάσι της, πού θα ξαποσταΐνη,
 Μιά καινούργια στόχασι πάντα θα μαθαΐνη.

Όμίμενα! οι δύο μας εΐτες; ναι, οι δύο μας
 Εΐμαστε ένα τ'ω καιρ'ω εκείνω... Θελαδώση
 Τώρα ο Παντοδύναμος τάχατε νά ύψώση
 Σ' άτελείωτο ταιριασμό την ψυχήν, όπου έμοιάζε
 Της ψυχής σου, κ' ήτανε πού έκαμέ την ένα
 Μοναχά ή αγάπη της, πού ειχε π'ρος έσένα;

Τα περβόλια οι δύο μας θελαποζητήσωμεν,
 Όπου μέσα κάθεται ή Δέσποινα Μαρία,
 Με της ψυχοπαΐδες της, πού τα πέντε όνόματα
 Πέντε εΐνε γλυκειοι σκοποί: μιá λέν Γλυκερία,
 Άλλη λέν Μαγδαληνήν, άλλη Καυιλία,
 Μαργαρίταν άλλη μιá, κ' άλλη Ροζαλία.

Κάθονται ολοτρόγυρα με δετὲς πλεξίδες

Καὶ μ' ἀνθούς στεφανωτὰ γέρνουνε τὰ μέτωπα,
Καὶ σκυφτὲς ὑφαίνουνε μὲ χρυσὲς νευρίδες
Στὸ πανί, ποῦ μὲ τὸ φῶς ὅμοια εἶνε λευκότετον
Αὔριο θάχουν φορεσιὲς ἀπ' αὐτὸ κομμένα,
Γιὰ τὰ νεογέννητα, τὰ νεοπεθαμένα.

Ἴσως καὶ ν' ἀποσκιαχτῆ καὶ νὰ στέχῃ ἀμίλητος...
Τότε ἐγώ, στὸ μάγουλο ἐκείνου ἀκουμπισμένη
Τὸ δικό μου μάγουλο, τὴν τρανὴν ἀγάπην μας
Θέλει εἰπῶ, μὴτε δειλὴ, μὴτε ἴτροπιασμένη.
Καὶ ἡ τρισαγάπητη Μάνα θελανοιώσῃ
Τὸ πολὺ καμάρι μου, καὶ νὰ εἰπῶ θὰ δώσῃ.

Βαστηχοὺς τοὺς δύο μας μόνη ἀπὸ τὸ χέρι
Ἐμπρὸς ἔς Αὐτόν, ἡ Δέσποινα τότε θὰ μᾶς φέρῃ,
Ποῦ ἡ ψυχὲς ἀραδιαστὲς γονατίζουν γύρω του,
Τὰ κεφάλια σκύβοντας ἀμετρα, περίφωτα
Καὶ μὲ τῆς κινδύους των, σὰν μᾶς ἀντικρύσουν,
Τῶν Ἀγγέλων οἱ χοροὶ «Ἐσσαννά» θ' ἀρχίσουν.

Τότε θὰ ζητήσω ἐγὼ ἀπ' τὸν Χριστὸν τὸν Κύριον
Τόσο μόνο γιὰ ταυτὸν, ὡς καὶ γιὰ τὰ ἐμένα
Σὰν ποῦ ἐξούσαμε προτοῦ, μὲς τῆ γῆς, νὰ ζήσωμε:
Μὲ Ἀγάπη-μοναχὰ νὰ εἴμαστε ἐνωμένα,
Καθὼς τότε λιγοστὰ, στοὺς αἰῶνας τώρα
Τῶν αἰῶνων, στὴ χρυσῇ, στὴν οὐράνια χώρα.

Ἡ Παρθένα ἀνάσχε τὴ ματιάν, ἀγροίκησε,
Κ' εἶπε ἀπέκει γαληνὴ καὶ μὲ δίχως θλίψι:
— Ὅλα τοῦτα σὰν ἐρθῆ. — Πάλε τότε ἐσώπασε:
Λάμπι ἀντιλαμπάδισε ξάφνω ἀπὸ τὰ ὕψη,
Κάποιο ἀγγέλων σύγγεφο ἀστραφτερὸ περνάει,
Καὶ μὲ μάτια ἐκστατικὰ ἢ νηὰ χαμογελάει.

[Καὶ τὸ χαμογέλιο τῆς εἶδα ἐγὼ!] Μὰ ἡ διάβια των
Σύνταχα σὲ σύγγεφα ἐχάθη μακροσμένα.
Τότε ἡ Κορασιά ἀπλωσε τὰ λευκὰ τὰ χέρια τῆς
Πάνωθε ἀπ' τὰ κάγκελα τὰ χρυσαρμωμένα,
Ἐκρυψε στὰ χέρια τῆς μέσα τὴ θωριά τῆς
Κ' ἔκλαψε. [Καὶ τᾶκουσα ἐγὼ τὰ δάκρυά τῆς].

ΑΓΙΣ ΘΕΡΟΣ

ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΝ ΜΑΣ ΖΩΗΝ ΥΠΟ Θ. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

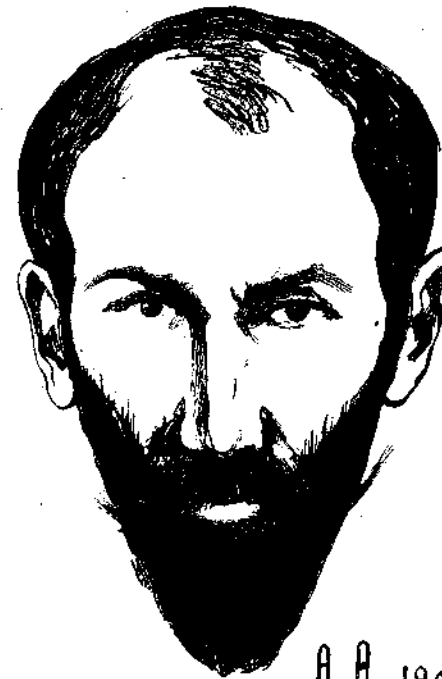

θ. 1908

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΛΕΚΟΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

θ. θ. 1908

ΚΙΜΟΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Η ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

Στην Κων Κλεοπάτραν Π. Γρεντιού

Είναι τόσον γαλήνιος ο καιρός σήμερα. Τα κύματα πειθήνια ε' το Ποσειδώνιον χαμόγελο γλυκοφιλοῦν τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀττικῆς. Τὰ νησάκια ε' τὸ βάθος προσμένουν σιωπηλὰ τὸ χᾶδι τῆς νύχτας καὶ ὁ ἥλιος γέροντας πρὸς τὴν δύσιν του χρυσίζει μὲ τὶς θαλασσινὰς ἀχτίδες τὴν θάλασσα καὶ τὶς κορυφὰς τῶν βουνῶν.

Ὁ Σαρωνικὸς λειὸς σὰν κρυστάλλο καθρεφτίζει ε' τὸν ὕψος του κόλπο τὸν οὐρανόν. Οἱ άνεμοὶ κομποῦνται, καὶ μόνον οἱ Ζέφυροι θωπεύουν μὲ τὴν σιγαλινὴ πνοή των τὴν ἀτμοσφαῖρα.

Σημαίνουν μεσάνυχτα. Τὸ ἀτμόπλοιο γοργότερο τώρα περνᾷ μπροστὰ ἀπὸ τοὺς μεγάλους μαύρους ὄγκους πού τοὺς περιζώνει τὸ κύμα.

Ευπνῶ καὶ τὸ βλέμμα μου ἀγκαλιάζει τὰ Κρητικὰ βουνά. Ἡ θεὰ των γεμίζει τὴν ψυχὴ μου ἀπὸ ἐλπίδες καὶ ἀπὸ μελαγχολία. Ουμῆθηκα τὰ παλιὰ χρόνια πού ἡ Κρητικοπούδες ἐχόρευαν ὀυθμικὰ μπροστὰ ε' τοὺς βωμοὺς τῶν ἀρχαίων θεῶν, πατώντας μὲ τὰ δλόλευκα πόδια των τὴν ἀνθισμένη χλόη. Μὰ χάνεται ἡ φαντασμαγορία καὶ μοῦ φαίνεται πὼς φθάνει ἀκόμα σὰν ἀρμονία μακρυνὴ ε' τὴν ἀκοή μου τὸ βούισμα τῶν σφαιρῶν. Ἀπὸ τὰ πλάγια τῶν λόφων τῆς τρέχει τὸ αἷμα. Τὰ χεῖλη μου ψιθυρίζουν τοὺς στίχους τοῦ ἀγαπημένου μου Νιρβάνα.

Ἄπ' τὸ γαλάζιο πέλαγος σὲ ξαγναντεύω Κρήτη! Τοῦ δειλίου τὰ σύννεφα χρυσὰ σοῦ πλέκουν στέμμα Κι' ὁ ἥλιος βασιλεύοντας κατὰ τὸν Ψηλορείτη Σμίγει τὸ αἶμα τοῦ οὐρανοῦ μὲ τὸ δικό σου τὸ αἷμα.

Καὶ τὸ βαπόρι τρέχει σὰν τὸ καράβι τοῦ παρμηθιοῦ καὶ ἡ Κρήτη βυθίζεται σιγά-σιγά μέσα ε' τὸ χάος καὶ ε' τὸ φῶς.

Πλησιάζομεν ε' τὴν Ἀλεξάνδρεια. Οἱ ἄλλοι μὲ τὰ γυαλιὰ ε' τὰ μάτια βλέπουν τὸν φάρο πού μὰ φορὰ ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ ὀκτώ θαύματα τοῦ κόσμου, τοὺς ἀερόμυλους καὶ τὸ λιμάνι μὲ τὰ κατάρτια τῶν καραβιῶν πού μοιάζει ἀπὸ μακριὰ, ὅπως λέγει ὁ Ἄμπέρ, μὲ ὀρμαθὸν ἀπὸ βελόνες ἐπάνω σὲ μικρὸ κίτρινο προσκέφαλο. Χωρὶς γυαλιὰ διακρίνω κάτι σημαντικότερον ἀκόμα. Εἶναι οἱ μορφὲς τοῦ Ἀλεξάνδρου, τῆς Κλεοπάτρας καὶ τῆς Ὑπατίας πού μοῦ χαμογελοῦν μέσα ἀπὸ τὰ βᾶθη τῶν αἰώνων.

Τοῦ καίκου τρέχω σήμερα μέσα ε' τοὺς δρόμους γιὰ ναῦρω ἴχνη τοῦ παρελθόντος. Ἡ τωρινὴ πόλις δὲν ἔχει κανένα θέλητρον. Εἶναι ἀπλούστατα ἡ πόλις τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς κυβείας, πού συγκεντρώνει κάθε λογῆς καρδί, κάθε γενιὰς χρυσοθήραν. Στὸ κνήγι αὐτὸ τοῦ χρυσοῦ κρατοῦν τὰ σκήπτρα οἱ Ἕλληνες πού εἶναι ἡ ζωὴ καὶ ἡ δόξα τῆς Αἰγύπτου. Μὴν ἀκούτε τί ἔγραψεν ἐναντίον των ὁ λόρδος Κρόμερ γιατί οἱ Ἄγγλοι δὲν ἀγαποῦν τὴν ἀλήθεια. Ἡμεῖς ὁμως οἱ Ἕλληνες εἴμαστε ἀπόγονοι τοῦ Πινδάρου καὶ ὁ μέγας ποιητῆς, ἐδῶ καὶ τόσες χιλιάδες χρόνια, ἔλεγε πὼς τὸ χρυσάφι εἶναι παιδί τοῦ Διὸς πού δὲν τὸ τρώγει οὔτε ἔντομο, οὔτε ἔρπετό. Τὸ χρυσάφι δαμάζει τὴν καρδιά τῶν ἀνθρώπων καὶ εἶναι γι' αὐτοὺς τὸ ὑπέριστατον ἀγαθόν.

Ἐρωτευμένος μὲ τὶς Σκιὰς πλανῶμαι κοντὰ ε' τὴν παραλία πού λένε πὼς ἄλλοτε ὑψώνοντο τ' ἀνάκτορα τῆς μεγάλης Κλεοπάτρας. Ἡ σκέψις μου εἶναι γεμάτη ἀπ' τὴν ἐνθύμησιν τῆς ὄπας εἶναι μὲ τὴν ἐνθύμησιν τῆς προφητικῆς Κασάνδρας τῆς Τρωαδίτισσας καὶ τῆς πανέμορφης τῆς Ὑπατίας. Ἀγαπημένα πρόσωπα πού ὁ χρόνος δὲν μαραίνει καὶ πού ἡ ψυχὴ μου δὲν ἔπασσε νὰ νοσταλγῇ τὸ ἐρωτικὸ των ἀρώμα τὸ πειὸ γλυκὴ. Μὰ ποιός, πού ξέρει νὰ βυθίζεται ε' τὰ περασμένα, δὲν ἀγαπᾷ τὴν ὀμορφὴ Βασίλισσα πού, ὅπως λέγει ὁ Πασαλ, ἀν ἡ μύτη τῆς ἦτο μικρότερη, ἡ ὄψις τῆς γῆς θὰ εἶχε μεταβληθῇ; Ὁ Δίων ὁ Κάσσιος τὴν ἀποκαλεῖ τὴν «περικαλλεστάτην τῶν γυναικῶν». Ὅμως τὸ πιστότερο πορτραῖτο τῆς μᾶς τὸ ἄφησεν ὁ Πλούταρχος.

Ἡ ὀμορφιά τῆς, λέγει, δὲν εἶταν τόσον σπάνια πού νὰ προκαλῇ τὸν θαυμασμόν. Ἐν τούτοις τὸ σύνολόν τῆς εἶχε τέτοιο θέλητρον πού παρέλυε ἐκείνον πού τὴν ἐπλησίαζε. Ἡ χάρις τοῦ προσώπου τῆς μὲ τὴν γοητείαν τῆς ὀμιλίας τῆς ἐδέσμευαν τὸν συνομιλητὴν τῆς. Τόσον εἶταν γλυκεῖα καὶ μελωδικὴ ἡ φωνὴ τῆς.

Τὸ φῶσμα τῆς μὲ πῆρε καὶ πάλιν ἀπὸ τὸ χεῖρι νὰ περιπατήσωμε στὸ βράχιο ἀκρογιάλι. Κάπου ἐκαθίσαμε, καὶ μὲ τὸ κεφάλι γυρμένο στὸ στήθος, μοῦ εἶπε τοὺς κημὸνός τῆς. Τὴν παθητικὴ ζωὴ τῆς καὶ τὸν θάνατόν τῆς πού πέθανεν ὅπως ὁ Βροῦτος καὶ ὁ Κάτων, γιὰ νὰ πειθάνη μαζί τῆς ἡ ποίησις καὶ ἡ τέχνη, ὁ ἔρω

θ. 1908

ΘΩΜΑΣ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ, ΑΥΤΟΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ

ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΝ ΜΑΣ ΖΩΗΝ ΥΠΟ ΘΩΜΑ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

καὶ ἡ γυναῖκα καὶ ἰδίως ἡ γυναῖκα πού εἶχαν θεοποιήσει ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Αἴγυπτος. Ὑστερα ἐστήλωσε τὰ θεῖα βλέμματά τῆς ἐπάνω μου. Μπροστὰ ε' τὰ μεγάλα μάτια τῆς ἔνοιωσα μὴν ἀστραπὴ νὰ περνᾷ ὀλόκληρο τὸ εἶναι μου, γιὰτ' εἶδα μέσα των κέγῳ, ὅτι εἶχεν ἰδῆ, ἐδῶ καὶ δύο χιλιάδες χρόνια σχεδόν, ὁ Ἀντώνιος,

Μιὰ θάλασσαν ἀπέραντη πού ἀρμένιζαν καράβια.

Στὶς ὄχθες τοῦ καναλιοῦ τοῦ Μαχμουδιὲ πολλὰς φορὰς ἐπεπάτησα. Σήμερα εἶναι ἴσως ἡ εἰκοστή. Τὸ εἶδα ὅταν ὁ ἥλιος ἐκρύβετο πίσω ἀπὸ τὶς φοινικὲς κα' ὅταν τὸ φεγγάρι ἐλούετο ε' τ' ἀκίνητα νερά του. Ἡ θεὰ του ἐδάπευσε τὴν φαντασία μου χωρὶς νὰ μιλήσῃ ε' τὴν ψυχὴ μου. Μὰ κάτω ἀπὸ ἓναν τόσο βαρὺ καὶ κουραστικὸν οὐρανὸ πού οὔτε τὰ πουλιὰ δὲν κελαι-

δοῦνε, πὼς θὰ μιλήσουν τὰ δέντρα καὶ τὰ νερά ε' τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ;

Ἀπὸ τὴν Λοχειάδα ἄκραν βλέπω τὰ κύματα τῆς Μεσογείου νὰ θραύωνται ὀλόαφρα ε' τοὺς ἄξενους βράχους. Ὁ ἥλιος μέσα ε' τὴν χρυσὴ πορφύρα του τυλιγμένος κατακλίνεται σιγά-σιγά καὶ οἱ φοινικὲς ἀπλώνουν ε' τὴν πεδιάδα τοὺς μακρὲς ὀμπρελωτοὺς ἴσκιους των. Ἡ ψυχὴ μου εἶναι βαρεῖα καὶ μόνον ἡ φαντασία μου τρέχει ε' τὰ περασμένα. Ὅπως ὁ Ἅγιος Παρῖων, ἐβυθίσθηκα κέγῳ ε' τῆς ἀναμνήσεις μου προσπαθώντας νὰ φέρω μπροστὰ ε' τὰ βουρκαωμένα μάτια μου τὴν φυσιογνωμία τῆς Ὑπατίας μὲ τὴν σεμνὴ ὀμορφιά τῆς πού τόσο γαληνεύει τὴν ψυχὴ. Λέγουν πὼς ἡ ἡρεμία τοῦ προσώπου τῆς ἐδιώχε κάθε ψυχικὴ θύελλα καὶ ὅτι ε' τὴν θεὰ

της ἐπραίνοντο οἱ ταραγμένες καρδιές. Μ' ἄλλοι-
μονον! ἡ δική μου ψυχὴ ἔχει τόση γαλήνη πού
μὲ τρομάζει.

Μὲ τὰ πρῶτα μελανὰ πέπλα πού ἀπλώνει ἡ
νύχτα τριγύρω μου ἡ μορφὴ τῆς Ὑπατίας ἐλά-
βαινε σάρκα καὶ ὄστα. Ἐπέρασεν προστά μου
πηγαίνοντας, μὲ τὸ χαμόγελο σ' τὰ χεῖλη, σ' τὸ
μαρτύριο πού τὴν ὀδηγοῦσε τοῦ Κυρίλλου τὸ
μανιασμένο ποιμνιον. Τὰ βλέμματά μου τὴν
παρακολουθοῦν περίτρομα. Ἡ ὄραία κόρη ἀφ-
σεν ἀτάραχη νὰ τὴν γυμνώσουν καὶ μὲ κοφτερά
ὄστροκα νὰ ξεσχίσουν τὸ πανέμορφο καὶ ἀσπιλο-
παρθενικό της σῶμα. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ σὰν νὰ μὴν
εἶταν ἀρκετό, τὸ ἀνθρωπομάζωμα ἐκεῖνο κατό-
πιν, οὐρλιάζοντας, ἀρπάξε τὰ ὄρακα τῶν παλλομέ-
νων σαρκῶν της καὶ τὰ ἔσπρισε σ' τὲς φλόγες.

Ἔστρεψα τὰ μάτια μου πρὸς τὸ θυμωμένο
πέλαγος γιὰ νὰ μὴ βλέπω τὸ ἀπαίσιο θῆαμα.
Οἱ σταλαγμοὶ τῶν δακρύων μου θερμοὶ αὐλά-
κωσαν τὰ μάγουλά μου καὶ μὲ θρησκευτικὴ
εὐλάβεια ἐπρόφερα τοὺς στίχους τοῦ Λεκόντ
Ντελλὰ πρὸς τὴν ἰσόθεη παρθένα.

Κοιμήσου, θύμα ὀλόαγνο, σ' τὰ βῆθη τῆς ψυχῆς μας
Σ' τὸ πάλλευκό σου σάβανο τὸ λωτοστολισμένο
Κοιμήσου! τῶρα ἡ ἀσχημά εὐφραίνει τὴν ζωὴ μας
Καὶ δὲν μᾶς πᾶει πρὸς τὸ νησί τὸ μαρμαροχτισμένο.

Ἐρευνῶ πανταχοῦ γιὰ ναῦρω τὸ μεγαλό-
πρεπο οἰκοδόμημα τῆς παλαιᾶς βιβλιοθήκης
πού κατέχει τέτοια μεγάλη θέσι σ' τὴν ἱστορία
τῆς ἀνθρωπότητος καὶ πού ἔφευγεν ἐπάνω σ' τὴν
μετόπη του τὴν ἐπιγραφή «Θησαυρὸς φαρμά-
κων ψυχῆς». Ἀλλ' ἐκεῖ πού ἡ σοφία ἐστεγάετο,
τώρα ἀπλώνεται τῆς σιωπῆς τὸ κάτισχο φά-
σμα. Ἡ βιβλιοθήκη ἐκείνην ὅπως κατεστρά-
φηκε καὶ τὸ Σερατεῖον γιὰ νὰ ἐκπληρωθῇ τῆς
Σίσυλλας ὁ χρησμός. Ποιὸς ξέρει; Ἴσως ἔπρεπε
νὰ γίνῃ καὶ αὐτὸ ἀφοῦ τίποτε δὲν εἶναι αἰώνιο
σ' τὴν ζωὴ. Ὁ νόμος πού κυβερνᾷ τὴν γῆν καὶ
ἀθανάτους, προκαλεῖ καὶ δικαιολογεῖ σ' τὴν παν-
τοδυναμία του τὶς πράξεις τὶς περὶ βανδαλικές.

Γιατί νοσταλγῶ τὴν Ἀττικὴ σήμερα; Βλέπω
τὰ καράβια πού ἀνοίγονται σ' τὸν ἀπέραντο
πόντο καὶ ἡ ψυχὴ μου μελαγχολεῖ. Ποθεῖ τοὺς
θάμνους καὶ τὰ πευκοντυμένα βουναλάκια. Τοὺς
ἑλληνικούς λόφους πού ἀναδίδουν τὸ ἄρωμα
τοῦ θυμαρίου. Ἡ γεύσις τοῦ λατοῦ εἶναι ἀνί-
σχυρη νὰ σβύσῃ τὴν νοσταλγία της καὶ προσ-
δοκᾷ βυθισμένη καὶ αὐτὴ σ' τὸν χειμῶνα, τὴν
ἀνοιξί.

Ἡ καλλιτεχνία καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὰ γράμ-
ματα μόλις ἀρχίζει ν' ἀνατέλλῃ σ' τὴν Αἴγυπτο
ὑστερα ἀπὸ τὸσων αἰώνων ὑπνον. Εἶναι κάμ-
ποσα χρόνια τώρα πού ὁ Παῦλος Γενετός, ὁ

Ἰωάννης Γρίκας καὶ ὁ Σωτήριος Λιάτσης ἀγ-
νίζονται νὰ δώσουν σ' τὸν Ἑλληνισμόν τῆς
Ἀλεξανδρείας μία νέα πνοή. Νεοιδεάτες καὶ
μεγαλοιδεάτες. Ὁ Γενετός μὲ τὰ ῥοδίτικα τρα-
γοῦδια, πολῦτιμον θησαυρὸν τῆς δημοτικῆς μας
Μούσης, καὶ μὲ τὶς ἀληθινὰ θανμάσιες μετα-
φράσεις του τοῦ Χάινε καὶ καὶ τοῦ Νίτσε. Ὁ
Γρίκας μὲ τὰ εὐρωστὰ διηγήματά του γεμάτα
ἀπὸ φυσιολογίαν, ἀλήθειαν καὶ ζωὴν. Ὁ Λιά-
τσης μὲ τὰ ἄρθρα του σ' τὸν «Ταχυδρόμον»
πλασιωμένα ἀπὸ τοὺς λυρισμοὺς τῆς ψυχῆς του.
Ὁ κ. Καμπᾶς τὸ ἴδιο. Πρὸςβύτερος αὐτὸς ἀπὸ
τοὺς ἄλλους, ποιὸς ξέρει τί ἐκπλήξει μᾶς ἐτοι-
μάζει ὅταν βαρεθῇ τὴν Θέμιδα πού τοῦ ἐτρύ-
γησε τὰ ὄραϊότερά του χρόνια. Ἐνθιμοῦμαι τὸ
ποίημα τοῦ Παλαμᾶ πού τοῦ ἀφιέρωσεν εἰς τὰ
«Τραγοῦδια τῆς Πατρίδος» μου. Ὁ κ. Καμπᾶς
δὲν πιστεύω νὰ τὸ ἐλησμόνησεν. (Ἦτο τότε ὁ
ποιητὴς τῶν «Στίχων» ἀκόμα καὶ ἔφευγε γιὰ
τὴν πόλιν τοῦ Ἀλεξάνδρου). Τοῦ ἠῆχετο νὰ
πλουτίσῃ καὶ ἡ εὐχὴ τοῦ ποιητοῦ δὲν πῆγε χα-
μένη. Θαρρῶ πὸς εἶναι πλούσιος καὶ εἰς στίχους
ἀκόμα πού τοὺς κρύβει σ' τὰ βῆθη τοῦ γραφείου
του καὶ τῆς ψυχῆς του. Ὅμως ἄς μὴ λημονῇ
τὰ «Κερία» τοῦ κ. Καβάφη πού κάτω ἀπὸ τὸν
Ἀλεξανδρινὸν οὐρανὸν τονίζει καὶ αὐτὸς μελαγ-
χολικὰ τὴ λύρα του.]

Τοῦ μέλλοντος ἡ μέρες στέκοντ' ἐμπροστά μας
Σὰ μιά σειρά κεράκια ἀναμμένα
Χρυσά, ζεστά καὶ ζωηρά κεράκια.

Ἡ περασμένες μέρες πίσω μένου
Μιά θλιβερὴ σειρά κεριῶν σβυσμένων.
Τὰ πῶς κοντὰ βγάζουν καπνὸν ἀκόμη,
Κερία κερία, λυωμένα καὶ κρητά.

Δὲν θέλω νὰ τὰ βλέπω μὲ λυπεὶ ἡ μορφὴ των,
Καὶ μὲ λυπεὶ τὸ πρῶτο φῶς των νὰ θυμοῦμαι.
Ἐμπρὸς κυττάζω τ' ἀναμμένα μου κερία.

Δὲν θέλω νὰ γυρίσω νὰ μὴ διῶ καὶ φριξῶ
Τί γρήγορα πού ἡ σκοτεινὴ γραμμὴ μακραίνει,
Τί γρήγορα πού τὰ σβυστὰ κερία πληθαίνουν.

Ὀλόγυρα σ' τοὺς παλαιούς πού ἔδωκαν τὴν
ὄδησιν πρὸς τὰ ἔμπροσ καὶ πού οἱ κόποι των δὲν
ἐκάθησαν σ' τῆς Μαρσείτιδος τὰ βῆθη, μία νέα
γενεὰ συγκεντρώνεται τώρα γεμίτη ἀπὸ ὀρμὴν
καὶ θέλησιν. Ὀμιλῶ γιὰ τὸν Σύλλογον τῆς «Νέας
Ζωῆς» καὶ τὸ δμώνυμον περιοδικόν των. Καὶ
ὅταν ἡ νεότης θωπευμένη ἀπὸ τὸν Ἀπόλλωνα
καὶ τὴν Ἀθηνᾶν σηκώνεται καὶ ἀρπάξει τὴν
ζωὴν σ' τὰ χέρια της, ποιὸς εἶναι ἐκεῖνος πού δὲν
ἐλπίζει περὶ σ' τὴν ἀναγέννησι; Καλοὶ μου νέοι,
πού εἰσθε ἀληθινὰ ἡ νέα ζωὴ τῆς Ἀλεξανδρείας,
τὸ ἐρωτικό σας ὄνειρο τὸ περὶ γλυκὸ ἄς εἶναι
πάντοτε ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ ὄραϊον καὶ τὴν ἀλή-
θεια. Μέσα σ' τὴ ζωὴ μας πού τόσο γρήγορα
φεύγει, ἡ σύντροφός μας ἡ περὶ πιστὴ εἶναι ἡ
σοφία καὶ ἡ ποίησις.

ΠΕΤΡΟΣ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗΣ

Ο ΦΟΒΟΣ ΤΟΥ ΑΙΜΑΤΟΣ

Ἡ εὐαισθησία καὶ ἡ καλωσύνη τόσον, φαί-
νεται, ἐπλημύρησαν στὰς ἡμέρας μας ἀνά
τὸν πολιτισμένον κόσμον ὥστε οἱ δυστυχοῦντες
ἀθῶοι νὰ μὴ φθάνουν διὰ τὴν ἐξάσκησιν τῶν
δύο αὐτῶν ἀρετῶν, αἱ ὁποῖαι ἐκχέονται, κατὰ
προτίμησιν μάλιστα, ἠθέλε τις νομίση, ὑπὲρ
τῶν πονηρῶν καὶ τῶν κακούργων, ἀκόμη καὶ
ἐκείνων ὅσους ἕως τώρα ἡ πολιτεία ἐθεώρει
ἐπιβαλλόμενον ν' ἀποκόπη ὡς κλάδους φέρον-
τας καρπὸν φαρμακερὸν, ἀπὸ τοῦ δένδρου τῆς
ζωῆς.

Τὸ ζήτημα τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου ἐπὶ αἰῶνα
ὄλον ἀπασχολοῦν τὴν κοινὴν γνώμην, ἀπὸ μηνὸς
ἤδη ἐξελλίσσεται πρὸ τῆς γαλλικῆς Βουλῆς καὶ
προκαλεῖ τῶν διασημοτέρων ἠητόρων τὰς ἀγο-
ρεύσεις. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι εἰς τὴν περι-
στασιν αὐτὴν λόγοι πολιτικοί, ἴσως ἀπλῶς δημο-
κοπικοί, ἀποτελοῦν τὴν κυρίαν βάσιν τοῦ κατὰ
τῆς συγγῆς ποινῆς πολέμου, ἀλλ' εἶνε βέβαιον
ἔξ ἄλλου ὅτι ἡ εὐαισθησία καὶ ἡ ὑψηλὴ διατί-
μησις τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, τὰ ἀποτελοῦντα
τὴν ὄρατὴν ὄψιν τῶν ἐπιχειρημάτων τῶν ἠητό-
ρων καὶ δημοσιολόγων, δὲν ὑπάρχουν ἀπλῶς
στὸ χαρτὶ ἢ εἰς τὰ λόγια ἀλλ' ἔχουν πετᾶξῃ
ὄχιζας βαθεῖα στὴν ψυχὴν τοῦ νεωτέρου πολι-
τισμένου ἀνθρώπου. Μὴ παίρνωμεν τὸ πρᾶγμα
εἰς ὑπερβολὴν, μὴ νομιζώμεν ὅτι ὁ ἄξεστος
ὄχλος ἔγινε τόσον εὐαίσθητος ὅσον οἱ «διανοη-
τικοί» λεγόμενοι ὡς θεωροῦμενοι ἐπιλεκτοὶ ἢ
ὅτι τοῦ σημερινοῦ κουτσαβάκη ἢ ἀπάχη τοῦ
στοιχίζει περισσότερο ἀφ' ὅτι ἐκόστιξε τοῦ
παλαιότερου συναδέλφου του νὰ χύσῃ μερικὲς
ἢ πολλὰς σταγόνες αἵματος ἀδελφικοῦ δὲν ἡμ-
ποροῦμεν ὅμως ν' ἀρνηθῶμεν ὅτι στοὺς μορ-
φωμένους ἀνθρώπους τοῦ καιροῦ μας ὑπάρχει
μεγαλειτέρα ἀπέχθεια πρὸς τὴν χύσιν τοῦ αἵμα-
τος παρὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἰδίας ἀγωγῆς
πρὸ 2 ἢ 3 αἰώνων.

Ἡ ἐκδήλωσις τῆς νεωτέρας αἰσθηματικότητος,
κατὰ προτίμησιν πρὸς τοὺς καταπατοῦντας πάντα
νόμον καὶ τοὺς μὴ ἔχοντας κανένα λόγον ὑπάρ-
ξεως ἐν τῇ κοινῶνί, τῆς ὁποίας πρῶτος σκοπὸς
εἶνε νὰ προστατέῃ τὴν ζωὴν τῶν μελῶν της,
εἶνε ἴσως ὄχι τόσον ἀστεία ὅσον ἐπιβλαβής νο-
μίζω ὅτι δὲν ἔμπορεῖ νὰ δοθῇ καλλιτέρα ἀπάν-
τησις πρὸς τοὺς θέλοντας νὰ σεβῶμεθα τὴν ζωὴν
τῶν κακούργων παρὰ ἡ περίφημος φράσις τοῦ
Alphonse Karr «ὡς κάμουν τὴν ἀρχὴν οἱ κύριοι
δολοφόνοι». Ἄλλως τε καὶ τὰ θεωρητικὰ ἀκόμη
ἐπιχειρήματα πού ἀραδιάζουν οἱ ἀντίπαλοι τῆς
θανατικῆς ποινῆς δὲν φαίνονται πολὺ στερεὰ τὴν
βάσιν. Δὲν βλέπομεν λ. χ. διατὶ ἡ πολιτεία θὰ
εἶχε ὀλιγώτερον δικαίωμα νὰ ἀφαιρῇ τὴν ζωὴν
ἐνὸς τῶν μελῶν της ἀπὸ τοῦ νὰ τὸν στερῇ τῆς

ἐλευθερίας του, ἢ διατὶ ὁ μὴ σεβόμενος τὴν
ζωὴν τοῦ ἄλλου δικαιοῦται εἰς τὸν σεβασμὸν
τῆς ἰδικῆς του.

Ἄς ἀφήσωμεν αὐτὴν τὴν περίστασιν ὅπου ἡ
αἰσθηματικότης δὲν ἔχει λογικὴν βάσιν ἀλλ' ἄρα
γε καὶ εἰς τὸν καθ' ἡμέραν βίον τοῦ ἀτόμου καὶ
τῶν ἐθνῶν ὁ ὑπερβολικὸς σεβασμὸς πρὸς τὴν
ζωὴν εἶνε τόσον μεγάλο καλὸν ὅσον τὸ φαντα-
ζόμεθα; Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι αὐτὸς ἀποτελεῖ ἕνα
ἀπὸ τὰ μεγαλιέτερα μὲς καυχήματα καὶ δὲν ἀνοι-
γει κανεὶς φυλλάδιον ἢ ἐφημερίδα εἰς οἰανδή-
ποτε γλώσσαν, ὅπου αὐτὸ τὸ αἶσθημα νὰ μὴ
παριστάνεται μαζί μὲ τὸ τηλέφωνον, τὸν σιδη-
ρόδρομον ἢ τὸ ἀεροπλάνον, τί λέγω; περισσό-
τερον ἀκόμη ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, ὡς τὸ φαινότερον
σημεῖον τῆς ἀνθρωπίνης προόδου καὶ τοῦ νεω-
τέρου πολιτισμοῦ.

Τὸ βέβαιον εἶνε πὸς οἱ προηγηθέντες ἡμῶν
ἐπάνω εἰς τὴν πλάνητα αὐτὴν σφαῖρον ἠσθά-
νοντο πολὺ διαφορετικὰ ἀπὸ ἡμᾶς σ' αὐτὸ τὸ ζή-
τημα. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, βλέπομεν πόσον
ὀλίγον ἐλογόριαζεν ἡ ζωὴ τοῦ ἀτόμου ἐμπρὸς
στὴν ὑπαρξίν ἢ καὶ ἀπλῶς εἰς τὴν δόξαν τῆς
πολιτείας ἢ εἰς τὴν δύναμιν ἀκόμη τῶν πατριῶν.
Ἄς ἀφήσωμεν τὴν Ρώμην ὅπου ὁ θάνατος ἦτον
ἡ μεγάλη διασκεδασίς λαοῦ καὶ βασιλέων, ἄς
σταματήσωμεν εἰς τὴν λαμπρότεραν ἐποχὴν τῆς
ἀνθρωπότητος κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, εἰς
τὴν ἡὼ τῆς ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως τί βλέπο-
μεν; Τὰ πάθη τῶν πατριῶν σβεννύμενα διαρκῶς
εἰς χεμάρους αἱμάτων ὄλους, ἀπὸ τοὺς
πρίγκηπας ἕως τοὺς πλουσίους ἀτομοὺς, πανό-
πλους εἰς διαρκὴ ἀγῶνα, ζώντας μὲ τὴν μεγα-
λειτέραν ἔντασιν τὴν σήμερον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ τῆς
αἰθρίας. Θὰ εἰπῆτε ὅτι αἱ ἐποχαὶ ἐκεῖναι ἦσαν
πρωτογενεῖς καὶ ὅτι ἡμεῖς δὲν πρέπει νὰ συγκρι-
νόμενα πρὸς τὴν ἀρχαίαν αὐτὴν κατάστασιν
τῆς ἀνθρωπότητος. Εἰς τὰς ἐποχὰς ὅμως ἐκεῖνας
εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἰταλίαν τῆς
Ἀναγεννήσεως ἀνεδείχθησαν οἱ λαμπρότεροι
τύποι τῆς ἀνθρωπότητος, ἐκεῖ ἔγειναν αἱ μεγα-
λείτεροι κατωκτήσεις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύμα-
τος: ὄχι οἱ τηλέγραφοι καὶ τὰ τηλέφωνα, ἀλλ'
ἐκεῖνοι ὅπου κατέστησαν δυνατὰς τὰς ἐφευρέ-
σεις τῶν νεωτέρων χρόνων ποτὲ ὁ ἀνθρώπινος
νοῦς δὲν ἐξετόξευσε πλέον φωτεινὰς ἀκτίνας,
ποτὲ ἡ καλλονὴ δὲν ἐφάνηκε γυμνότερη εἰς τὴν
θαμβωμένην γῆν καὶ ὅμως οἱ περὶ μαλακοὶ ἀν-
θρώποι τῶν ἐποχῶν ἐκείνων θὰ ἐφαίνοντο σή-
μερα σκληροκαρδιοὶ καὶ αἰμοχαρεῖς. Παρατη-
ροῦντες τὴν σημερινὴν γενικὴν μετριότητα τῶν
ἀνθρώπων σχετικῶς πρὸς τὴν πληθύν τῶν γι-
γάντων πού παρήγαγαν αἱ ἐποχαὶ ἐκεῖναι, συλ-
λογιζόμεθα μήπως αὐτὸ πού νομιζόμεν ἡμεῖς

τελειοποίησιν εἶνε ἓνα ἀπὸ τὰ πρῶτα συμπτώματα καταπτώσεως καὶ παρακμῆς καὶ μήπως ὑπὸ τὸ πρόσχημα πραότητος καὶ καλωσύνης κρύπτεται ἡ γεροντικὴ ἀδυναμία τῶν νεωτέρων ψυχῶν. Ἡ αὐτὴ ὁρμὴ ποῦ ἐξῆπτε τὰ πολιτικά καὶ οἰκογενειακά πάθη ἔφευρεν ἴσως τοὺς Πλάτωνας καὶ τοὺς Φειδίας, τὸν Γαλιλαῖον ἢ τὸν Δάντε πρὸς τὰς ἀπατήτους κορυφὰς ὅπου θροναίζει ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ κάλλος.

Εἶνε δύσκολον βεβαίως, καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι εἶνε ἐπιθυμητόν, ἡ ἀνθρωπότης νὰ ἀναβῇ τὸν ῥοῦν τοῦ χρόνου ἐπανευρίσκουσα ὅλην τὴν

νεανικὴν τῆς ὁρμῆς καὶ βιαιότητα. Ἴσως ὁμως δὲν εἶνε φρόνιμον νὰ ἐνθαρρύνωμεν καὶ ἐπιταχύνωμεν διὰ μαλακῆς καὶ πάρα πολὺ αἰσθηματικῆς ἀγωγῆς τὸν πρὸς τὴν τελείαν ἐκδήλυσιν ἄγοντα δρόμον. Ἐλάττωσιν τῆς πρὸς τὴν ζωὴν ἐν γένει λατρείας, μεγαλειτέρα περιφρόνησις πρὸς τὴν ἰδικήν μας ζωὴν πρὸ παντός, τὸ τόσον εὐτυχῆς αὐτὸ ἀγαθόν, ἴσως θὰ ἐγίνετο ἀφετηρία πρὸς τὴν ἐπάνοδον εἰς βίον ὀλιγώτερον μέτριον καὶ ταπεινόν. Καλὸν θὰ ἦτο ὅλοι νὰ εἶχαμεν κατὰ νοῦν ὅτι διὰ νὰ ζῶμεν καλά, πρέπει νὰ ξεύρωμεν νὰ ἀποθνήσκωμεν.

•Ἐν Παρισίαις, 17/30 Νοεμβρίου 1908

IQN

Ἡ ΠΕΡΑΣΜΕΝΗ ΓΕΝΕΑ — ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΚΑΛΑΜΟΓΔΑΡΤΗΣ

Νόμος αἰώνιος, μολονότι ὄνομα δὲν ἔλαβε ποτέ, φαίνεται, ὅτι βαρύνει τὰς ἐκλεκτάς οἰκογενείας κάθε φιλῆς ἀνθρώπων καὶ διέπει τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἀπὸ τὴν πρώτην γονίην, ἕως τὸν ἐκλεκτότατον γόνον τῶν κ' ἕως τὸν τελευταῖον ἀπόγονον· νόμος ἀκαμπτὸς ἀμῆς καὶ παρακμῆς κ' ἐκμηδενισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀποτυπώνει τὴν σφραγίδα τοῦ ἐπάνω εἰς τὸ μέτωπον τῶν οἰκῶν, ὅσοι προωρίσθησαν ἀπὸ κάποιαν Μοῖραν ἀγαθὴν νὰ βοηθήσουν ἢ νὰ δοξάσουν τὸ ἔθνος τῶν ἢ τὴν ἀνθρωπότητα—κ' ἐπὶ τέλους σβᾶίνει καὶ αὐτὸ τῶνομα.

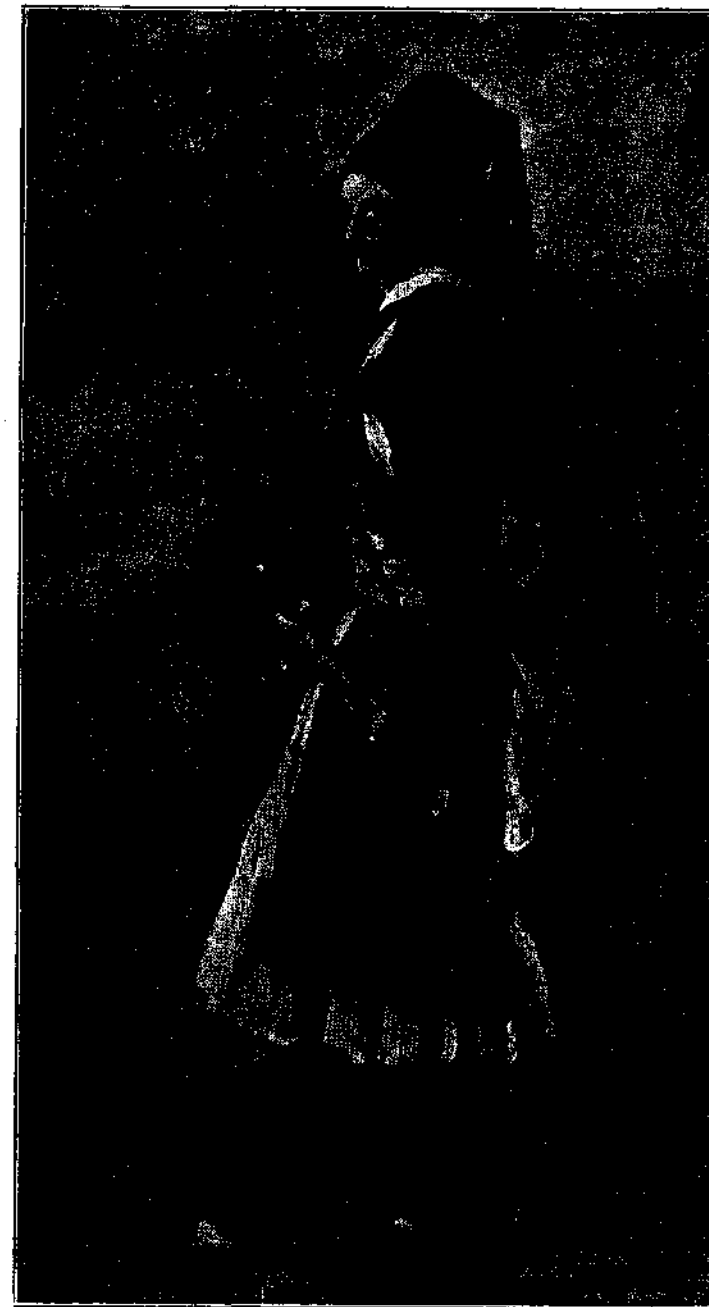
Πόσων τιμημένων ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν ὀνόματα σεπτὰ, τὰ ὁποῖα εἰς τοὺς ἀγῶνας κατὰ τοῦ τυράννου ἀντελάλησε μὲ τὴν σάλπιγγά της ἢ φήμη, δὲν ἀπεσβέσθησαν παντοεινὰ ἀπὸ τῶνοματολόγιον τῆς σημερινῆς γενεᾶς! καὶ πόσα θὰ ἐξαφανισθοῦν εἰς ὀλίγα ἀκόμη ἔτη!

Ἐν ἀπὸ τὰ μεγάλα ὀνόματα τοῦ Μορέως, τὰ ὁποῖα ἔσπειραν γοητεῖαν ἀληθινὴν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα τῆς Ἑλλάδος, αἰῶνα μόχθων καὶ οργανώσεως, εἶνε καὶ τῶνομα τοῦ πατρινοῦ οἴκου τῶν Καλαμογδαρταίων. Ἡ παράδοσις δὲν ἀναφέρει πόθεν τὸ ἐπώνυμον καὶ ποῖος ὁ γενάρχης· οὔτε δένδρα οἰκογενειακά, οὔτε ἀρχεῖα τοπικά ὑπάρχουν δυστυχῶς εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὰ ὁποῖα νὰ μᾶς διαφωτίζουν διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀρχοντολογίου. Καὶ ἀπὸ τὴν ἱστορίαν ὁμως καὶ ἀπὸ τὴν παράδοσιν γνωστοὶν εἶνε, ὅτι τῶνομα Καλαμογδαρτῆς ἐτίμησαν ἄνδρες οὐ πολέμισται καὶ στοχαστικοὶ πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ τῶν Πατρῶν καὶ τοῦ Μορέως, εἴτ' ἀγωνιζομένου, εἴτ' ἀναγεννηθέντος, εἴτε ὀθωνικοῦ. Ἰδιαιτέραν δὲ προσωπικότητα, ἔντονον καὶ λίαν ἐνδιαφέρουσαν εἰς τὴν ἐποχὴν του, ἀπέτέλεσεν ἐκ τῆς οἰκογενείας αὐτῆς ὁ Ἀντώνιος Καλαμογδαρτῆς.

Ὁ Ἀντώνιος Καλαμογδαρτῆς ἐγεννήθη τὸ 1810 καὶ ἦτον υἱὸς τοῦ Ἀνδρέα Καλαμογδαρτῆ, ἑνὸς τῶν ἰσχυροτάτων πολιτικῶν ἀρχηγῶν τῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ ὁποῖος μετὰ τοῦ Ἀναστασίου Μαυρομιχάλη, υἱοῦ τοῦ Πετρόμπε, διετέλεσεν ἔγκλειστος εἰς Τριπολιτσάν, ὡς ὁμηρος τῶν Τούρκων, κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Κολοκοτρώνη· εἶχε δὲ τρεῖς ἀδελφάς· ὁ Ἀντώνιος τὴν μεγάλην Ἑλληνίδα Καλλιόπην Παπαλεξοπούλου, τὴν περικαλλῆ Θεώνην Καρόλου Δρακοπούλου καὶ τὴν Μαρῖαν Μπερτίνη, σύζυγον τοῦ ποτὲ προξένου τῆς Γαλλίας ἐν Πάτραις.

Ὁ Ἀντώνιος Καλαμογδαρτῆς ὑπῆρξεν εἰς ἀπὸ τοὺς ὄραιοτάτους καὶ τοὺς ἐγκυκλοπαιδικωτάτους ἄνδρας τοῦ καιροῦ τῶν αἰσθηματίας—φιλόπατρις καὶ φιλογύνης, ὅπως ὅλοι οἱ αἰσθηματῖαι ὄλων τῶν ἐποχῶν—πολεμιστῆς κ' ἐρωτόληπτος καὶ ποιητῆς συγχρόνως, ἦτο τὸ καύχημα τῆς οἰκογενείας του καὶ τὸ θαύμασμα τῶν Πατριῶν καὶ τῶν ξένων ὄλων, ὅσοι τὸν ἐγνώρισαν ἐν Ἑλλάδι ἢ ἐν Ἰταλίᾳ. Ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ἔδειξεν ἑκτακτον εὐφυΐαν καὶ φιλομάθειαν, δώδεκαετῆ δὲ μόλις τὸν ἔστειλεν ὁ πατὴρ του εἰς τὴν ἐν Ἀχαΐᾳ μονὴν Ὀμπλοῦς, ὅπου ἐπὶ πενταετίαν ὅλην ἐσπούδασε τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς καὶ ἰδίως τὸν Ὅμηρον, ὑπὸ τὸν λόγιον μοναχὸν Ἀββακούμ· ἐπιστρέψας δὲ κατόπι εἰς Πάτρας ἐσπούδασε κ' ἔμαθε τελείως τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν ἰταλικήν.

Ἐφηβος ἀκόμη ἐξώσθη τὴν σπάθην τοῦ πολεμιστοῦ κ' ἔλαβε μέρος ἐνεργὸν εἰς τὸν Ἐρὸν Ἀγῶνα, διακριθεὶς παντοῦ διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸ ριψοκίνδυνον· διετέλεσε δὲ ἀξιωματικὸς εἰς τὴν φάλαγγα τοῦ Φαβιέρου, παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ὁποῖου ἐπολέμησεν ἡρωϊκῶς εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΚΑΛΑΜΟΓΔΑΡΤΗΣ

Ἀποῦ δὲ ἀποκατεστάθη ἡ τάξις εἰς τὸ νέον βασιλείον, ἐνυμφεύθη τὴν Βασιλικήν, θυγατέρα τοῦ Σωτηρίου Λόντου καὶ ἀδελφὴν τοῦ τότε δικηγόρου Ἀνδρέου Λόντου, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέκτησε δύο θυγατέρας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς δολοφονίας τοῦ Καποδιστρίου ὁ Ἀντώνιος εὐρίσκειτο ἐν Ναυπλίῳ, ἐπειδὴ δὲ καὶ σάτυραν πολιτικὴν εἶχε γράψῃ κατὰ τοῦ Κυβερνήτου, καὶ φίλος ἐπιστήθιος τῶν Μαυρομιχαλαίων ἦτο, κατηγορήθη ὡς συνωμότης καὶ συνένοχος τῶν καὶ, συλληφθεὶς μετὰ τῶν ἄλλων καπεταναίων, ἐνεκλείσθη εἰς τὸ φρούριον Μπουρτζι, ὅπου ἔμεινε κἀειρκτος ἐπὶ μῆνας, παθὼν δευτάτους θρηνματισμούς, ἕνεκα τῆς ὑγρασίας καὶ μὲν τῆς ἐπεμβάσει τοῦ γάλλου στρατηγοῦ, ἀποδειχθείσης τῆς ἀδωότητός του, κατωρθώθη ἡ ἀποφυλάκισίς του.

Διὰ τὴν ὑπέροχον μόρφωσίν του καὶ τὴν πολιτικὴν του σύνεσιν καὶ διὰ τὴν ἀληθινὴν εὐγένειαν τοῦ χαρακτήρος καὶ τὴν τόλμην, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀγαλματώδη ἀνδρικὴν καλλονὴν του ἐξήσκει μεγάλην ἐπιρροὴν ὁ Ἀντώνιος Καλαμογδάρτης εἰς τὴν ἐπαρχίαν του, κατ' ἐπανάληψιν δ' ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ πληρεξούσιος, λαβὼν μέρος καὶ εἰς τὴν συντακτικὴν συνέλευσιν. Πρὸς αὐτὸν δὲ ἀπειτάθη τὸ 1843 ὁ στρατηγὸς Καλλέργης καὶ δι' αὐτοῦ ἀνηγγέλθη εἰς τὴν ἐπιρροίαν Πατρῶν τὸ Σύνταγμα, τοῦ ὁποίου τὸ κείμενον ἀνέγνωσαν ὑπὸ τὰς ἐπευφημίας χιλιάδων λαοῦ, ἀνελθῶν ἐπὶ τῆς βρύσεως τῆς πλατείας Καλαμογδάρτη ὁ ἐνθουσιασμός τῶν πολιτῶν καὶ τοῦ στρατοῦ τότε ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον, ἐπὶ ἐβδομάδας δὲ κατόπιν ἔψαλλαν τοὺς αὐτοσχεδίουσ αὐτοὺς στίχους, τοὺς ὁποίους ἀκόμη ἐνθυμοῦνται οἱ γεροντότεροι Πατρινοὶ:

Ζήτω Ἀντωνάκη Καλαμογδάρτη,
Καὶ σὺ Τσερτίδη καὶ οἱ λοιποὶ,
Τὸ ὄνομά σας στήν Ἱστορία
Μὲ χρυσὰ γράμματα θὰ γραφῇ.

Ἄλλ' ἐν ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικώτατα ἐπεισόδια τοῦ βίου τοῦ Ἀντωνίου Καλαμογδάρτη εἶνε ἡ γνωριμία του μετὰ τὸν Φουὰτ πασσᾶν, τὸν ἴδρυτὴν τοῦ Νεοτουρκικοῦ κόμματος.

Ὁ Καλαμογδάρτης εἶχε λάβῃ μέρος εἰς τὴν μάχην τοῦ Πέτα κατὰ τὸ 1854 ἐπὶ κεφαλῆς σώματος Πατρινῶν καὶ ἐν συμπράξει μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Τζαβέλλα. Πολιορκηθεὶς δὲ ὑπὸ τάγματος τουρκικοῦ ὀλοκλήρου καὶ εὐρεθεὶς μόνος, μετὰ τοῦ πιστοῦ τοῦ Ἰταλοῦ ὑπηρέτου Ἀντωνίου, ἐπερικλυθὴ καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος· ἐπειδὴ δὲ ὑπέφερεν ἀπὸ θρηνματισμῶν καὶ δὲν ἀντεῖχεν εἰς πορείαν, ἐξητήθη ἵππος, διὰ νὰ ἱππεύσῃ, μὴ εὐρεθέντος δὲ τοιοῦτου, ὑπεχρέωσαν οἱ τουρκοὶ ἀξιωματικοὶ ἕνα Ἀραβὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὑποζύγιον ἐνῶ δὲ οὗτος τὸν μετέφερεν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ στρατηγοῦ Φουὰτ, ἀπέχουσαν μίαν περίπου ὥραν ἀπὸ τὴν θέσιν τῆς

αἰχμαλωσίας, ὅμιλος Ἀλβανῶν ἀπέτεινε ἑλληνιστὶ ὑβριστικὰς φράσεις πρὸς τὸν αἰχμάλωτον.

— Αὐτὸ, ποῦ κάμνετε, τοὺς εἶπεν ὁ Καλαμογδάρτης, δὲν εἶνε ἀνδρικόν, νὰ ὑβρίζετε ἕνα αἰχμάλωτον. Δόσατέ μου τὰ ὄπλα μου καὶ τότε ὑβρίζατέ με...

Μετ' ὀλίγον τὸν ἐδήγησαν ἐνώπιον τοῦ Φουὰτ πασσᾶ εἰς τὴν σκηνὴν του, ὅπου παρίστατο καὶ ὁ γραμματεὺς καὶ διερμηνεὺς του Ἀδοσίδης ἐφένδης, ὁ δὲ πασσᾶς, διερμηνεύοντος τοῦ Ἀδοσίδου, τοῦ ἀπέτεινε διαφόρους ἐρωτήσεις ἀπαντῶν δὲ εἰς τὸν Ἀδοσίδην ὁ Καλαμογδάρτης παρενέβαλλεν εἰς τὰ λόγια του — κατὰ τὴν συνήθειαν, τὴν ὁποίαν εἶχε καὶ ὀμιλῶν καὶ γράφων — γαλλικῶς καὶ ἰταλικῶς φράσεις. Τοῦτο ἔκαμεν ἐντύπωσιν καὶ ἐκπληξιν εἰς τὸν γαλλομαθῆ Φουὰτ, ὁ ὁποῖος ἤρχισεν συνομιλῶν ἀπ' εὐθείας μετὰ τὸν αἰχμάλωτον του γαλλιστὶ καὶ ὅσον ἐξηκολούθει ἡ συνομιλία, τόσοσόν περὶ σότερον ἐγοητεύετο μετὰ τὰς γνώσεις, τὸ θάρρος καὶ τὴν εὐφυίαν του καὶ τόσοσόν εὐμενῶς διετέθη ὁ βαθύνους Ὀθωμανός, ὥστε καθ' ὄλην τὴν διάρκειαν τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ Καλαμογδάρτη, σαράντα ἡμέρας, τὸν εἶχεν ὁμοτράπεζόν του καὶ τοῦ ἔκαμεν ἀπείρους περιποιησεις. Καὶ ὅταν λυτρωθεὶς ἀνεχώρει, ὁ Φουὰτ πασσᾶς ἐδάκρυσεν ἀποχωριζόμενος αὐτόν, ὅπως διηγεῖτο ἔπειτα ὁ ἴδιος Καλαμογδάρτης· αἱ δὲ φιλικαὶ σχέσεις τῶν ἐξηκολούθησαν ἐπὶ μακρὸν κατόπιν, διὰ τῆς συγγῆς ἀνταλλαγῆς γραμμάτων μεταξὺ τῶν.

Ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν εἰς Πάτρας ἐπιστροφὴν του, ἐπειδὴ οἱ θρηνματικοὶ πόνοι τῶν ποδῶν του ἐπετάθησαν, ἀνεχώρησεν οἰκογενειακῶς εἰς Ἰταλίαν πρὸς θεραπείαν, διορισθεὶς δὲ πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐν Λιβόρνῳ καὶ κατόπιν ἐν Φλωρεντίᾳ, διέμεινε εἰς τὰς πόλεις αὐτάς ἐπὶ ἔτος ἐν ὄλῳ περίπτου. Ἡ ὥραία του κατατομή, τὸ λιγυρὸν του ἀνάστημα καὶ ἡ πολυτελεστάτη ἑλληνικὴ ἐνδυμασία του καὶ ὁ βαρύντιμος κόκκινος ντουλαμᾶς του, ἡ χάρις του καὶ ἡ πολυμαθειά του καὶ ἡ τελεία γνώσις τῆς Ἰταλικῆς, ἦσαν τόσα ἐλκυστήρια ἰσχυρά, τὰ ὁποῖα τὸν ἔκαμαν ταχέως δημοφιλέστατον εἰς καθεμίαν ἀπὸ τὰς πόλεις αὐτάς· ἦτο παντοῦ γνωστός ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Il bello Greco» καὶ, θαυμαστής τοῦ ὥραίου φύλου καὶ τῆς ποιήσεως καὶ τῆς τέχνης, ὅπως ἦτο, ἐπροκάλει τὸν ἐνθουσιασμόν, ὅπου δῆρχετο καὶ ἀπετέλει θῆραμα τῶν ζωγράφων, οἱ ὁποῖοι ἐξελιπάρουν αὐτόν ὡς πρότυπον εἰς τὰ ἐργαστήριά των.

Ἄλλὰ νοσταλγῆσας τὸ πατριον χῶμα, ἀπεπισθεὶς δὲ καὶ περὶ τῆς θεραπείας τῶν θρηνματισμῶν του, παρητήθη τῆς προξενικῆς θέσεως καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Πάτρας.

Ὁ Ἀντώνιος Καλαμογδάρτης, ποτισμένος ἀπὸ τὸ ῥομαντικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς του, παρα-

κολουθῶν δὲ τὴν τότε γαλλικὴν καὶ ἰταλικὴν ποιήσιν, ἔγραψε πολλὰ ποιήματα εἰς ἀπλὴν καθαρεύουσαν γλῶσσαν, εὐρύθμα καὶ εὐφάνταστα, ἀποπνέοντα ὅμως βαρεῖαν ῥομαντικότητα. Ἴδου ἀπόσπασμα ἑνὸς ἐκ τῶν ποιημάτων του, ὡς δείγμα τῆς ποιητικῆς του ἰδιοφυίας:

...ὦ! νὰ ἴμορθεῖσα σύσσωμος τὴν σφαίραν μας
[ν' ἀφήσω
Κ' εἰς τὸν ὑπερουράνιον κόσμον νὰ μετοικήσω!
Ἴσως ἐκεῖ θὰ ἔβλεπα ὅτι ἐδῶ δὲν εἶδα,
Καὶ ἔρωτα παντοτεινὸν καὶ πίστιν καὶ ἐλπίδα,
Καὶ τὸ ἰδανικὸν καλόν, ποῦ ὁ κόσμος δὲν γνωρίζει,
Καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐπιθυμῇ ματαιῶς καὶ ἐλπίζει.
Ἐδῶ τὸ πᾶν μαραινεται, ἐδῶ τὸ πᾶν διαβαίνει,
Ὁ πόνος μόνος διαρκεῖ, ἡ θλίψις μόνη μένει.
Ἡ θλίψις δὲν μοῦ ἔλεψε καὶ νύκτα καὶ ἡμέρα,
Τὸν πόνον τὸν ἀνέπνευσα μαζὴ μετὰ τὸν ἀέρα.

Ποτὲ ὁ βίος τῶν θνητῶν δὲν ἦρεσε σ' ἐμένα
Εἰς τὴν πνοὴν μου τάνθη του τὰ εἶδα μαραμμένα...

ὦ σὺ, τοῦ βίου ὄνειρον καὶ τῆς ψυχῆς ἀπάτη,
Τοῦ οὐρανοῦ μας κάτοικε, τῆς γῆς μας διαβάτη...
Ἄν ποτε τὸν κοινότῳ τῆς γῆς μακρὰν τινάξῃς,
Καὶ τῶν ἀγγέλων ἀδελφῆ, στοὺς οὐρανοὺς πετάξῃς,
Θυμήσου πὸς μ' ἀγάπησες, τί μ' ἔταξες θυμήσου,
Συνοδοπόρον δέξαι με καὶ πάρε με μαζὴ σου...

Ἰσχυροτάτην δὲ ἐντύπωσιν εἶχε κάμη τότε τὸ ἐλεγείον, τὸ ὁποῖον ἀπήγγειλεν εἰς τὴν κηδεῖαν τῆς Βικτωρίας, πρώτης συζύγου τοῦ Βενιζέλου Ρούφου καὶ ἀδελφῆς τοῦ αὐθέντου καὶ στρατηγοῦ τῆς Ἠλείας Χρυσάνθου Σισίνη, ὁ ὁποῖος εἰδοποιηθεὶς ἐκεῖ, ὅτι ἡ ἀδελφὴ του ἐκινδύνευεν, ἔσπευσεν εἰς Πάτρας ἐφιππος ἐπὶ τοῦ καλλιτέρου του ἵππου, ὡσὰν ἄλλος ἦρως μεσαιωνικοῦ θρόλου, μετὰ ταύτην ταχύτητα, ὥστε τὸ εὐγενὲς ζῶον ἔπεσεν κεραυνόπληκτον πρὸ τῆς ἐξωθύ-

ρας τοῦ οἴκου τῆς ἐπιθανατίου. Τὸ τραγικὸν αὐτὸ ἐπεισόδιον ἀνέφερεν εἰς τὸ ἐλεγείον του ὁ Καλαμογδάρτης καὶ ἀπέσπασε μετὰ τοὺς στίχους του τὰ δάκρυα καὶ τοὺς κοπετούς τῶν ἀκολουθούτων τὸ λείψανον.

Πλὴν τούτων πολλὰ ποιήματα γάλλων καὶ ἰταλῶν ποιητῶν εἶχε μεταφράσει ἐμμέτρως, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τοὺς Ποιητικὸς Στοχασμοὺς τοῦ Λαμαρτίνου, εἰς στίχους δὲ γαλλικοὺς ὀλοκλήρον τὴν Κόλασιν τοῦ Δάντη.

Ὁ στίχος τοῦ Πετράρχου, ἑνὸς ἀπὸ τοὺς ἀγαπημένους του ποιητᾶς:

Mai questa mortal vita à me non piague,

ὑπῆρξε τὸ ἐμβλημα τῆς ἐσωτερικῆς του ζωῆς, τῆς μόνης ἀληθινῆς ζωῆς του· τὸν στίχον αὐτόν ἔγραψεν ἰδιοχειρῶς κάτωθεν τῆς εἰκόνας του, τὴν ὁποίαν δι' ἐλαιογραφίας ἐπὶ μεμβράνης ἐφιλοτέχνησεν ὁ Ἄγγλος Φίλιππος Γκρήν, εἰκονίσας αὐτόν εἰς τὴν ἀνθῆσιν τῆς νεότητος καὶ τῆς καλλονῆς του, εἰς ἡλικίαν 25 ἐτῶν τῆς εἰκόνας δ' αὐτῆς ἀντίγραφον δημοσιεύεται ἐνταῦθα.

Καὶ οἱ στίχοι αὐτοὶ οἱ πένθιμοι ἦσαν ὡσανεὶ προμήνυμα θλιβερόν τοῦ τραγικοῦ τέλους τοῦ Καλαμογδάρτη, διότι πλανῶν τὸν λογισμόν του εἰς κάποιαν ῥομαντικὴν ἀπογοήτευσιν, βασανιζόμενος δ' ἐξ ἄλλου καὶ ἀπὸ τοὺς θρηνματικὸς πόνους τῶν κάτω ἔκρων, ἔτερμάτισε διὰ τῆς ἰδίας του χειρὸς τὴν ζωὴν του τὸ 1856, εἰς ἡλικίαν δηλαδὴ 46 ἐτῶν.

Καὶ οὕτωπὼς ἐξέλιπε φυσιογνωμία ἰδιότυπος καὶ ἐξαιρετικὴ, ἡ ὁποία ἀφήκεν ἰσχυρὰ σημεῖα τῆς διαβάσεώς της εἰς ὀλοκλήρον ἐποχὴν τοῦ βίου τῆς ἀναγεννηθείσης Πατρίδος.

ΣΠ. Ι. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΤΟΥ ΜΠΕΤΟΒΕΝ

Ο Μπετόβεν υπήρξε μία από τας ευγενεστέρας φυσιογνωμίας της ανθρωπότητας και συγχρόνως από τας πλέον δυστυχείς. Νέος είχε πολλές τάσεις προς την κομψότητα και πολλαπλώς έθεάθη εις τὸ Πράτερ τῆς Βιέννης νὰ παίζει μπιλιάρδο ντυμένος μὲ σεμνὴν εὐπρέπειαν. Βραδύτερον ὅμως αἱ θύελλαι τῆς ζωῆς, ἡ πτωχεία καὶ ἡ ἐργασία τὸν ἔκαμαν νὰ λησμονήσῃ ὅλας αὐτὰς τὰς ἀνάγκας κοσμικὰς ἀπασχολήσεις καὶ νὰ ἐξέρχεται εἰς τοὺς δρόμους ἀσκεπῆς καὶ ἀξυρίστος ὥστε τὰ παῖδιά νὰ τὸν φωνάζουν «Ρομπινσῶνα» καὶ οἱ σοβαροὶ ἄνθρωποι νὰ τὸν περιφρονοῦν ἐκλαμβάνοντες αὐτὸν ὡς τρελλόν.

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Βόννην στὰς 16 Δεκεμβρίου 1770 ἀπὸ πατέρα ἀλκολικὸν καὶ μητέρα πάσχουσαν ἀπὸ φυματίωσιν. Καὶ ἡ λεπτομέρεια αὐτῆ εἶνε ἀναγκαιότητα, διότι ἐπεξηγεῖ τὴν ἀσθενείαν τῆς κοφότητος ἀπὸ τὴν ὁποίαν προσεβλήθη ὁ μεγάλος συνθέτης εἰς ἡλικίαν εικοσιῆς ἐτῶν.

Ὅταν ἦτο μικρὸς ἀκόμη, ὁ πατέρας του ἠθέλησε νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὴν ἰδιοφυΐαν του. Εἰς ἡλικίαν τεσσάρων ἐτῶν τὸν ἐξέθετεν ὡς ἓνα μικρὸν τέρας. Ἐπειτα τὸν ἐκάθιζεν εἰς τὸ ἀρμόδιον καὶ ἔπαιζεν ἕως ὅτου νὰ ματώσουν τὰ δαχτυλάκια του. Ἐνδεκαετῆς ἐλάμβανε μέρος εἰς τὴν ὀρχήστραν τοῦ θεάτρου καὶ δεκαεπτὰ ἐτῶν ἦτο ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας του μὲ τὴν εὐθύνην τῆς ἀνατροφῆς τῶν δύο μικρῶν ἀδελφῶν του.

Αἱ ἀπαρχαὶ του δὲν ἦσαν εὐχάριστοι ὡς βλέπετε. Τὸν ἐξωγόνησαν ὅμως ὀλίγον αἱ πρώται δειλαὶ ἐπιτυχίαι του, αἱ ὁποῖαι δὲν διήρκεσαν ἐπὶ πολὺ. Τὸ 1796, εἰκοσιῆς ἐτῶν, προσεβλήθη ἀπὸ κοφότητα τόσο, ὥστε διὰ νὰ εἰμπορῇ νὰ συνθέτῃ, ἐχρησιμοποίησε μίαν ξυλίνην μπακέταν τῆς ὁποίας τὸ ἓνα ἄκρον ἐτοποθετοῦσε μέσα εἰς τὸ πιάνο καὶ τὸ ἄλλο τὸ κρατοῦσε μὲ τὰ δόντια του. Τοιοῦτοτρόπως κατῴρθωνε ν' ἀκούῃ ὀλίγον. Ὁ ἴδιος γράφει εἰς κάποιον φίλον του διὰ τὸ ἀτύχημά του:

«Καλὲ μου καὶ ἀγαπητέ μου Ἀμάνια, ὁ Μπετόβεν σου εἶνε πολὺ δυστυχῆς. Μάθε ὅτι τὸ εὐγενέστερον μέρος τοῦ ἑαυτοῦ μου, ἡ ἀκοή μου, ἔπαθε πολὺ. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ὅπου ἤμεθα μαζί, ἠσθανόμουν τὰ πρώτα συμπτώματα ἀλλὰ δὲν ἔλεγα εἰς κανένα τίποτε. Ἐκτοτε ἡ κατάστασίς μου ἐχειροτέρευσε. Ἄραγε θὰ θεραπευθῶ; Φυσικὰ ἐλπίζω, ἀλλ' ὄχι καὶ πολὺ, διότι τοιοῦτου εἶδους ἀσθένεια εἶνε ἀθεράπευτοι. Καὶ τώρα κρέπει νὰ ζῆσω μακριὰ ἀπὸ κάθε τι πού ἀγαπῶ, βυθισμένος εἰς τὴν θλίψιν, μέσα στὸν κόσμον τὸν τόσο ἀθλιον καὶ ἐγωιστῆν. Ἐν τούτοις θὰ

ὑποταχθῶ εἰς τὴν εἰμαρμένην μου, μολονότι θὰ προσπαθῆσω νὰ τεθῶ ὑπεράνω ὅλων αὐτῶν τῶν ἀτυχημάτων. Ἀλλὰ πῶς θὰ τὸ κατορθώσω;»

Εἰς ἄλλην του ἐπιστολὴν πάλιν πρὸς τὸν ἴδιον γράφει:

«Εἰς τὸ θέατρον διὰ ν' ἀντιλαμβάνωμαι τὸν ἠθοποιὸν πρέπει νὰ τοποθετοῦμαι πλησίον τῆς ὀρχήστρας. Τοὺς ὑψηλοὺς ἤχους τῶν ὀργάνων καὶ τῶν φωνῶν δὲν τοὺς ἀκούω ἂν καθῆσω λιγάκι μακρύτερα. Ὅταν μοῦ ὁμιλοῦν σιγά, μόλις ἀκούω καὶ πάλιν μοῦ εἶναι ἀνυπόφορον ὅταν μοῦ φωνάζουν δυνατὰ. Ἀλλοίμονον, πολὺ συχνὰ καταρῶμαι τὴν τύχην μου. Ἐν τούτοις ὁ Πλούταρχος μοῦ διδάσκει τὴν ὑπομονήν. Θὰ κάμω ὅτι εἰμπορῶ διὰ ν' ἀντιμετωπίσω τὴν τύχην μου ἀλλ' ὑπάρχουν στιγμαὶ ὅπου εἶμαι τὸ δυστυχέστερον πλάσμα τοῦ Θεοῦ. Ὑπομονή! Τί θλιβερόν καταφύγιον! Καὶ ὅμως εἶναι τὸ μόνον πού μοῦ μένει.»

Ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν ὅλων αὐτῶν τῶν θλίψεων, καὶ ὅλων αὐτῶν τῶν σωματικῶν καὶ ἠθικῶν πόνων, ὁ Μπετόβεν ἔγραψε τὴν «Παθητικὴν Σονάταν» πού δὲν γνωρίζει κανεὶς τί νὰ πρωτοθανυμάσῃ εἰς αὐτήν, τὸ κάλλος τῆς ἀρμονίας ἢ τὸν συνθέτην ὅστις ὕστερα ἀπὸ μίαν τοιαύτην δοκιμασίαν ἠδυνήθη νὰ τραγουδήσῃ τὴν χαρὰν μὲ τὴν κοχλάζουσαν ἐκείνην νεότητα μερικῶν ἐκ τῶν ἔργων του.

Ἐνας τέτοιος ἄνθρωπος φυσικὰ δὲν εἰμποροῦσε νὰ μένῃ ἀμέτοχος τῶν συμβάντων πού ἐτάρασσαν τότε τὴν ἀνθρωπότητα. Ἡ γαλλικὴ ἐπαναστάσις καὶ οἱ ναπολεόντιοι πόλεμοι εἴλκυαν τὴν ψυχὴν του καὶ τὸ πνεῦμα του. Ὁ Μπετόβεν ἦτο δημοκράτης καὶ ὅλοι γνωρίζομεν ὅτι ἡ «Ἡρωϊκὴ Συμφωνία» ἐγράφη διὰ τὸν Βοναπάρτην. Τὸ πρῶτον χειρόγραφον μάλιστα φέρει τὴν ἐπιγραφὴν «Βοναπάρτης». Ἀλλ' ὅταν ὁ Μπετόβεν ἔμαθεν ὅτι ὁ Ναπολέων ἔγινε αὐτοκράτωρ, τόσο ὠργίσθη ὥστε λέγουσιν ὅτι ἀνέκραξε: «Ἀλλοίμονον, καὶ αὐτὸς δὲν ἦτον παρὰ ἓνας κοινὸς ἄνθρωπος» καὶ ἔσχισε τὴν ἀφιέρωσιν γράφας ἐπ' αὐτῆς: «Ἡρωϊκὴ Συμφωνία... εἰς ἀνάμνησιν ἐνὸς μεγάλου ἀνθρώπου.»

Ῥωμαῖος ἐπαναστάτης, ἐπιηρεασμένος ἀπὸ τὸν Χαιρωνέα φιλόσοφον, γράφει ὁ Ῥολάν, ὄνειροπολοῦσε μίαν ἠρωϊκὴν δημοκρατίαν ἰδρυομένην ἀπὸ τὸν Ναπολέοντα, τὸν θεὸν τῆς Νίκης. Ἡ «Ἡρωϊκὴ του Συμφωνία» εἶνε ἐπαναστατικὴ. Ἐγκλείει ὀλόκληρον τὴν ψυχὴν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τῶν μεγάλων γεγονότων, τὴν ἐντύπωσιν πού ἀφήνουν εἰς τὰς ὑπερόχους μονήρεις ψυχὰς πού ἡ ἐπαφὴ τῆς πραγματικότητος δὲν τὰς ἐτηρεάζει. Καὶ εἰς τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ Μπετόβεν

Ὁ Μπετόβεν παιδί

κίνησιν διότι ἔτσι ἔκαμε πάντοτε. Ἐπειτα ἐδόνησε μερικὰς συγχορίας εἰς τὶς χαμηλές νότες καὶ ὕστερα βραδέως, μὲ κάποιαν μυστηριώδη μεγαλοπρέπειαν ἔπαιζεν ἓνα τραγοῦδι τοῦ Σεβαστιανοῦ Μπάχ:

Ἄν θέλῃς νὰ μοῦ δώσῃς τὴν καρδιά σου
Πρέπει νὰ μοῦ τὴν δώσῃς μυστικά,
τὴν σκέφρι μας κανεὶς νὰ μὴ μαντέψῃ
τὰ λόγια μας τὰ πειρὸ πονετικά.

«Ἡ μητέρα μου καὶ ὁ ἐφημέριος ἐκοιμῶντο. Ὁ ἀδελφός μου ἐκίτταζε μὲ σοβαρότητα ἐμπρός του, κέγῳ πού τὸ τραγοῦδι του καὶ τὸ βλέμμα του μιλοῦσαν εἰς τὴν ψυχὴν μου, ἔνοιωσα τότε ὅλην τὴν γλυκύτητα τῆς ζωῆς. Τὴν ἐπαύριον τὸ πρῶτὸ συνητηθήμεν εἰς τὸ πάρκον. Μόλις μὲ εἶδε μοῦ λέγει: «Ἐγράψα μίαν ὄπερα, τῆς ὁποίας τὸ πρωτεῖον πρόσωπον εἶνε μέσα μου, εἶνε ἐμπρός μου, παντοῦ ὅπου πηγαίνω καὶ ὅπου στέκομαι. Ποτέ μου δὲν ἐφθάσα εἰς παρόμοιον ὕψος. Τὸ πᾶν εἶνε φῶς γιὰ μένα πλέον, ἀγνόητης καὶ διαύγειας. Μέχρι σήμερον ἔμοιαζα μὲ τὸ μυθολογικὸν ἐκεῖνο ἐξωτικὸ παιδί πού συναΐζει τὰ χαλκία καὶ δὲν βλέπει τὸ ξηαίσιον ἄνθος πού εἰς τὸν δρόμον του ἀπλώνει τὴν ἀνοιξί του καὶ τὴν εὐωδία του.»

ἀντανεκλῶνται δυνατὰ χρωματισμέναι αἱ ἀνταύγειαι τῶν ἐπικῶν αὐτῶν πολέμων, πού ἔχουν ἀφήσῃ βαθύτατα τὰ ἴχνη των εἰς ὅλα τὰ ἔργα του τὰ ὁποῖα συνέθεσεν εἰς αὐτὴν τὴν περιόδον.

Τὸν Μάϊον τοῦ 1806 ὁ Μπετόβεν ἠρραβωνίσθη μὲ τὴν Ἐρσείαν Μπρούνσβικ. Ἴδου πῶς διηγείται ἡ Ἐρσεία τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο τῆς μνηστείας των.

«Τὴν Κυριακὴν τὸ βράδυ μετὰ τὸ γεῦμα ὑπὸ τὸ φέγγος τῆς σελήνης, ὁ Μπετόβεν ἐκάθισεν εἰς τὸ πιάνο. Κατ' ἀρχὰς ἄφησε τὸ χέρι του ἀδιάφορο ν' ἀπλωθῇ ἐπάνω εἰς τὰ πλήκτρα. Ὁ ἀδελφός μου κέγῳ ἐγνωρίζαμεν αὐτὴν τὴν

Ἐν τούτοις ὁ γάμος αὐτὸς δὲν ἔγινε. Διὰ τὴν Κανείας δὲν τὸ γνωρίζει μολονότι εἰσεύρομεν ὅτι ὁ Μπετόβεν ἀγάπησε μέχρι τῆς τελευταίας του πνοῆς τὴν Ἐρσείαν καὶ αὐτὴ ἐπίσης ἀπέθανε μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Μπετόβεν εἰς τὰ χεῖλη.

Εἰς τὰ 1810 ὁ Μπετόβεν ἐπαναπίπτει εἰς τὴν μόνωσιν του. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν χρονολογεῖται καὶ τὸ κατωτέρω ἀνέκδοτον πού ἀποδεικνύει ὅτι ὁ χαρακτήρ ἦτο εἰς τὸ ὕψος τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ μουσικοῦ. Εἶνε μία ἐπιστολὴ τοῦ διδασκάλου ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἀποσπῶμεν γραμμὰς τινὰς σχετικὰς μὲ τὸ μάθημα τῆς ἀνεξαρτησίας πού ἔδωκεν εἰς τὸν μέγαν Γερμανὸν ποιητὴν Γκαίτε.

«Οἱ Βασιλεῖς καὶ οἱ πρίγκιπες εἰμποροῦν νὰ κάμουν καθηγητὰς καὶ μυστικοσυμβούλους. Εἰμποροῦν νὰ τοὺς γεμίουν ἀπὸ τίτλους καὶ παράσημα. Ὅχι ὅμως νὰ τοὺς κάμουν καὶ μεγάλους ἄνδρας. Καὶ ὅταν δύο ἄνδρες ὅπως ἐγὼ καὶ ὁ Γκαίτε εἴμεθα ἐνώπιόν των, αὐτοὶ ὀφείλουν νὰ αἰσθανθοῦν τὸ μεγαλεῖον μας. Χθὲς τὴν ὥραν πού ἐγὼ καὶ ὁ Γκαίτε περιπατοῦσαμεν, εἶδαμεν μακρὰν τὴν αὐτοκρατορικὴν οἰκογένειαν. Ὁ Γκαίτε ἀμέσως ἄφησε τὸ χέρι μου καὶ ἔσπευσε νὰ τοποθετηθῇ καταλλήλως διὰ νὰ τοὺς χαιρετήσῃ. Δὲν κατῴρθωσα νὰ τὸν παρασύρω. Τότε ἔχωσα τὸ κεφάλι μου μέσα εἰς τὸ καπέλο μου καὶ ἐκούμπωσα τὴν ρεντικὸτά μου καὶ ἀνακατώθηκα μὲ τὸ πλήθος. Πρίγκιπες καὶ αὐλικοὶ

Ὁ Μπετόβεν καὶ ἡ μνηστὴ του, τὴν ὁποίαν δὲν ἐνυμφεῖθη ποτέ

τότε παρετάχθησαν. Ὁ δούξ Ροδόλφος μὲν ἔβγαλε τὸ καπέλο καὶ ἡ αὐτοκρατορίσα πρῶτη μὲν ἔχαιρέτησε. Οἱ μεγάλοι μὲν γνωρίζουν. Κατόπιν διεσκέδαζα βλέπων τὸν ἡγεμόνα καὶ τὴν ἀκολουθίαν τὸν νὰ διέρχονται ἔμπροσθεν τοῦ Γκαϊτε ὅστις εἰς τὸ ἄκρον τοῦ δρόμου, ὑποκλινόμενος ἐστέκετο μὲ τὸ καπέλο εἰς τὸ χέρι. Ὅταν ἡ αὐτοκρατορική συνοδεία παρήλθε τὸν ἔψαλα καλά».

Αἱ ἀνεξάρτητοι αὐταὶ τάξεις τοῦ ἐθεωρήθησαν ὡς ἀγροικαί. Ὅμως παρ' ὅλα αὐτὰ ἡ δόξα τοῦ Μπετόβεν ἤβησε. Τὸ 1814 εἰς τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης τὸν ἀνεκήρυξαν ὡς πανευρωπαϊκὴν δόξαν. Ἐπειτα ἦλθαν οἱ δύσκολες ἡμέρες. Τρεῖς πλούσιοι μεγαστάνες ἀνέλαβον νὰ τοῦ δίδουν τέσσαρες χιλιάδες φιορίνια ἑτησίως μὲ τὸν ὄρον ὅμως νὰ μὴν ἐγκαταλείψῃ τὴν Βιέννην. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ δὲν ἐκράτησαν τὴν ὑπόσχεσίν των.

Ἐξ ἄλλου ἡ κωφότης τοῦ ἔγεινε τελεία πλέον. Τὸ 1822 ζητεῖ νὰ διευθύνῃ τὰς γενικὰς δοκιμὰς τοῦ Fidelio, ἀλλὰ μὴ ἀκούων καθόλου τὸ τί γίνεται εἰς τὴν σκηνήν, φέρει γενικὴν ἀναστάτωση μεταξὺ ὁρχήστρας καὶ αἰδῶν. Δύο ἔτη βραδύτερον τὴν 7ην Μαΐου τοῦ 1824 διευθύνων ὁ ἴδιος τὴν συναυλίαν δὲν ἤκουεν ἀπολύτως τίποτε ἀπὸ ὅλον τὸν θόρυβον ποὺ ἐγένετο τριγύρω του καὶ τὰς ἀνευφημίας τοῦ πλήθους. Τότε μία τῶν ἠθοποιῶν τὸν ἐπῆρεν ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὸν ἐγύρισε πρὸς τὸ μέρος τῶν ἀκροατῶν, ποὺ ἔβηθη σείοντες τὰ καπέλα των τὸν ἐχειροκρότουν μανιωδῶς.

Κατὰ κράτος καὶ ἐνοχλούμενος ἀπὸ δίκας καὶ οἰκογενειακὰς στενοχωρίας, στερούμενος χρημάτων καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἐξοικονομήσῃ τὰς ἀνάγκας του, εἶχε τὴν ἀτυχίαν, μέσα εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς θλίψεις ν' ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀνεψιὸν του

Κάρολον μανιωδῶς. Ἀλλὰ τὴν πατρικὴν αὐτὴν μερίμναν τοῦ Μπετόβεν δὲν ἐξετίμησε ὁ ἀνεψιὸς του καὶ τοῦ ἐφάνη πολὺ ἀγνώμων. Ἡ μὴ μὴ ψυχικὴ χαρὰ εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἦτο ὁ θρίαμβος τῆς «Ἐνάτης Συμφωνίας» ποὺ ἐπαίχθη ἐνώπιον ἐνὸς τόσο ἐνθουσιώδους κοινῶ ὥστε ὁ Μπετόβεν ἐλιποθύμησεν ἀπὸ συγκίνησιν.

Μετὰ τὴν σιγμὴν αὐτὴν ἡ ἀδάμαστος ψυχὴ τοῦ ὑπετάχθη εἰς τὸν πόνον. Ὅλιγον κατ' ὀλίγον ἡ ζωὴ του ἤρχισε νὰ φθίνη. Προσεβλήθη ἀπὸ χροσὴν κατ' ἀρχάς, καὶ κατόπιν, εἰς ἓνα του ταξείδι ποὺ ἔκαμεν εἰς τὴν Βιέννην διὰ τὸν ἀνεψιὸν του, ἀπὸ πλευρίτιδα. Ἐπιστρέψας ἔστειλε τὸν περίφημον αὐτὸν ἀνεψιὸν του νὰ καλέσῃ τὸν ἰατρόν. Ὁ Κάρολος τὸ ἐλησμόνησε καὶ διὰ τὴν ἐπιούσαν ἦλθεν ὁ ἰατρός, ἦτο ἀργὰ πλέον διότι ἐκτὸς τῆς πνευμονικῆς συμφορῆσεως εἶχε προσβληθῆ καὶ ἀπὸ κήρωσιν τοῦ ἥπατος, καὶ κατεκλίθη διὰ νὰ μὴ ἐγεγῆ πλέον ἀπὸ τὴν ἀθλίαν κλίνην ὅπου τὸν κατέτρωγαν ἐκτὸς τῶν πόνων του καὶ οἱ κορέοι.

Εἰς τὸ σπῆτι του κατὰ τὰς κρίσιμους αὐτὰς στιγμὰς τῆς ἀσθενείας του δὲν ὑπῆρχεν οὔτε μονόλεπτον διὰ νὰ πληρώσῃ τὰ φάρμακα καὶ τὴν τροφήν του. Τότε ἡ φιλαρμονικὴ εἰταιρία τοῦ Λονδίνου τοῦ προκατέβαλε δύομισι χιλιάδας φράγκα ποὺ ἀνεκούφισαν κάπως τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς ζωῆς του. Μετὰ τρεῖς ἐγχειρίσεις ἐξέπνευσεν ἓνα βροχερὸ βράδυ ποὺ ἔξω ἐμαίνετο ἡ θύελλα καὶ αἱ ἀστραπαὶ ἀυλάκωναν τὸν αἰθέρα. Ἐνας ξένος τοῦ ἔκλεισε τὰ μάτια, καὶ ἔτσι ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν πενήντα καὶ ἑπτὰ ἐτῶν ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ὄγδοῦντα χρόνια βραδύτερον οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης ἀνακηρύσσουν ὡς μίαν ἀπὸ τὰς μεγαλειτέρας δόξας τῆς ἀνθρωπότητος.

ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΣ

Ἡ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

Κάτω τὸ φῶς καὶ ἔζητο ἡ ἔραση... ὑπὸ Φρ. Ἀριστέως

Ἐφημερίς «Ἀθήναι»

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Καρδιά και Στομάχος

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ.—Ωραία ημέρα.

Ο ΜΑΘΗΤΗΣ.—Ημέρα της καρδιάς.

Ο κ. ΑΣΟΦ.—Όχι δά. Ημέρα του στομάχου!

Ο ΜΑΘ.—Θέλετε να ταπεινώσετε τα πράγματα, διδάσκαλε, διά να τάνημόνετε έπειτα περισσότερο με την τέχνη σας. Δέν συνερίζομαι την προσποιημένη πεζότητά σας. Δέν την συνερίζομαι καθόλου.

Ο κ. ΑΣΟΦ.—Σε βεβαιώ ότι είμαι ειλικρινής αυτήν την φοράν. Αί ημέραι των θερηκεντικών εορτών είναι αι κατ' έξοχην ημέραι του στομάχου. Όλα τα μαγειρεία καμνίζουν με τεχνητόν έλκυσμόν, όπως θα έλεγεν ένας μηχανικός. Τα ταψιά με τα φαγητά και τα γλυκίσματα πηγαίνονται εις τους δρόμους. Τα σφάγια κρέμονται κατάχρυσια εις τα κρεοπωλεία και οι μανάβηδες δέν προφθάνουν να μαδοούν τους γάλλους και τα λοιπά πουλερικά. Εις όλα τα χείλη άνθει ένα μειδίαμα ... στομαχικόν.

Ο ΜΑΘ.—Και όμως πόσον ωραία αναμνήσεις πετούν γύρω μας τας ημέρας αυτές. Όλοι ένθυμούμεθα τα παιδικά μας χρόνια, την αγαλλίασιν των άθών μας ημερών, τα παλαιά μας Χριστούγεννα και τον παλαιόν μας Άη-Βασίλην. Όλοι οι ποιηταί έφαλαν την ποιήσιν των ημερών αυτών και οι σίχοι των κάμνουν την καρδιάν μας να κτυπά και τα μάτια μας να δακρύζουν.

Ο κ. ΑΣΟΦ.—Βεβαιώσου ότι αι αναμνήσεις μας είναι αναμνήσεις στομαχικά. Έγώ τουλάχιστον ένθυμούμαι πάντα με συγκίνησιν τον ροδοκόκκινον χριστουγεννιάτικον γάλλον, που διεμέλιζεν ο πατέρας μου, ως έπαδέξις ανατόμος, με σοβαρότητα ενός Βεσσαλιού. Και δέν λησιμονώ ποτέ τα βουνα με τους κουραμπιέδες και τ' αμυγδαλωτά και τα χριστόφωμα, που κατεσκεύαζεν ή μητέρα μου με ιερατικήν τάξιν κ' εύλάβειαν. Όταν μάλιστα έκαμνε την περιφημον βασιλόπιτταν, από μίαν μυστικήν συνταγήν, την όποιαν εφύλαττε ζηλοτύπως, όπως ή Κοντέσσα Βαλέραϊνα του αγαπητού μου Σενοπούλου, και την όποιαν, εύλαβής απόγονος, διατηρώ ακόμα εις τα χαρτιά μου, σε βεβαιώνω ότι μέσα εις τό μαγειρείον της ειχεν ύφος έμπνεομένης Σιβύλλας.

Ο ΜΑΘ.—Είμπορεί λοιπόν ο πεζός και ταπεινός στομάχος να έμπνέ εις αυτών τον βαθμόν; Πώς είναι δυνατόν;

Ο κ. ΑΣΟΦ.—Διατί όχι; Ανατομικώς εβρίσκειται τόσον πλησίον με την καρδιάν και έννευροῦται από κοινά νεύρα με αυτήν. Ο στομάχος, λέγουν οι Ιατροί, έπηρεάζει τον εγκέφαλον περισσότερο από κάθε άλλο όργανον και άφου είναι γνωστόν, ότι συχνότατα φονεύει την έμπνευσιν, είναι πολύ φυσικόν ότι είμπορεί και να την ανασταίνη. Άλλα μήπως δέν έπηρεάζει ο αυθάδης και αυτήν την εύαίσθητον και ρομαντικήν καρδιάν; Ύστερ' από ένα κιλόν γεύμα ή καρδιά μας κτυπά κάποτε, όπως κτυπά υπό τό κράτος μιάς ερωτικής συγκινήσεως.

Ο ΜΑΘ.—Προσπαθείτε να φονεύσετε την Ποίησιν με την Φυσιολογίαν. Κάμνετε μίαν κακήν πράξιν.

Ο κ. ΑΣΟΦ.—Μή φοβείσαι. Η Ποίησις είναι εφτάφυχη όπως οι γάιτες. Άλλως τε έγώ πιστοποιώ άλλως τα γεγονότα.

Ο ΜΑΘ.—Ωραία γεγονότα.

Ο κ. ΑΣΟΦ.—Όλα τα φυσιολογικά γεγονότα είναι ωραία. Φυσιολογία είναι ή ζωή. Και ή ποιήσις είναι τό ωραιότερον άνθος της.

Ο ΜΑΘ.—Και όμως δέν είμπορώ να παραδεχθώ ότι τό κύριον στοιχείον της ωραιότητος των εορτών αυτών είναι τό στομαχικόν. Δέν θέλω να τό παραδεχθώ.

Ο κ. ΑΣΟΦ.—Πρέπει να τό παραδεχθής. Και θα σε βοηθήσω έγώ με την διαλεκτικήν μου. Παραδέχεσαι ότι εκτός των Χριστουγεννων, της Πρωτοχρονιάς, του Πάσχα και των άλλων μεγάλων θερηκεντικών εορτών, υπάρχουν και άλλαι, επίσης αξιαί τιμής και επίσης γεμάται από ωραίον ιδανισμόν;

Ο ΜΑΘ.—Τό παραδέχομαι. Πώς όχι;

Ο κ. ΑΣΟΦ.—Η επέτειος της γεννήσεως ενός μεγάλου άνδρός, μία επέτειος μεγάλου έθνικου γεγονότος, μία επέτειος της άπολυτρώσεως ενός λαού; Η 25 Μαρτίου π.χ. δι' ήμάς τους Έλληνας δέν είναι μία μεγάλη εορτή;

Ο ΜΑΘ.—Ποίος είμπορούσε να τό άρνηθή;

Ο κ. ΑΣΟΦ.—Αιμώρα. Είπέ μου τώρα. Είμπορείς να υποστηρίξης ότι ή έθνική αυτή εορτή σου γεννέ τας συγκινήσεις των Χριστουγεννων ή της Αιμωρης και είμπορείς να με βεβαιώσης ότι, αν εύρεθής εις ξένον τόπον την ήμέραν αυτήν, θα αισθανθής την νοσταλγίαν σου δεκαπλασίαν, διότι δέν εβρίσκεισαι εις τό σπίτι σου να την εορτάσης;

Ο ΜΑΘ.—Δέν είμπορώ να τό βεβαιώσω.

Ο κ. ΑΣΟΦ.—Είπέ μου ακόμα. Έάν οι θεοσίαντες τας έθνικάς αυτές επέτειους ειχαν την φυσιολογικήν σοφίαν των Πατέρων της Εκκλησίας κ' έπέβαλλαν μίαν πολυήμερον νηστείαν προ των εορτών αυτών κ' έπειτα μίαν κατάλυσιν κρέατος, τα πράγματα δέν θα ήσαν διαφορετικά;

Ο ΜΑΘ.—Δηλαδή;

Ο κ. ΑΣΟΦ.—Έξηγοῦμαι. Έάν από μικρό παιδί συνεθίζες κάθε 25 Μαρτίου να τρώς ένα παραγεμιστόν γάλλον κ' ένα ωραίον γαλατομούρεκο και αν, κατά την επέτειον της γεννήσεως του Γολιθαίου, ή μητέρα σου κατασκεύαζε μίαν Γυλιλαϊόπιτταν— επί τέλους ο Γαλιλαϊός δικαιούται εις τας τιμάς του Άγιου Βασιλείου—μ' ένα φλουράκι, προσωρισμένον διά τον τυχερόν, αι ημέραι αυταί δέν θα έμεναν ανεξάλειπτοι από την μνήμην σου και δέν θα τας επερίμενες ακόμη και τώρα με παλμούς καρδιάς;

Ο ΜΑΘ.—Διά να είμαι ειλικρινής, υποθέτω ότι ναί.

Ο κ. ΑΣΟΦ.—Όστε παραδέχεσαι ότι ο μέγας τελετάρχης των ωραίων αυτών ημερών είναι ο Στομάχος;

Ο ΜΑΘ.—Τό παραδέχομαι, άλλ' έντρέπομαι διότι εβρίσκομαι εις την ανάγκην να τό παραδεχθώ.

Ο κ. ΑΣΟΦ.—Πρέπει να συνεθίζης να μην έντρέπεται διά την φυσιολογίαν σου, ή όποία είναι ή ζωή σου. Έάν οι άνθρωποι έντρέποντο ειλικρινώς δι' όσα προσποιούνται ότι έντρέπονται, ή ειλικρινεία των έπρεπε να τους έπιβάλλη προ πολλού να παύσουν να ζοῦν. Και όμως φαίνεται, ότι όχι μόνον δέν έντρέπονται να ζοῦν, άλλα δέν έντρέπονται και να διαιωίζονται.

Ο ΜΑΘ.—Και όμως διά την διαιώνιον ή έντροπή είναι ένας μαγνήτης.

Ο κ. ΑΣΟΦ.—Ακριβώς δι' αυτό και διότι αντίθετος, διά την συντήρησιν, ή έντροπή είναι έμπόδιον, πρέπει να έχης τό θάρρος του στομάχου σου και να του επιτρέψης να ζή με όλας τας τιμάς πλησίον εις την καρδιάν σου.

Ο ΜΑΘ.—Σας παρακαλώ να παρευρεθήτε εις την

συμφιλίωσιν αυτήν. Έχομεν ένα γάλλον παραγεμιστόν αυτον, άνήμερα των Χριστουγεννων.

Ο κ. ΑΣΟΦ.—Παραγεμιστόν με ποιήσιν;

Ο ΜΑΘ.—Όχι δά. Παραγεμιστόν με κουκουναρία.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Προφητεία

Η Κυρία των Θηβών, ή περιφημος χειρομάντις έκαμε πάλι τώρα νέες προφητείες. Είπε δι' άλλους πως θ' άποθάνουν γρήγορα, δι' άλλους πως θα ζήσουν πολύ. Μού έρχεται ή ιδέα εις πείσμα της παρούσας να γείνω κι' έγώ προφήτης εις τον τόπον μου. Λοιπόν αρχίζω και όποιος με πιστεύση δέν θα χάση.

1ον Κάθε Άθηναίος εις κάθε σταυροδρόμι θα κάμη διάλεξιν με προβολάς και υπερβολάς εικόνων.

2ον Ο κ. Γρ. Ξενοπούλος δέν θ' άφήση Ζακυνθινή πού να μη την πεθάνη, είτε εις διήγημα, είτε εις δράμα, είτε και εις τα δύο.

3ον Ο κ. Κ. Χρηστομάνος (ο συγγραφεύς του Κυριακάτικου έξανθηματικού χρονογραφήματος) θα συνθέσθι ένα κομικώτατον Concertstück opus 31 εις la minore και εις πράξεις πέντε «Οι άσπασμοί των άγγέλων προς τό άστρα». [Ρόιδο, ρόιδο μοναχικό κ.τ.λ.]

4ον Θα διαμαρτυρηθή ο κ. Πολ. Δημητρακόπουλος εκ μέρους του Βικτωρος Ούγγω.

5ον Ο κ. Ξενοπούλος θα γράψη κριτικήν διά τό έργον του κ. Χρηστομάνου.

6ον Ο κ. Χρηστομάνος θα την διαβάση.

7ον Θ' άνάγη.

8ον Θά κορώση.

9ον Οι άνωτέρω θα ξαναμαλώσουν και θα ξαναφιλώσουν.

10ον Ο κ. Μυστριώτης δέν θα λάβη μέρος εις την σύνταξιν του μεγάλου Λεξικου της Έλληνικής γλώσσης.

11ον Ο κ. Καβαλιεράτος δέν θα ξαναμιλήση πλέον εις την Βουλήν διά τό γλωσσικόν ζήτημα.

12ον Ο κ. Άγις Θέρος (Σπυρ. Θεοδορόπουλος) θα κτίση εύθιγούς ισπανικούς πύργους εν Έλλάδι.

13ον Θα γείνη τό δωδεκάθεον.

14ον Τό αντιδωδεκάθεον.

15ον Οι δραματικοί συγγραφείς θα χωρισθούν κατά ντουζίνες και δικαίως, άφου οι περισσότεροι εινε της ντουζίνας.

Ο προφήτης ΣΑΝΤΣΟΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Ανασκαφαί εν Θεσσαλί

ΠΕΡΙ των ανασκαφών, τας οποίας ένήργησεν επί της θέσεως των Φθιωτίδων Θηβών ο έφορος κ. Αρβανιτόπουλος κατά τό θέρος και τό πλείστον του φθινοπώρου, έγράφηται ήδη εις τα «Παναθηναία».

Τά εύρήματα των ανασκαφών εκείνων υπήρξαν πολυάριθμα και ποικίλα, άνήκοντα εις όλας τας περιόδους από της βυζαντινής μέχρι της νεολιθικής (3000 π. Χ.— 1000 π. Χ.).

Άξια λόγου των βυζαντινών είναι πολυάριθμοι λάρνακες φέροντες άνάγλυφα διάφορα σύμβολα, όλον πληντίας, άστέρων, ιχθύς κ.λ. της χριστιανικής πίστεως.

Εις την βυζαντινήν περίοδον άνήκουσιν όλίγα αναθηματικά επιγραφαι και τινα μαρμάρινα αγαλμάτια. Της λαμπράς ιστορικής περιόδου είναι ιερών της Άθηνάς Πολιάδος, επιγραφαι εις την Λευκοθέαν, Θέμιδα, Ειρήνην, θαυμασία μαρμαρίνη κεφαλή Άθηνάς με κράνος βραχύ και πολυχρόμους βαφάς κτλ.

Εις την αρχαϊκήν περίοδον (800—450 π. Χ.) άνήκουσι πολυάριθμα χαλκά άφειρόματα, ήτοι 30 άγγεϊα, 60 πόρμαι, 1000 δακτύλιοι, 500 ψέλλια, ένώτια, καρφι-

δες, όμοιώματα ρόδων, καρπών, ζώων, κατόπτρων, περί τά 100 πήλινα αγαλμάτια, περιδέραια εξ ήλεκτρου, κρυστάλλοι, κ. λ.

Άλλα σπουδαιότατα είναι τα προϊστορικά εύρήματα διότι εύρέθησαν τέσσαρα στρώματα άνήκοντα τό μεν πρώτον εκ των άνω εις την μεταξυ 1000—1200 π. Χ. εποχήν, τό δεύτερον και τρίτον εις τον αιώνα του γαλλου 1200—2000 π. Χ. τό δε τέταρτον εις την νεολιθικήν περίοδον 2500—3000 π. Χ.

Εκ των εύρημάτων τούτων είναι τάφοι, κτίρια μονόπετρα εν είδη καλυβών, 35 ειδώλια πήλινα και μαρμάρινα, 10 μικρά άγγεϊα και μήτρα εις έγγυσιν μετάλλου, πίδακι μετ' άναγλύφον, πολυχρόμα άγγεϊα, έγκάραια άγγεϊα πολυάριθμα και πρωτοφανή, κεκολλημένα άγγεϊα, πάντα σπουδαίως συντείνοντα εις διαλεύκανσιν έθνολογικών ζητημάτων.

Ός προς τό τελευταίον δ κ. Αρβανιτόπουλος τείνει να πιστεύση ότι έγέγοντο μεν και είναι έμφανείς ποικίλαι εισβολαί εκ Βορρά, άλλ' ο αυτόχθων και γηγενής λαός υπήρχεν άνέκαθεν επί τόπου άναπτυχθείς τρώπον τινα, όπως λέγει ή αρχαία παράδοσις, ή Έλλάς κατοικήθη υπό ανθρώπων, τους όποιους έγέννησεν ή Γη, ήτιι ότι ή Έλληνική φυλή άνεπτύχθη γεννηθείσα επί τόπου, ουχι ότι άνθρωποι πρωτογενείς ήλθον εξ άλλων μερών εις άκατοίκητον έδαφος.

Ανασκαφαί Παγασών

ΑΠΟ του Νοεμβρίου έξηκολούθησεν ο κ. Αρβανιτόπουλος τας περυσινάς ανασκαφάς, αι όποιαί τόσα θαυμασία αντικείμενα έφεραν εις φώς.

Ήδη άγγέλλεται προς την Γενικήν Έφορείαν των αρχαιοτήτων ότι εβρε και άλλον πύργον πλήρη μαρμαρίνων στηλών με ζωγραφίαις, μίαν ωραϊαν στοάν του 4ου π. Χ. αλών φέρουσαν τοιχογραφίας, αι όποιαί εν μέρει έλπίεται ότι διετηρήθησαν, και ένα ναόν του όποιου έσώθη ο στυλοβάτης. Εβρεν επίσης και ικανούς τάφους και άλλα αντικείμενα.

Αί ανασκαφαί παρ' όλον τό δριμύ ψύχος και την χιόνα εξακολουθησούν εισέτι.

Αποκαλυπτήρια της προτομής του Λουδοβίκου Ρός εις τό Γερμανικόν Ίνστιτούτον

ΠΡΟ δύο εβδομάδων εις τό Γερμανικόν Ίνστιτούτον διεξήχθη σεμνή τελετή εις την μνήμην του πρώτου διοργανωτού της εν Έλλάδι αρχαιολογικής κινήσεως.

Η τελετή έγεινεν εν εκλεκτή όμηγύρει λογίων και αρχαιολόγων και της λεπτής παρ' ήμιν κοινωνίας του πνεύματος. Κυρίαί πολλαί έστόλίζαν την συνάθροισιν, έτίμησαν δ' αυτήν ή Α. Μ. ο Βασιλεύς, ή Α. Β. Υ. ο Διάδοχος μετά της πριγκιπίσσης Σοφίας.

Πρώτος ειλεν βραχεία τινα ο διευθυντής του Ίνστιτούτου κ. Δαϊρπελντ, ο όποιος παρέδωκεν άμέσως τον λόγον εις τον Γενικόν Έφορον κ. Π. Καρβαδιάν.

Ο λόγος του Γενικου Έφορου ήτο άδρός εις πράγματα και διδακτικός διά την ιστορίαν της εν τη Έλλάδι αρχαιολογικής κινήσεως. Ο Λουδοβίκος Ρός υπήρξεν ο πρώτος Γενικός Έφορος των αρχαιοτήτων, ο πρώτος, ο όποιος ήνοιξε τον δρόμον της αρχαιολογικής έρευνής, τον όποιον άκολουθούμεν σημερον.

Η ιδιότης του όμως ως ξένου κατέχοντος σπουδαϊαν θέσιν εν Έλλάδι, έγένετο άφορμή να συναντήσθι ο Ρός μεγάλας δυσχερείας εις τό διοργανωτικόν αυτόν έργον. Σταθερώς όμως ήγωνίσθη, ένίκησεν εις πολλά, κατόρθωσε να βάλη βάσεις ασφαλείς της αρχαιολογικής έρευνής, ήναγκάσθη όμως εις τό τέλος ν' αναχωρήση της υπηρεσιακής αυτού θέσεως.

Όχι μικρόν ήτο τό κατόρθωμά του, ότι μετ' άγώνων πολλών, έσωσε την Άκρόπολιν από τας χείρας

των Βαυαρών στρατιωτών. Αί τότε στρατιωτικά όρχαί ήθελον να μείνη ή 'Ακρόπολις ως φρούριον, και τότε φυσικά έχαντο δια την επιστήμην.

Άλλος κίνδυνος μέγας ήτο ή ιδέα να κτισθή το άνωτερον εις την 'Ακρόπολιν. Και τουτον τον κίνδυνον κατώρθωσε ν' άποσοβήση.

Έν τω χρόνω δ' εξετέλει τα ύπηρεσιακά αύτου έργα περιήρχετο την 'Ελλάδα, και καρπόν των περιηγήσεών του εξέδωκεν έργα έξοχα δια την ακρίβειαν της έρεύης και την τελειότητα της περιγραφής, τά διαφόρα Ταξίδια του.

Προσφύεστατα ό κ. Καρβαδίας άπεκάλεσε τους χρόνους της έν τη 'Ελλάδι επιστημονικής και ύπηρεσιακής δράσεως του 'Ρός με ήρωικούς χρόνους. Ήσαν οι χρόνοι, καθ' ους ή 'Ελλάς, μόλις εξελθούσα εκ της δουλείας ήρξάτο άπολαμβάνουσα των αγαθών της έλευθερίας και του πολιτισμού.

Την εκ της ύπηρεσίας δ' άποχώρησιν του 'Ρός επηκολούθησεν έν 'Ελλάδι σκότος επιστημονικόν, το όποιον προσφύεστατα πάλιν άπεκάλεσεν ό κ. Καρβαδίας άρχαιολογικόν μεσαιώνα. Τόν μεσαιώνα τουτον διέλυσαν άνδρες επιστήμονες έγχώριοι, οι όποιοι δημιούνηον τά της 'Αρχαιολογικής 'Εταιρείας. Έν μέσω του ύπηρεσιακού και επιστημονικού τουτου σκότους, ελπεν ό κ. Καρβαδίας, έκκοφορήθη εύθαλές τέκνον, ή 'Ελληνική 'Αρχαιολογική 'Εταιρεία, ήτις διοικηθείσα υπό λογίων και επιστημόνων έγχωρίων άνδρών έγένητο ή έστία της άρχαιολογικής άναγεννήσεως.

Διά της έλευθερίας δε της επιστημονικής έρεύνης, ή όποία άνεγνωρίσθη εις πάντας, προήχθησαν έξόχως αι άρχαιολογικά έρευναι. Έπό το κράτος τούτης επιστημονικής ίσοπολιτείας, λέγει πάλιν ό κ. Καρβαδίας, μεγάλη έξαρσις των άρχαιολογικών σπουδών έγένητο έν 'Ελλάδι. Άνασκαφαί εξετελέσθησαν πανταχού της χώρας, εύρήματα πολλά, πρωτοφανή και εκπληκτικά ήχθησαν εις φώς, ή άρχαιολογική επιστήμη άνήλθεν εις ύψηλήν περιωπήν και ή 'Ελλάς έγένητο αύτό τουτο ή μέτρη της άρχαιολογίας.

Περαιόνη δε τον έν πάσην τά μάλιστα εύστοχον λόγον αύτου ό κ. Καρβαδίας δια των έξης ώραιων λόγων: «Αν ποτε έγυεύσθη έν 'Ελλάδι πικρίας ό 'Ρός, παραμυθείται σήμερα βλεπων εκ του τάφου του, όλα τιμή άπονέμεται αύτῳ ύφ' ήμών, άγάλλεται μονιμών ότι έν 'Ελλάδι δέν ύπάρχει πλέον χωρισμός πατριδων έν τη επιστημονική έργασία, ότι τά πολιτισμένα έθνη συνελθόντα έν τη χώρα ταύη άπετέλεσαν υπό την αιγίδα της Παλλάδος μίαν μόνην πατρίδα μεγάλην, την πατρίδα της επιστήμης».

Αδ.

Κρητική άρχαιολογία—'Η λάρναξ της 'Αγίας Τριάδος

Η περιήρημος γραπτή λάρναξ ή εύρεθείσα υπό της 'Ιταλικής έν Κρήτη 'Αποστολής κατά το 1903 εις 'Αγιαν Τριάδα (παρά την Φαιστόν) έδημοσιεύθη άργά μιν αλλά λαμπρώς υπό του κ. Ροβέρτου Παριβενί εις το Monumenti antichi dei Lincei tom. XIX 1908. Τρεις ώραιοι χρωματιστοι πίνακες και άλλαι έν τῷ κεϊμένω εικόνες επεξεργασμένα υπό του 'Ιταλου ζωγράφου E. Stefani κοσμοῦσι την δημοσίευσιν. Ή σκουδαίντης της λθίνης αύτης γραπτής λάρνακος είναι μοναδική, διότι εκτός της τεχνικής αύτης σημασίας άποτελεί τρόπον τινά την σύνοψιν των θρησκευτικῶν έθίμων και της λατρείας της Μινωικής εποχής.

Ότι αι διάφοροι παραστάσεις αι εικονιζόμεναι εις την λάρνακα, μάλιστα εις τας δύο μεγαλύτερας πλευράς, είναι θρησκευτικά, ήτο φανερόν εκ πρώτης όψεως: ό Παριβενί όμως ειδικώτερον έμνηνεύων ταύτας θεωρεί ως άναφορές εις τας θρησκευτικὰς περι των νεκρών ιδέας της Μινωικής εποχής και εις την λατρείαν την άπονεμομένην αύταις. Θεωρεί τας διαφόρους εικόννας της λάρνακος ούχι ως άποτελούσας έν όλον συνε-

χές ή μίαν άδιάσπαστον προῶν, άλλ' ως διάφορα έπεισάδια ελλημένα εκ της λατρείας των νεκρών και των περι των θανόντων δοξασιών και έθίμων. Την έρμηνεϊαν ταύτην άναπτύσσει και δια συγκρίσεως προς όμοίας νεκρικής παραστάσεις Αιγυπτιακών μνημείων. Όσον άφορῶ δε την χρονολογίαν της λάρνακος δια διαφόρων παρατηρήσεων και ύπολογισμών καταλήγει σχεδόν άσφαλώς εις το συμπέρασμα ότι ή λάρναξ άνήκει εις την λεγομένην 'Υστερομινωϊκήν (Μυκηναϊκήν) εποχήν και δη τον 15 π.Χ. αιώνα.

Εις την μίαν των μακρῶν πλευρῶν φαίνεται κατάκοσμος και μεγαλοπρεπής πύλη τάφου, πρό τουτου δε νεανίσκος περιτυλιγμένος έν λευκῷ ένδύματι ώσει σαβανομένος, ώστε να μη φαίνονται αι χείρες, είναι ό νεκρός. Πρό του νεκρού εθρηται δένδρον ιερῶν και πρό του δένδρου βαθμιδωτῶν κτιστῶν βάθρον ή βωμός. Πρός τον ιστάμενον πρό της πύλης του τάφου νεκρῶν προσέρχονται τρεις άνδρες κρατούντες έκαστος δι' άμφοτέρων των χειρῶν ό μὲν πρώτος πλοϊον καμπύλον, ίσως εκείνο δια του όποίου ό νεκρός θά εκτελέσῃ το ταξείδιόν του προς την άλλην ζωήν, οι δε δύο άλλοι άνα ένα μόσχον. Εις το άλλο ήμισυ της αύτης πλευρῆς εικονίζονται αι προς τιμήν του νεκρού γινόμεναι χοαί: επί δύο βαθμιδωτῶν χρωματιστῶν βάσεων, οὗαι αι εύρεθείσαι αύτουσαι έν τῷ άνακτόρω 'Αγίας Τριάδος και έν Κνωσῷ και έν Παλαικάστρω, ύπῶνται δύο στύλοι έχοντες σχημα κορμού φοίνικος, εις την κορυφήν δε έκάστου στύλου προσσρομύζεται χρυσοῦς (ή έπίχρυσος) τετραπλοῦς πέλεκυς (ιερός) και επί έκάστου πελέκους επικάθεται ιερῶν πτηνῶν (περιστέρα ή κόραξ).

Μεταξῶ των δύο στύλων εθρηται κρατήρ εύμεγέθης, γυνή δε σπένδει από άμφορέως ύγρῶν εις τον κρατήρα. Όπισθεν της γυναικῶς ταύτης ερχεται άλλη γυνή αίρουσα επί των ὤμων δάβρον (άνάφορον), άφ' ής κρέμονται κατά τά άκρα δύο άλλοι άμφορείς, τά ύγρά των όποιων θά χρησιμεύσωσι προς επτέλεσιν των τρισπόντων χοῶν. Ακολουθεϊ άνήρ κρούων επτάχορδον λύραν και συνοδεύων δια μουσικής την ιεροτελεσίαν. Και οι άνδρες και αι γυναίκες είναι πλουσίως ένδεδυμένοι και περισσῶς δια πολυτίμων κοσμημάτων στολισμένοι, φέρουσι δε δύο ειδους ένδυμασίας άνδρες και γυναίκες άδιακρίτως, είτε χιτῶνας ραιτούς ποδήρεις με πλατείας ταινίας διακοσμητικῆς, είτε βρακοειδές φόρεμα από της δαφνῶς και κάτω στρογγύλον εμπρός και με ούραν ὀπισθεν και πλοκαμίδια καθ' ὅλην την επιφανείαν του ένδύματος, ώσει άπεμμοῦντο δορῶν ζῶου. Τά δύο αυτά είδη των ένδυμάτων είναι έντελῶς διάφορα των συνήθων ένδυμάτων της Μυκηναϊκής εποχής άνδρικών και γυναικείων, και δια τουτο υποτίθεται ότι είναι ιδιαίτερα ένδυμασία δια την ειδικήν περίπτωσιν της λατρείας των νεκρῶν ή πένθημος.

Εις την έτέραν των μακρῶν πλευρῶν εικονίζεται 'Ιερῶν γνωρίζομενον από τά επ' αύτου ζεύγη των ιερῶν κεράτων εκ τουτου εκφύεται ή ιερά έλαία, παρ' αύτό δε ισταται κίων φέρων τον χρυσοῦν διπλοῦν πέλεκυν, έφ' οῦ κάθεται πάλιν το ιερῶν πτηνῶν άνωθεν αιώρεϊται και κίνιστρον πλήρες ὀπωρῶν και γυνή ιεροπραγεϊ επί βωμοῦ κτιστοῦ πρό του ιεροῦ. Εις το μέσον της πλευρῆς ταύτης βούς κατάκειται εοφαγμένος επί τραπέζης δεδεμένος ταινίας, το δε αίμα αύτου ρέει έντός άγγείου. Έπό την τράπεζαν φαίνονται δύο αίγες πορορίζομεναι προς θυσίαν. Νέος ιστάμενος παρῶ τον τεθυμένον βουν αλλεϊ από διπλοῦ αῦλου, πέντε δε γυναίκες ερχονται προς την θυσίαν.

Εις την μίαν των στενῶν πλευρῶν δύο γυναίκες επιβαίνουσι άρματος συρομένου υπό ζεύγους ὕππων, εις δε την άλλην άλλο άρμα σύρεται υπό δύο Γουτῶν. Έπ' αύτου επίσης επιβαίνουσι δύο πρόσωπα γυνή ήτιοχούσα και έτερον πρόσωπον το όποιον ό Παριβενί εκ της άρχρότητος του προσώπου έρμηνεύει ως τον νεκρῶν εκτελοῦντα το ταξείδιον του 'Αδου' υπεράνω των Γου-

πῶν πετῶ πτηνῶν μυθικῶν, το όποιον και' αναλογίαν προς Αιγυπτιακά πρότυπα θά εικονίξη την ψυχὴν του θανόντος.

Τουοῦτον είναι περίου το έξοχον αύτο μνημείον το σημαντικώτατον κεμήλιον του Κρητικῶ Μουσείου.

Σ. Σ.

Ό διευθυντής της 'Αγγλικῆς εταιρείας της Καπαίδος άνήγγειλεν εις το 'Υπουργεϊον της Παιδείας ότι εις το κέντρον του άποξηραθέντος μέρους της λίμνης εύρέθη άρχαίον κτίριον το όποιον φαίνεται ότι ήτο μῦλος. Εις το ίδιον περίου μέρος εύρέθησαν και 1500 χαλκά νομίσματα (Βοιωτικά), τά όποια έδώρησεν εις το 'Εθνολογικόν Μουσείον.

Εις την Αίγιαναν ό χωρικός Παυλινάρης εύρήκεν άνάγλυφον με την λέξιν «Βύτύχει». Το άνάγλυφον, έξεχον 9 έκαστά, παριστά νέον ιστάμενον κατά πρόσωπον. Την δεξιάν χείρα έχει επί του στήθους, την δε άριστεράν τεταμένην. Η επεξεργασία των πεδίων λέγεται θαυμασία.

ΜΟΥΣΙΚΗ

Γ. Καρβαδίας

ΕΙΝΑΙ πολὺ παρήγορον ότι 'Ελληνες καλλιτέχνηαι εύδοκμοῦντες έν τη 'Εσπερία δέν άποποιούνηται να κατέλθουν εις την πάτριον γήν, δίδοντες, ὅπως φιλόστοργοι υιοί προς καλήν μητέρα, μίαν, οὔτως ελπειν, λογοδοσίαν της καλλιτεχνικής των δράσεως. Γνωστοῦ δε ὄντος, ότι ή ένταῦθα καθοδός των δέν συνεπάγεται ὕλικα κέρδη τόσα ὅσα ή εξ ολουδήποτε άλλου ευρωπαϊκού κέντρον διέλευσῆς των, έχω την ακράδαντον πεποίθησιν ότι οὔτοι διαπνέονται και από κάποιαν ιδεολογίαν την όποίαν το ζοφώδες ευρωπαϊκόν περιβάλλον και το άπατηλόν ὀλισθικόν έγῶ δέν κατώρθωσε να διασθεϊρη. Και εφ' ὅσον ένας μάγος του δοξαριοῦ, ό πολὺς Τόμψων, προσκαλοῦμενος πανταχούθεν δέν άπαξίωι να κατέλθῃ αυτοπροσώρῳ και να παίξῃ εις την χώραν αύτην ὅπου άλλοτε, ὅπως μᾶς λέγει ό Πλάτων, και ή ελαχιστή της μουσικής διαρροθῆσις εθεσπίετο δια νόμου υπό της οικείας Βουλῆς, και εφ' ὅσον ένας Μουνῆ Σουλλῦ ερχεται να καταθέσῃ υπό τον ιερῶν βράχον της 'Αθηνᾶς την έντολήν την όποίαν τῷ ενεπιτεῦθη τῷ Τέχνῃ και να εορτάσῃ το τέμα του καλλιτεχνικοῦ του βίου εις το Παναθηναϊκόν Στάδιον, άδιαφορῶν δια την χλιδήν της Comédie Française και επιζητῶν την σεμνήν αἴγλην και την εκπαγλον λευκότητα της ιερᾶς αύτης κονίστρας, θά ήτο ὀμολογούμενος άπελιπιστικῶν αν 'Ελληνες καλλιτέχνηαι δέν συνηθάνοντο την σημασίαν της καταγωγῆς των και άπτησιον να κατέλθουν εδῶ και να ικανοποιηθοῦν με τά ὀλίγα αυτά χειροκροτήματα, άφου άλλως τε οι «έκλεκτοί» πάντοτε ὕπηρξαν ὀλίγοι.

Ό κ. Καρβαδίας (βαθύφωνος) σπουδᾶσας λίαν εύδοκίμως εις το Μιλανον και εις το Παρίσι, ήλθε και εδῶσεν έν συνεργασίᾳ με το 'Ελληνικόν Μελόδραμα τον «Φάουστ» και τον «Μπαρμπερε».

Την μουσικήν του άπαρχήν την έκαμε εις το θέατρον της Παρίας, έπειτα εις την Φλωρεντίαν και εις το 'Ρουάν. Το θεοποιδίον του είναι Faust, Barbieri, Mefistofele, Ugonotti, Ebreu, Herodiade, Sigur, κτλ.

Ό κ. Καρβαδίας είναι άκόμη άρχαίριος. Και ὅμως ὄσοι τον ήκουσαν κατά τας ὀλίγας εδῶ παραστάσεις του, θά εϊδαν ότι ή σκηνηκή του συμπεριφορᾶ ήτο πολὺ μετρημένη. Η φωνή του ήχηρά και ιntonata. Ό χρωματισμός του λογικός, αι κινήσεις του ψυχολογημῆναι. Ύπερήφανος εις το «Sono qui...», εκμηδενισμένος εις την σκηνην της επιδείξεως του σταυροῦ, οιοιρηλατημένος εις το «Dio dell'Or» έξαλλος εις την φράσιν «Tuo ministro è Bebbesou», σαρκαστικός εις την

Ό κ. Καρβαδίας εις τον «Φάουστ» (Μεριστοφελῆς)

σερβανάτην, σατανικός εις την σκηνην της εκκλησίας. Όλη έν γενει ή σκηνηκή του δράσις έχαλωναγωγειτο από ένα τάκ καθαυτό καλλιτεχνικόν. Απέφευγε και την παραμικράν επίδειξιν ή όποία θά επροξενει μιν εις τους πολλούς κάποιαν εντύπωσιν, αλλά και ή όποία δέν θά επετρέπετο υπό της άσθητικής τέχνης.

Ό κ. Καρβαδίας ετραγουδῆσεν Ιταλιστί. Και έκαμε πολὺ καλά. Διότι θά ήτο πολὺ παρακινδυνευμένον, ένα ὄλοον τον όποιον δημιουργεϊ τόσον καλά, να τον περιβάλλῃ δια ξένου γλωσσικού ένδύματος το όποιον ήδύνατο να του παρᾶσῃ δυσχερείας. Μία συλλαβή α ή ε Ιταλικῆς λέξεως π. χ. ή όποία του διδιδε έδαφος να στηριχθῇ και να επιδείξῃ την τέχνην του, ήδύνατο να άλλαξῃ εις την 'Ελληνικήν δια φωνηέντων ήμισια εύνοϊκῶν εις τον λάρυγγα.

Τώρα, εάν έγιναντο περισσύτεραι δοκιμαί, εάν τά κόρα δέν ήσαν... ὅπως ήσαν, εάν ή αρχήστρα ήτο πληρεστέρα και πειθαρχικώτερα, εάν δέν ὕπηρεχεν αύτή ή διγλωσσία, εάν ή αυλαία δέν έσχηκόνετο εκει όπου δέν έπρεπε, εάν ό κ. Λαυράγκας δέν παρεξήγει μερικους ρυθμούς και εάν δέν εύρίσκοντο μερικοί παντογνώσται να ειπουν εις τον κ. Καρβαδιαν ότι τας επάνω φωνᾶς πρέπει να τας άνοίγῃ, να κάμῃ κορώνας, να μη κάμῃ sotto voce, διότι οὔτω τραγουδῶν θά έκαμνε περισσότεραν εντύπωσιν εις το πολὺ κοινόν και ὄχι εις τους ὀλίγους, τότε έχω την πεποίθησιν ότι ό κ. Καρβαδίας θά μᾶς παρουσιάζετο άκόμη τελειότερον, άκριβῶς ὅπως παρουσιάζεται εις το ευρωπαϊκόν κοινόν, όπου οι φωναρομανεϊς, οι κορονομανεϊς, οι φορητισιομανεϊς, οι τυφλοί την μουσικήν ὄρασιν και διεστραμμένοι την καλαισθησίαν δέν ύπάρχουν.

Ψεδιον 'Αθηνῶν

ΕΙΧΑΜΕΝ και' αυτας και μίαν πολὺ ενδιαφέρουσαν και ελευστικῆν συναυλίαν εις το Ψεδιον. Ήτο ή πρώτη έφετενῆ συναυλία των διπλωματοῦχων.

Οι κ. κ. Παπαγεωργίου (φλάουτο) και Καρακώρης (βιολί) συνοδευόμενοι υπό της Δσος Μελετοπούλου (πιάνο) εξετέλεσαν λίαν επιτυχώς το «Duetto Hongrois» op. 36 του Fr. Chopin. Κατόπιν η Δνις Ξανθάκη με την χαρακτηριστικώς αυτήν έντελώς άτομικην έκφρασιν έτραγουδύσασα πολύ αισθηματικά την αρία της Micaëla εκ της «Carmen». Άλλ' έκείνο το όποιον επροκάλεσε μέγα ένδιαφέρον ήτο το κονσέρτο του Simande και το Albumblatt του Buschmann διά βαθύχορδον (contrabasso) υπό του κ. Ι. Τζουμάνη. Ο κ. Τζουμάνης μās εξέπληξε κυριολεκτικώς. Ήτο ή πρώτη φορά καθ' ήν ήκούετο κονσέρτο βαθυχορδου και συνεπώς ιδέα περί τούτου δέν ήδύνατο πριν να σχηματισθῆ. Άλλ' όταν το άκροατήριον είδε μίαν καταπληκτικην ταχύτητα τών δακτύλων και συγχρόνως ένα δοξάρι αισθηματικώτερον και από δοξάρι βιολίου, επέισθη περί της έξαιρετικῆς άξιας του γεαρού καλλιτέχνου και δικαιώς τον έχειροκρότησε και τον έπευφήμισε. Κατόπιν η Δνις Κατίνα Παντελάκη (καθηγήτρια του Ώδειου Πειραιώς) έπαίξε την Fantaisie Hongroise του Liszt τη συνοδεία του δευτέρου πιάνου. Η Δνις Παντελάκη θά ήξίζεν έκτενεσετέρας κριτικῆς διά να σημειωθούνη όλα τα προσόντα τά όποια την χαρακτηρίζουν. Άρκουμαι μόνον εδώ εις τό να έξάρω την μεγάλην της ευχέρειαν της όποιας τρανή απόδειξις είναι ή άκριβεστάτη έκτέλεσις της άνωτέρω Fantaisie.

Αί ιδιότροποι μελωδία του Liszt, έκείνα τά θαυμάσια ούγγρικά «a piacere», αί cadenze εφρον εις τά δάκτυλα της Δσος Παντελάκη το χρώμα που τους έχρειάζετο, διότι τό παίξιμόν της δέν ήτο μόνον μηχανικόν άλλ' έποικιλλετο και υπό του αναλόγου χρωματισμοῦ του χαρακτηρίζοντος έκάστην μουσικην περιόδον της Fantaisie της όποιας τό πνευμα τόσον βαθύως είχε κατανοήση ή καλλιτέχνις.

Ο κ. Καρακώρης εξετέλεσε κατόπιν πολύ καλά την άρσάν Romanze Andante του Sarasate και τέλος αί Δδς Γεννάδη και Ξανθάκη έτραγουδύσαν με μίαν άπαλωτάτην έκτέλεσιν τό Duo της Lakmé περτάσσαι την συναλίαν εις ένα γοητευτικώτατον pianissimo diminuendo της τελευταίας φράσεως του άνωτέρω Duo.

Και μία παρατήρησις. Είς την αίθουσαν του Ώδειου κατ' έκείνο τό άπόγευμα είχαν εισόδησι μία μεγάλη και τρανή τζακαζίνα ή... Ύγρασια. Τό τί υπέφεραν οί δυστυχισμένοι καλλιτέχνη άπ' αυτήν δέν περιγράφεται. Τά πληκτερά τών πιάνων ήσαν μουσκεμα, αί χορδαί του κοντραμπάσου επεφταν διαρκώς, τό φλάουτο επίσης κάτι επάθαινε. Δέν θά ήτο καλόν οί έπι τών συναυλιών τούτων άρμόδιοι να έλάμβανον μέτρον τι κατά της ύγρασίας διά να μη βασανίζονται εις τό έξής οί καλλιτέχνη και διά να μη εύρεθώ και έγώ άλλοτε εις θέσαν να διαπράξω από της στήλης ταυτης τό τερατώδες καλαμπούρι ότι... ύγρον άγοράζουν!

Θ. Ι. ΣΑΚΕΛΑΡΙΑΗΣ

Ο κ. Μ. Καλομοίρης, ό συνθέτης του όποιον τά γενήσις ελληνικά έργα έθαυμάσθησαν τόσον πέρσοι εις την άλησμόνητον έκείνην συναλίαν του Ώδειου «Αθηνών, παρεκλήθη υπό του συγγραφέως της «Στέλλας Βιολάντη» να μελοποιήση τό γνωστόν ποιήμα του κ. Κοστή Παλαμά, διά ναποτελέση την εισαγωγήν του δράματος, άπαγγελόμενον εις την άρχην με συνοδειαν όρχήστρας. Ο κ. Καλομοίρης προσεφέρθη να γράψη μουσικην δι' όλόκληρον τό δράμα. Έτσι ή «Στέλλα Βιολάντη» θά έχη έκτός της γενικῆς εισαγωγῆς, και εισαγωγήν εις κάθε της πράξιν, και εδώ κ' έχει μερικά *intermezzi*. Θά κάμη δηλαδή διά την «Στέλλαν Βιολάντη» ό «Έλλην συνθέτης, όπως έκαμεν ό Μπετόβεν διά τόν «Έγροντ» του Γκαίτε, και ό Μέντελσον διά τό «Όνειρον Θερινῆς Νυκτός». Πρώτην φοράν

γίνεται τούτο δι' ελληνικόν έργον, και ή παράστασις της «Στέλλας Βιολάντη» με μουσικην, τό έρχόμενον καλοκαίρι εις τās «Αθήνας, θά έχη πολύ καλλιτεχνικόν ένδιαφέρον.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Τά δώρα της πρώτης του έτους

Η συνήθεια της άπονομῆς δώρων κατά την πρώτην του έτους εινε ρωμαϊκή φθάνουσα μέχρι τών χρόνων τών πρώτων της Ρώμης βασιλείων. Ήδη έπι Τατίου μνημονεύεται ότι ό λαός προσέφερεν αυτώ δώρα επί τη ευκαιρία της ειρήνης μετ' του Ρωμύλου. Έκτοτε τό έθιμον τούτο επεκράτησε παρά τοίς Ρωμαίοις και την πρώτην έκάστον έτους έγίνετο τών δώρων τούτων ή προσφορά, παρά τών πελατών προς τους πάτρωνας, παρά τών δούλων προς τους κυρίους, παρά τών φίλων προς τους φίλους. Τό έθιμον τούτο τοσοῦτον κατέστη σχεδόν άπαραίτητον και αυτό τούτο επιβεβλημένον ώστε κατά τους αυτοκρατορικούς χρόνους ούδεις Ρωμαίος πολίτης ήδύνατο να άποφύγη την άπονομήν δώρων. Τά προς τους αυτοκράτορας δε προσφερόμενα κατήνησαν είδος φορολογίας επαχθεσιότης, διότι οί ρωμαίοι αυτοκράτορες πολλάκις προανήγγελλον ότι θά δεχθώσι δώρα επί τη πρώτη του έτους. Ούτως ό Καλλιγούλας διά διατάγματος αυτοκρατορικού άνήγγειλεν εις τόν ρωμαϊκόν λαόν ότι θά δεχθῆ δώρα επί τη πρώτη του έτους επί της θύρας τών ανακτόρων του ίνα δι' αυτών δυνηθῆ να προκύσση την θυγατέρα του. Περιπατών δε πρό τών θυρών γυμνός έδέχετο τά υπό τών περιφόρων Ρωμαίων προσφερόμενα πολυπληθῆ δώρα.

Έκ τών Ρωμαίων παρέλαβον την συνήθειαν οί λατινικοί λαοί και οί γερμανικοί μετ' την εισβολήν εις τό ρωμαϊκόν κράτος.

Τά πρωτόγονα έκείνα ρωμαϊκά δώρα ήσαν άπλοῦστατα και πενιχρά. Όλίγα ξηρά όπώρα, πλακουίντες, μέλι και τό πολύ χαλκά τινα νομίσματα ατιρες όνομαζόμενα. Κατά μικρόν όμως τά άπλά ταῦτα δώρα αντικατέστησαν πολυτελή και πολυέξοδα ώστε τό πράγμα εφθασε μέχρι καταχρήσεως.

Η Έκκλησία ήμών κατεδίκασε κατά τους πρώτους χρόνους την συνήθειαν ταύτην ως διαβολικην άφου μάλισια ή πρώτη του έτους συνέπιπτε προς την ήμεραν της τελέσεως τών Κρονίων καθ' ήν άπησχόλουν τόν λαόν αί άσμενοι διασκεδάσεις. Μάτην όμως ό άγιος Αύγουστινός, ό Χρυσόστομος και ό Τερτυλλιανός άνέκραζον ότι ή άπονομή δώρων ήτο άμαρτία και σατανική πολυτέλεια, τά δώρα επέζησαν τών αίωνων προς χαράν πολλήν και αγανάκτησιν πολύ περισσοτέραν.

Τά δώρα έκαλοῦντο υπό τών έφευρόντων αυτ'α ρωμαίων Strenae εξ ου και τό γαλλικόν étrennes. Έξελληνισμένη ή λέξις άπαντ'ά άπαξ μόνον εις τους Δειπνοσοφιστάς του Αθηναίου διά της λέξεως έπινομήδες.

Γ. Β.

ΑΠΟ τό βιβλίον του κ. Άλ. Μαυρουδῆ «Μικρά Τραγούδια» που άνηγγείλαμεν εις τό τελευταίον τεύχος:

Σκιές τά δέντρα
Και οί άνθρωποι οικίς
Κι' οί σιέγες τών σπιτιών οάν πιό βαρείες
Στου δειλιωθ' την ώρα τη σβυμένη.
Στην καθ' ευγενικήν ψυχῆ σημαίνει
Τώρα έσπερινός δίχως καμπάνες
Δίχως τρεμάμενες καντήλες
Και λειτουργάει ή ψυχῆ οε ρημοκλήρι
Δίχως πιστός κανείς ν' ακολουθήση.

Έτσι, οτά παληωμένα τά κατώφλια
Σταύφρον τῆ ρόκα ή γρηῆς τό δειλί
Και νοιάθουνε τρεμούλιασμα οτά χεϊλή
Ένώ γυρνάνε την κλωστή των με ρυθμό
Και ρυθμικά μαζί το λογιόμο
Πού παίρνει φως από τά περασμένα.
Στη θύμησῆ των έρχοντι' ένα ένα
Χαρούμενα τραγούδια και θλιμμένα
Απ' τόν παληό, παληό καιρό.

A. ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ

ΕΙΣ τό τελευταίον τεύχος της Revue des Etudes Grecques (τόμ. XXI σ. XXXI) δημοσιεύεται ή κρίσις της Association pour l'encouragement des Etudes Grecques περί τών έφέτος βραβευθέντων υπ' αυτῆς έργων, τών όποιον δύο είναι γαλλικά και δύο ελληνικά, τό πρώτον του κ. Σίμου Μενάρδου, τό δε δεύτερον του καθηγητού κ. Γωάννου Παπαδοπούλου περί του αυτοκράτορος Θεοδώρου του β' του Λαοκάρεως. Η κρίσις άναγνωσθείσα υπό του β' γερμαντέως κ. Puech (άποθανόντος του Aiméée Hauvette) έχει ως εξής:

«Η ήμετέρα Έταιρεία, Κύριοι, αγαπῆ να διανέμη τά βραβεία της μεταξύ Γαλλίας και Ελλάδος. Η Έλλάς και έφέτος θά λάβη την μερίδα της. Δύο άργυρά μετάλλια άπενεμήθησαν εις έργα προσερχόμενα εξ αυτῆς, τά όποια, άν μη ίσοσταθμίζον προς τόν όγκον τών ειρημένων βιβλίων, (την ανακάλυψιν και έκδοσιν τών κωμωδιών του Μενάνδρου του Lefebvre και την έκδοσιν τών έπιγραφών της Άμοργού του Jules Delapierre), αντιπροσωπεύουσι τιμητικώτατα την συμβολήν της Ελλάδος εις τό όλον έργον της επιστήμης.

Τό πρώτον είναι τό το ήμετερον συναδέλφου κ. Σίμου Μενάρδου. Είναι τό Τοπωνυμικόν της Κύπρου, εις τό όποιον, εάν ή Έταιρεία ήμών ήτο πλουσιωτέρα, θ' άπένεμε προσθυμώτατα και χρηματικόν έπαθλον. Τόσον νομίζει έπωφελές να προτρέψη εις παρομοίας έρεύνας.

Ο κ. Μενάρδος συνέλεξεν εξ 78 κωμών πεντακισχιλίας περίπου τοπωνυμίας, και κατέταξεν αυτάς μεθοδικώς, κατανέμον εις τās διαφόρους της Κυπριακῆς ιστορίας περιόδους.

Μία τών περιόδων τούτων μās είναι προσφιλής, και ούχι άνευ συγκινήσεως επανευρισκομεν εις τό Άγκολέμης την ήμετέραν Angoulême, εις την Άσκέλλαν

τό Ισοδύναμον του γαλλικού Echelle, εις τά Μουλλιά την ήμετέραν λέξιν mouillage, ή αναγνωρίζομεν εις τό Πελαπαίσιον την άνάμνησιν της μονῆς τών Prémontrés, το Abbaye de la Paix.

«Άλλ' αί άναμνήσεις αυται δέν άποτελοῦσι τό μόνον ήμῶν ένδιαφέρον υπέρ του βιβλίου του κ. Μενάρδου. Σπειδῶ να προσθέσω ότι έχει άφ' έαυτου μεγάλην άξίαν. Ο συγγραφέας, ό δημοσιεύσας άλλοτε εις την «Αθήνῶν» — όπου και τό Τοπωνυμικόν έδημοσιεύθη — μελέτην περί της Φωνητικῆς τών Κυπρίων, γνώσκει άριστα ν' άποφύγη τά λυδάματα εις τά όποια τόσον άσυνέτως άλλοι όρίτονται επί του άείποτε έπικινδύνου και πλήρους παγίδων έτιμολογικού πεδίου. Η μέθοδος αυτου είναι σοφή, νηφαλιά, άληθῶς επιστημονική (sage, prudente, véritablement scientifique). Ο Μενάρδος έχει τό Ιστορικόν πνεῦμα. Περί οιασδήποτε τών περιόδων της μακρῆς ιστορίας, ήν διαγράφει, έγραψε σελίδας μαρτυρούσας όξύνουσιαν εισδύουσας εις τό παρελθόν, άκριβῆς αίσθημα τών κοινωνικῶν μεταμορφώσεων. Και έχει πράγματι τό δικαίωμα να εῖπῃ εν τῷ έπιλόγῳ του «Η μελέτη αυτη κυρίως υπήρξε γλωσσική, άλλ' ίδου ότι και δι' αυτῆς άρτυνίσασμεν την ύπνώπτονσαν ήχώ της ιστορίας». Είναι προς τούτοις μετρίοφρον και γνώσκει ότι ή επιστήμη προβαίνει βαθμύδον διά της συνεργασίας πλειοτέρων. Και γράφει «Υπερκατόν άλλαι κώμαι και χιλιάδες τοπωνυμίων άναμένουσι νέους συλλέκτας και εύτυχετέρας ίσως έρμηνευτάς». Και προτρέπει τους διδασκάλους τών χωρίων εις συλλογήν τοπωνυμίων και παρακαλεί τους κληρικούς να μελετήσωσι την ιστορίαν τών γλιών και τās τοπικάς λατρείας. Εύχηθώμεν, Κύριοι, όπως ή έκκλησις αυτη εισακουσθῆ όχι μόνον εν Κύπρῳ, άλλ' άπανταχού του Έλληνισμοῦ. Ο κ. Μενάρδος δύναται να εῖπῃ ότι έδωκεν άληθῆς πρότυπον, άξιον μιμήσεως».

Ο κ. Νίκος Βέης επί δύο μήνας έργασθείς εις τās μονάς τών Μετεώρων κατέταξε και περιέγραψε τά χειρόγραφα και έγγραφα τών έκεί βιβλιοθηκών. Έκτός άλλων κωδικών περιεχόντων ήδη εκ της Βυζαντινῆς λογοτεχνίας, κατέταξε και κώδικας με νεοφανή έργα του περιφήμου άντρωπικου συγγραφέως Γρηγορίου Παλαμά και του Εδθυμιου Ζυγαδηνού και του Μάρκου Έφέσου. Καθάρως Ιστορικῆς σημασίας εινε κώδιξ περιέχων έπιστολάς του Νικολάου Καβάσουλα και του

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΥ

Η πρώτη ύφηγήτρια του Έθνικου Πανεπιστημίου

Δημητρίου Κυδώνη, άνδρων έπιφανών εις εις την αῦλήν τών τελευταίων Παλαιολόγων. Μεταξύ τών έπιστολών του Κυδώνη συγκαταλέγονται και μερικά άπειυθνήμενα προς τόν Ύστατον Βυζαντινόν αυτοκράτορα, τόν «μαρμαρωμένον βασιλιά». Εις μουσικόν κώδικα του ΙΕ' αῖωνος άνεύθεν τό πολυχρόνιον του Αυτοκράτορος Γωάννου Παλαιολόγου, παρόμοιον προς τό πρό έτων άνευρεθῆν του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου. Περί

αὐτῶν γράφει προσεχῶς ὁ κ. Βέης μελέτην εἰς τὰ «Παναθηναϊα».

Οἱ κώδικες τῶν Μετεώρων μᾶς διέσωσαν καὶ κείμενα γραμμένα εἰς δημόδιον γλῶσσαν καὶ δόκιμα ἐπέπληρα παρόμοια πρὸς τὰ γνωστὰ φραγκοβυζαντινὰ τοῦ ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνος.

Ὁ κ. Βέης ἀνεύρε ἐπίσης τὰ πρωτότυπα τῶν χρυσοβούλλων τῶν ἀναγεγραμμένων εἰς τοὺς τοίχους τῆς ἐπισκοπῆς Καλαμπάκας καὶ ἄλλα βυζαντινῶν αυτοκρατόρων καὶ σέρβων δυναστῶν τῆς Θεσσαλίας. Διὰ τὴν μεσαιωνικὴν τοπογραφίαν καὶ ἐθνολογίαν τῆς Μακεδονίας πολλῆς σημασίας εἶνε συναξάρια τοῦ ΙΑ' καὶ ΙΒ' αἰῶνος, περιεχόμενα εἰς πολυμυθὴ κώδικα τῆς μονῆς Βαρλαάμ.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων»
— ἀδεία τοῦ Ὑπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν	Δρ. 2269.40
Χρ. Μ. Χαλαμπίδης	» 2.10
	Δρ. 2271.50

Τὸ ἀπαιτούμενον ὄλιον ποσὸν εἶναι 3,500 περίπου. Ὑπολείπονται περὶ τὰς 1,500. Καὶ τὸ ὑπενημιζόμενον εἰς ὄλους. Ὅλοι ἔζησαν καὶ ζοῦν μὲ τοὺς σίχους τοῦ ἡμνητοῦ τῆς ἐλευθερίας.

Αἱ εἰσφοραὶ στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα τῶν «Παναθηναίων», ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Πολὺ προσεχῶς ἐπαναλαμβάνονται αἱ *Διαλέξεις καὶ Μαθήματα* τῶν «Παναθηναίων». Θὰ ὁμιλήσουν: οἱ κ. κ. Ξενόπουλος, Σωτηριάδης, Νιρβάνας, Ἀνδρεάδης,

Μελᾶς, Ἀδαμαντίου, Μιχαηλίδης, Βυζαντινός, Γερμανός, Στρατήγης, Μαλακάσης, Καμπούρογλου, Λοβέρδος, Δαφαλέξης, Βέης.

Ἐπειτα ἀπὸ πολλῆν οἰγὴν, δροσερός καὶ πάλιν ἐμφανίζεται ὁ κ. Καμπούρογλου εἰς τὰ «Παναθηναϊα» μὲ τὰ *Ἀπομεινάρια*. Γραμμένα ἀνεπιτήδευτα, μᾶς δίδουν σκηνὰς ποῦ ἔχουν τὴν χάριν τῆς ζωῆς, ἢ ὅποια ἀπόμεινε κατασταλαγμένη εἰς τὴν μνήμην τοῦ συγγραφέως, χωρὶς τίς χονδρὲς πινελιᾶς τῆς πρώτης ἐντυπώσεως.

Ὁ κ. Θωμᾶς Θωμόπουλος ἀνέλαβε νὰ δώσῃ εἰς τὰ «Παναθηναϊα» οὐρανὸν φυσιογνωμιῶν τῶν ἐργατῶν τοῦ πνεύματος: συγγραφεῖς, καλλιτέχνες, δημοσιογράφοι. Ἀρχίζομεν μὲ τὸ τεῦχος αὐτό. Οἱ ἀναγνώσται μᾶς θὰ γνωρίσουν τοὺς γνωστοὺς εἰς αὐτοὺς λογίους καὶ καλλιτέχνες, μὲ τὴν ποστραῖτα αὐτὰ, τὰ ὅποια χαρκτηρίζουν μὲ τέχνην καθέναν ἐξ αὐτῶν.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Μικρὰ τραγῳδία, Ἀλεξάνδρου Μαυρουδῆ. Ἐκδοσις «Παναθηναίων». Δρ. 2.

Ἀνοικτὰ Μυστικά, ποιήματα Ἀλέκου Φωτιάδῃ, ἔκδοσις «Παναθηναίων», δρ. 2. Τυπογραφεῖον «Ἐστία» Μάισονερ καὶ Καργαδούρη.

Τραγῳδία τοῦ Νησιῶ, Γεωργίου Στρατήγῃ. Διὰ τὴν Ἑλλάδα δρ. 5, διὰ τὸ Ἐξωτερ. φρ. 6. Τυπογραφεῖον «Ἐστία» Μάισονερ καὶ Καργαδούρη.

Ἡμερολόγιον Σκόκου 1909. Φρ. 6. Τυπογραφεῖον «Ἐστία» Μάισονερ καὶ Καργαδούρη.

Τὰ *λόντρα* ὑπὸ Ἰ. Δ. Λαμπρινοπούλου, ἱατροῦ. Σύλλογος Ὀφελίμων Βιβλίων. Ἀθήναι δρ. 0,40.

Ὁράματα ὑπὸ Σιβύλλης. Ἀθήναι, Τυπογραφεῖον Ἀν. Κωνσταντινίδου δρ. 1,50.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΜΑΣ

ΚΑΘΕ συνδρομητῆς τῶν «Παναθηναίων» ὁ ὅποιος ἐγγράφει ΕΝΑ νέον συνδρομητὴν ἐτήσιον καὶ συναποστέλλει τὸ τίμημα τῆς ἐγγραφῆς, λαμβάνει ὡς δῶρον ΟΚΤΩ δραχμῶν βιβλία ἐκ τοῦ κατωτέρου καταλόγου.

Διατιμῶμεν χάριν εὐκολίας τὰ βιβλία τῆς Α' Σειρᾶς πρὸς Δρ.—Φρ. 1 ἕκαστον καὶ τῆς Β' Σειρᾶς πρὸς 3.

Τὰ βιβλία θ' ἀποστέλλονται ἐλευθέρω ταχυδρομικῶν τελευτῶν.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν βιβλίων τοῦ καταλόγου μᾶς, ἀναλαμβάνομεν ν' ἀποστείλωμεν ὅτι δήποτε βιβλίον μᾶς ζητηθῆ μὴ ὑπερβαῖνον τὰς Δρ.—Φρ. 8 διὰ κάθε νέαν ἐγγραφὴν.

Κάθε συνδρομητῆς μᾶς ἔχει βεβαίως ἓνα στενὸν φίλον ἢ συγγενὴ φιλαναγνώστην, διατεθειμένον νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ ἔργον ἐνὸς περιοδικοῦ. Αὐτὸν τὸν φίλον ἢ συγγενὴ ὡς θελήσῃ νὰ τὸν ἐγγράψῃ εἰς τὰ «Παναθηναϊα». Ὅτι ζητοῦμεν ἀπὸ τοὺς συνδρομητὰς μᾶς εἶναι ἐλάχιστον διὰ κάθε ἓναν χωριστὰ. **ΜΕΓΙΣΤΗ** ὅμως θὰ ἦναι ἢ ἐκ τοῦ συνόλου ἐνίσχυσις τῶν «Παναθηναίων» καὶ ἢ ἐξ αὐτῆς πρόδοσις καὶ βελτίωσις τοῦ περιοδικοῦ.

Σειρὰ Α' — Πρὸς δρ. 1 ἕκαστον

Χ. Ἄννινος:	Ἐδῶ κ' ἐκεῖ.
Δ. Βικέλας:	Λουκῆς Λάρας, διήγημα.
Ν. Ἐπισκοπόπουλος:	Ἐρημῆς ψυχῆς, δρᾶμα.
Δ. Γρ. Καμπούρογλου:	Mémoires du Prince N. Ypsilanti.
Κ.Μ. Κωνσταντινίδου:	Ἱστορία τῆς βυζαντ. τέχνης.
Κώστας Λαδόπουλος:	Χαμένη εὐτυχία, δρᾶμα.

Σπ. Λοβέρδος:
Μ. Μαλακάσης:
Γ. Μαυρογιάννης:
Σπύρος Μελᾶς:
Ἄντ. Μηλιαράκης:

Κίμων Μιχαηλίδης:
Παῦλος Νιρβάνας:

Ὁσκαρ Ουάιλδ:
Σπυρίδων Παγανέλης:
Κωστῆς Παλαμᾶς:
Ι. Πολυλάς:
Γ. Στρατήγης:
Λεόνκιμα «Παναθηναίων».

Σταρτιατικὸν Ἡμερολ.: Ἐτος 1906.

» 1907.

Σειρὰ Β' — Πρὸς δρ. 3 ἕκαστον

Γρηγόριος Ξενόπουλος: Μαργαρίτα Στέφα.
Διηγήματα Σειρὰ Α'.
» » Β'.
» » Γ'.

Τόμοι τῶν «Παναθηναίων» χαρτόδετοι 1ος, 2ος, 4ος, 6ος, 7ος, 8ος, 9ος, 11ος.

Μυθιοπορήματα καὶ Διηγήματα—Ἐκδ. «Παναθηναίων».